

The Capital of Scandinavia



Stockholms
stad

Årsredovisning

2016



Struktur

Målgrupper

I Stockholms stads årsredovisning hittar du en översikt över stadens ekonomi och verksamhet under 2016. Årsredovisningen produceras av Stockholms stads stadsledningskontor och är avsedd för politiker, stockholmare, brukare, medarbetare och övriga intressenter.

Förvaltningsberättelse

I förvaltningsberättelsen redovisas året som gått i enlighet med 4 kapitlet i den kommunala redovisningslagen. I den inledande delen sammanfattas året och ger en utblick i omvärlden. Uppfyllelsen av Stockholms stads inriktningsmål och verksamhetsområdesmål redovisas kortfattat. Här finns också kortfattad information

om stadens finansiella mål, kommun-koncernens investeringsverksamhet och medarbetare.

Så styrs staden

Under detta avsnitt kan du läsa om kommun-koncernens styrning, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, stadens internationella arbete och stadens kvalitetsarbete.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktige har i Stockholms stads budget fastställt inriktningsmål, mål för verksamhetsområdena, indikatorer och aktiviteter. I detta avsnitt beskrivs hur staden uppfyllt kommunfullmäktiges mål. Beskrivningen är uppdelad per verksamhetsområdesmål där aktiviteter som

genomförts under året och utfall för indikatorer redovisas.

Ekonomisk och finansiell analys samt årsbokslut

Årsredovisningen avslutas med en ekonomisk och finansiell analys av resultatet för hela kommunkoncernen och staden. Även resultaträkning, balansräkning och kassaflödesanalys med tillhörande noter ingår.

Digital och tryckt version

I Stockholms stads digitala version finns möjlighet att följa länkar för de som vill fördjupa sig. Den tryckta versionen finns i begränsad upplaga av miljömärkt.

Stockholms stads årsredovisning 2016

Foto omslag Pär Olsson **Foto insida omslag** Simon Gate **Produktion** Stadsledningskontorets finansavdelning i samarbete med Blomquist
Repro och tryck Edita Västra Aros 2016 **Artikelnummer** 13892



A child is running away from the camera on a city street at night. The child is wearing a dark jacket, red pants, and a bright yellow high-visibility vest with reflective stripes. The background is blurred, showing city lights and a traffic light with a red light visible.

Innehåll

4 Förord – Ett Stockholm för alla

6 Förvaltningsberättelse

- 7 Viktiga händelser och beslut under året
- 8 Stockholm i världen
- 9 Omvärldsanalys
- 12 Organisation och styrning
- 13 Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

26 Så styrs staden

- 27 Kommunkoncernens styrning
- 33 Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm
- 34 Stadens internationella arbete
- 36 Stadens kvalitetsarbete – kvalitet för stockholmarna

39 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

- 40 Ett Stockholm som håller samman
- 58 Ett klimatsmart Stockholm
- 68 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- 80 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

94 Ekonomisk och finansiell analys

- 95 Om kommunkoncernen
- 97 Om staden

104 Årsbokslut

- 105 Resultaträkning
- 106 Balansräkning
- 107 Kassaflödesanalys
- 108 Redovisningsprinciper
- 111 Noter till resultaträkningen
- 114 Noter till balansräkningen
- 123 Noter till kassaflödesanalysen
- 126 Revisionsberättelse
- 127 Nämnder, bolag och stiftelser
- 130 Femårsöversikt

Ett Stockholm för alla

Stockholm är en fantastisk stad. Med utgångspunkten från ett Stockholm för alla pågår ett ambitiöst arbete för att förverkliga visionen. Stockholm växer och vi blir allt fler stockholmare. Stadens befolkning ökade med 12 103 och i slutet av året hade Stockholm 935 619 invånare.



rdning och reda i finanserna är grundläggande för att välfärden ska hålla en god kvalitet och verksamheterna ska kunna utvecklas.

Stockholms ekonomi fortsätter att växa och konjunkturen i Stockholmsregionen är stark. Stadens överskott visar att staden inte bara har en ekonomi i balans utan goda finanser.

Planerandet och byggandet av nya bostäder är historiskt högt och man får blicka tillbaka till miljonprogrammets år för att komma till en liknande nivå på byggtakten. Det finns goda förutsättningar för att målsättningen om att 40 000 bostäder ska byggas mellan 2014 och 2020 ska uppnås.

Egenförsörjning är grundläggande för att människor ska kunna vara självständiga och kunna förverkliga sina drömmar. Under året fick allt fler stockholmare ett arbete att gå till och arbetslösheten minskade i Stockholm. Antalet öppet arbetslösa minskade och ungdomsarbetslösheten fortsatte att sjunka och låg på en lägre nivå än i resten av riket. Jobbtorgen och de uppsökande insatserna har spelat en stor roll för att arbetslösa ska kunna komma i arbete.

Antalet personer som är i behov av ekonomiskt bistånd har sjunkit och är på den lägsta nivån på femtio år. Stadens kostnader

för ekonomiskt bistånd har också minskat under 2016. Arbetslösheten gick ned bland både inrikes- och utrikesfödda men det återstår fortfarande skillnader i arbetslöshet mellan grupperna. De påbörjade satsningar på utbildningar och riktade insatser kommer att vara viktiga för att få stockholmare som står långt ifrån arbetsmarknaden i arbete. Kommunfullmäktiges målsättning om att 8 000 ungdomar ska få sommarjobb i stadens regi uppnåddes och 8 150 ungdomar fick 2016 ett sommarjobb.

Att Stockholm får goda omdömen och hamnar högt i internationella rankingar visar att staden har rätt fokus och staden utvecklas i positiv riktning. Att vår stad utmärker sig bland andra städer kring miljömässig hållbarhet, innovationskapacitet och digital utveckling är glädjande.

25 000 nya företag har startats under året i Stockholm och det är en ökning med 2 000 i jämförelse med föregående år. Arbetet med att stärka det lokala näringslivet och utveckla Stockholm som en företagsvänlig stad är fortsatt prioriterad. Staden har antagit ett nytt program för upphandling och inköp där krav på kollektivavtalsliknande villkor kan ställas och Stockholm är numera en Fairtrade-city.

Kulturevenemang är av stor betydelse för att levandegöra staden. 2016 var Stockholm värd för Eurovision Song Contest som blev en angelägenhet för hela staden. Organisa-

tioner och ungdomar engagerades och med särskilt stöd genomfördes program som engagerade 3 000 deltagare på temat *Eurovision Song Contest i dina kvarter*. Fler människor upptäcker Stockholm och besöksnäringen slog rekord med 8,8 miljoner gästnätter. De flesta besöken kom från Tyskland, Storbritannien och USA.

» Planerandet och byggandet av nya bostäder är historiskt högt och man får blicka tillbaka till miljonprogrammets år för att komma till en liknande nivå på byggtakten.«

Alla barn och ungdomar i Stockholm, oavsett var i staden de bor eller vilken bakgrund de har, ska få en god och likvärdig utbildning. Kommunfullmäktiges beslut att erbjuda barn till föräldralediga möjlighet att gå i förskolan på heltid är en viktig reform för att gynna barnens lärande och utveckling. Med en större kontinuitet i det pedagogiska sammanhanget skapas förutsättningar för att ge alla barn i Stockholm goda och jämlika uppväxtvillkor.

Öppna förskolan spelar en viktig främjande och förebyggande funktion i syfte att stödja

hemmavarande vårdnadshavare och erbjuda öppna aktiviteter. Bland många aktiviteter under året finns introduktionsförskola, föräldrautbildning och ren samhällsinformation om hur det svenska samhället fungerar.

Allt fler barn når kunskapsmålen och skolresultaten har förbättrats i jämförelse med år 2015. Förbättringar har skett inom samtliga betygsmåten och elever i årskurs 9 som går i de kommunala grundskolorna har högre resultat i jämförelse med andra storstäder. Att nationella prov och internationella studier visar att Stockholms elevers kunskapsnivåer i matematik har ökat ger en tydlig signal om att satsningar som gjorts inom åren ger resultat. Dock kvarstår skillnader i resultat mellan skolor och mellan flickor och pojkar. Fortsatta satsningar på skolan är viktiga för att alla barn och unga ska kunna nå kunskapsmålen.

De närmaste åren kommer antalet ungdomar i gymnasieåldern att öka och fortsatta investeringar för att skapa fler skolplatser behövs för att möta den kraftiga ökningen. För att säkerställa att barn och unga har bra förskolor och skolor att gå i har utbyggnad av förskolelokaler gjorts och investeringar i byggande av skolor skett.

Stockholmsenkäten som genomförs vartannat år visar på en generellt positiv utveckling bland ungas levnadsvanor i staden när det gäller rökning, alkoholkonsumtion och användning av narkotika. Föräldrastödsprogram, utbildningar, kunskapsspridning och fältassistenternas uppsökande arbete har utgjort viktiga insatser liksom stadens samverkan med övriga aktörer och nätverk runt barn och unga.

Stadens arbete för att säkerställa att barn och unga i familjehemsvård har goda uppväxtvillkor och en sammanhållen skolgång har fortsatt under året. Stadens har även bedrivit ett målinriktat arbete för att minska antalet hemlösa och familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksammats.

Under året har program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck arbetats fram. Det första årliga Katarina Taikon-priset har delats ut för att uppmärksamma och belöna människorättsförsvarare som genom sitt arbete stärker och skyddar de mänskliga rättigheterna i Stockholm.

1 mars 2016 började bosättningslagen att gälla och alla Sveriges kommuner är skyldiga att ta emot nyanlända. Under året anvisades totalt 2436 nyanlända till staden.

För att klara av stadens åtagande har olika boendelösningar använts. Tidigare servicehus, nybyggda modulhus, andrahandshyrning av rum och lägenheter av privatpersoner och akutboenden är exempel på de olika boendelösningarna. Antalet ensamkommande barn som kom till Stockholm 2016 var fortsättningsvis hög men lägre än 2015. Arbete har gjorts för att barnen ska få bra placeringar och för att de ska kunna ta del av skolförberedande aktiviteter.

Arbetet för en hållbar stad fortgår och kommunfullmäktige har under året fattat flera beslut och antagit program som syftar till att höja stadens ambitioner i miljöarbetet. Genomförandebeslut om Högdalens sorteringsanläggning, Miljöprogram 2016–2019 och Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 är några exempel. Stadens utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen har bidragit till att cyklandet i staden ökar. Under året har Stockholm tillsammans med andra storstäder i världen deltagit i arbetet inom OECD-initiativet Sustainable Growth in Cities med syfte att samarbeta kring social hållbarhet. Staden har under året antagit både en internationell strategi och en EU-policy.

» Arbetet för en hållbar stad fortgår och kommunfullmäktige har under året fattat flera beslut och antagit program som syftar till att höja stadens ambitioner i miljöarbetet. «

Under 2016 har hållbarhetskommisionen genomfört och tagit fram rapporter inom åtta fördjupningsområden. Några ämnen som rapporterna har berört är skolsegregationens effekter, möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden för personer med kort utbildning, översiktsplaneringens roll för social hållbarhet och stadens samverkan med civilsamhället. Beslut om riktlinjer för stadens sociala investeringsfond har tagits och uppstartsarbetet med de första projekten har dragits igång.

Slutligen vill vi rikta **ett stort och varmt tack till alla medarbetare** som bidrar till Stockholms utveckling. Det är ni som har möjliggjort för Stockholm att kunna ta stora steg närmare målet om ett Stockholm för alla. En ekonomiskt, ekologiskt, socialt och demokratiskt hållbar stad.



Karin Wanngård

Karin Wanngård,
Finansborgarråd



Ingela Lindh

Ingela Lindh,
Stadsdirektör

Förvaltnings- berättelse



Viktiga händelser och beslut under året



Beslut

- ▶ [Stockholms miljöprogram 2016–2019 har godkänts.](#)
- ▶ Beslut om riktlinjer för stadens sociala investeringsfond och uppstartsarbetet inför de första projekten pågår.
- ▶ Beslut om system för prova-på-studier för personer med ekonomiskt bistånd. Möjligheten ges under en testperiod om två år.
- ▶ Strategi för genomförande av åtgärder inom Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har godkänts.
- ▶ Beslut om Stockholms stads program för upphandling och inköp.
- ▶ I juni tog äldreberedningen beslut om äldreboendeutredningen (ÄBO). Utredningen omfattar en nulägesbeskrivning och analys av boenden, behovsutveckling samt förslag som syftar till att tillgodose behovet av bostäder för äldre.
- ▶ Under årets första tertial har utredningen om utveckling av hemtjänsten slutförts och en rapport med olika förslag har beslutats i äldreberedningen.
- ▶ Parkeringsstrategi har antagits.
- ▶ Beslut om organisation, förbundsordning, avsiktsförklaring och finansiering av samordningsförbundet Stockholms stad (FINSAM).
- ▶ Beslut om reviderad personalpolicy togs i september.
- ▶ Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 godkänns.
- ▶ Plan för säkra och trygga skolvägar i Stockholm godkänns.
- ▶ Beslut om Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck 2017–2020.
- ▶ Genomförandebeslut om Högdalens sorteringsanläggning – en anläggning för mottagning, optisk sortering och omlastning av matavfall.
- ▶ Detaljplan antogs för begravningsplats i Järva friområde i stadsdelen Akalla.
- ▶ Uppdrag att genomföra en fördjupad utredning inför en eventuell intresseanmälan om att genomföra Vinter-OS och Paralympics 2026.
- ▶ Hyresavtal avseende Murmästaren 3, på Hantverkargatan 29, godkänns. Fastigheten ska anpassas för att rymma en gymnasieskola med en kapacitet om cirka 2 200 elevplatser.



Händelser

- ▶ Ungefär 8 150 ungdomar fick sommarjobb i stadens bolag och förvaltningar vilket är fler än kommunfullmäktiges årsmål.
- ▶ Staden har under året beslutat om markanvisningar för 10 616 bostäder, 12 054 bostäder i start-PM och 7 671 bostäder i godkända/antagna detaljplaner, varav 1 900 bostäder överklagats.
- ▶ Barnomsorgsgarantin har under året uppfyllts i hela staden.
- ▶ Såväl nationella prov som internationella studier såsom PISA visar att kunskapsnivåerna i matematik för Stockholms elever har ökat efter flera års nedåtgående trend.
- ▶ Både antalet biståndshushåll och kostnaden för ekonomiskt bistånd har minskat 2016 jämfört med 2015.
- ▶ Det internationella kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's gav Stockholms stad fortsatt högsta möjliga långsiktiga och kortsiktiga kreditbetyg (rating) AAA/A-1+ respektive K-1.
- ▶ Stadsdelsnämnderna har tagit fram lokala utvecklingsprogram med syfte att konkretisera stadens vision för en hållbar, demokratisk, jämlik och jämställd stad.
- ▶ Stockholms stad utsågs, tillsammans med Botkyrka kommun, till nummer ett bland Sveriges kommuner och landsting när det gäller miljöanpassning av de egna fordonen.
- ▶ Stockholms stad blev diplomerade som Fairtrade City.
- ▶ Stockholm arrangerade Eurovision Song Contest 2016.
- ▶ Stockholms stad blev en av fem kommuner som utsågs till utvecklingskommun för romsk inkludering.
- ▶ Stadens arbete med jämställdhetsintegrerad budgetprocess fortsätter och relevanta indikatorer kan nu analyseras utifrån kön.
- ▶ Stockholms stad valdes till vice ordförande i organisationen Eurocities, en samarbetsorganisation för europeiska storstäder med mer än 250 000 invånare.
- ▶ Rinkebystråket invigdes med gatufest.
- ▶ Det första årliga Katarina Taikon-priset har delats ut för att uppmärksamma och belöna människorättsförsvarare som genom sitt arbete stärker och skyddar de mänskliga rättigheterna i Stockholm.
- ▶ Den 1 350 meter dubbelriktade cykelbanan längs Norr Mälarstrand och Rålmbshovsleden invigdes.
- ▶ Förstärkning till socialnämnden har inneburit rekrytering av fler socialsekreterare, en pilot för introduktionsprogram för nyanställda och för att bidra till närvarande och stödjande arbetsledning har ledarutvecklingsprogram utvecklats.
- ▶ Stödet till riktade insatser inom området psykisk hälsa har stärkts i samband med att en länsövergripande handlingsplan för psykisk hälsa upprättades under 2016.
- ▶ Genomförandebeslut mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting för ombyggnaden av Slussen har undertecknats.
- ▶ Under 2016 anvisades totalt 2 436 nyanlända till staden, varav 1 544 personer togs emot under året fördelat på 735 hushåll (inklusive kvotflyktingar).



FOTO: LENNART JOHANSSON

Stockholm i världen

I flera internationella rankingar och i internationell statistik hamnar Stockholm högt upp. Det visar en sammanställning från januari 2017 som SWECO Strategy tagit fram på uppdrag av stadsledningskontoret och Stockholm Business Region. Stockholm har ur ett internationellt perspektiv hög bruttoregionprodukt (BRP) per capita, låg arbetslöshet och en i hög grad välutbildad befolkning.

Enligt SWECO:s rapport har Stockholm goda resultat i index som mäter städernas miljömässiga hållbarhet, innovationskapacitet och digital utveckling. Staden hamnar till exempel åter på första plats i rankingen Ericsson Networked Society

City Index 2016. Rankingen belyser städer utifrån sambandet mellan informationsteknologi och ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. En del utmaningar finns också, bland annat i att hålla jämn takt med den internationella konkurrensen avseende till exempel livskvalitet och attraktivitet.

Konkurrensen i förhållande till andra städer blir dock generellt hårdare. En fortsatt högkvalitativ och kostnadseffektiv samhällsservice är en förutsättning för Stockholms stads framtida attraktionskraft och utveckling så att Stockholm också i framtiden ska kunna konkurrera om attraktivt arbetskraft och kunna hålla fast vid att vara ett kunskapsintensivt nav.

Omvärldsanalys

Den globala konjunkturen förstärks

Trots en orolig omvärld visade den globala ekonomin tecken på återhämtning under slutet av 2016. Brexitomröstningen och valresultatet i USA har ännu inte gjort några större avtryck i den internationella konjunkturbilden. Internationella valutafonden, IMF, bedömer att den globala tillväxten uppgick till 3,1 procent under 2016 och att den kommer att stärkas några tiondelar under 2017 och ytterligare något år 2018. Tillväxtländerna med Kina i spetsen väntas utgöra den främsta drivkraften bakom tillväxten i världsekonomin. IMF konstaterar dock att det råder en osäkerhet kring utvecklingen i USA och vilken effekt en ökad protektionism får på världshandeln och den globala ekonomin.

Sverige står sig starkt internationellt

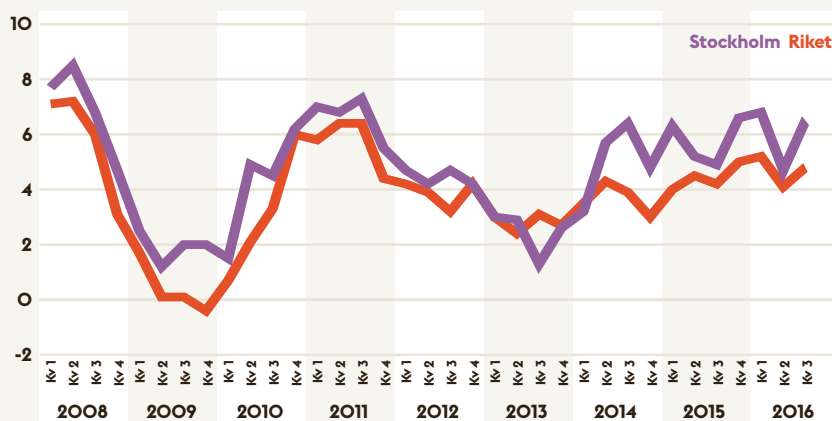
I jämförelse med övriga länder i Europa är det svenska konjunkturläget starkt. Under 2016 beräknas Sveriges BNP-tillväxt ha uppgått till 3,4 procent medan tillväxten i euroländerna beräknas till 1,7 procent och i EU som helhet till 1,9 procent. Läget på den svenska arbetsmarknaden förbättrades under

2016 med en ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet och många företag upplever en tilltagande brist på kompetent arbetskraft. Statistik från arbetsförmedlingen visar dock att tudelningen på arbetsmarknaden har förstärkts. Bland inrikes födda och födda i Europa minskar antalet inskrivna arbetslösa medan de ökar för gruppen som är födda utanför Europa.

Konjunkturen i Stockholms är stark

Konjunkturen i Stockholmsregionen är stark och ekonomin fortsätter att växa. Lönesumman, som är en indikator på den regionala tillväxten, ökade med 6,5 procent under tredje kvartalet 2016 jämfört med motsvarande kvartal år 2015. Dessutom visar Handelskammarens konjunkturbarometer för fjärde kvartalet 2016 på ett gott stämningsläge i näringslivet.

Lönesummor, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år



Källa: SCB, lönesumma = antal arbetade timmar * timlön



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJLS

God arbetsmarknad för stockholmarna

Arbetsmarknaden i Stockholm fortsätter också att utvecklas positivt. Sysselsättningen har ökat med drygt 38 000 personer jämfört med december 2015, vilket motsvarar en ökning om 1,7 procent. Olika nyckeltal, såsom antalet öppet arbetslösa, antalet nyanmällda platser och nystartade företag pekar också på en positiv utveckling, se figur till höger.

Även andelen sysselsatta fortsätter att öka, vilket framkommer av diagrammet i mitten. Sysselsättningsgraden i Stockholms stad uppgick i slutet av år 2016 till 73,9 procent av befolkningen (15–74 år). I Sverige som helhet uppgick sysselsättningen till 67,9 procent och i Göteborg och Malmö till 68,5 respektive 64,9 procent. Stockholms höga sysselsättningsgrad speglar att staden är centrum för Sveriges största och mest välfungerande arbetsmarknadsregion.

Minskad arbetslöshet

Arbetslösheten har minskat varje månad under 2016 och bland inrikes födda i Stockholms stad har den sjunkit till en så låg nivå att de lediga arbetskraftsresurserna är små, enligt Arbetsförmedlingen. I december uppgick arbetslösheten¹ för inrikes födda till 3,2 procent, medan motsvarande andel för utrikesfödda var 14,2 procent. Samtidigt har arbetslöshetsnivåerna gått ner både för inrikes- och utrikesfödda, med 0,4 respektive 0,6 procentenheter jämfört med år 2015.

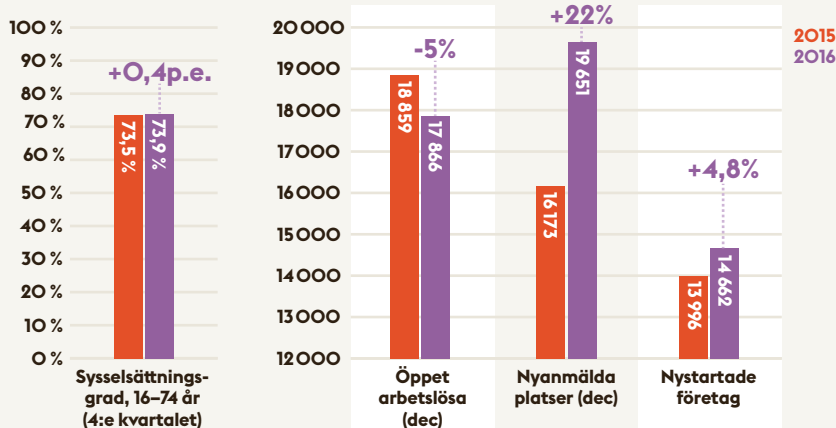
Den starka konjunkturen fortsätter också att gynna ungdomar i åldern 18–24 år. Vid slutet av december uppgick ungdomsarbetslösheten i staden till 6,1 procent av den registrerade arbetskraften och i länet till 6,9 procent. Stockholms län har därmed landets lägsta ungdomsarbetslöshet. Motsvarande andel i riket som helhet var 11,5 procent.

Fortsatt stark befolkningsökning

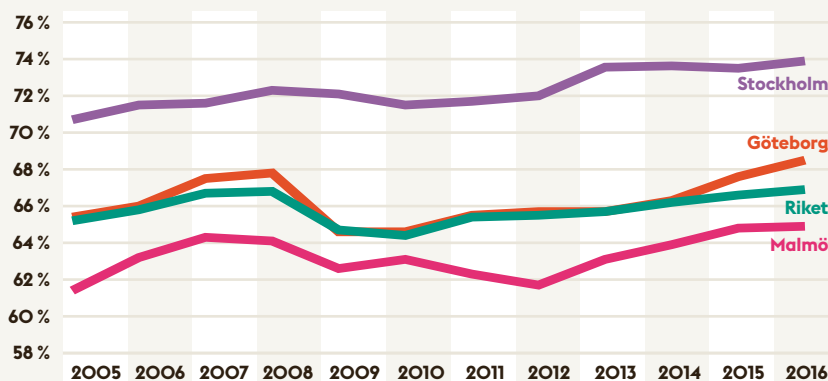
Sveriges folkmängd ökade med 144 136 personer under 2016 och uppgick vid årsskiftet till 9 995 153. Det är den största relativa folkökning sedan år 1861. Alla Sveriges län hade en folkökning. Stockholms län ökade med 37 621 personer till 2 269 060. Det innebär att länet stod för 26 procent av Sveriges folkökning, vilket är en betydligt lägre andel än för några år sedan. Motsvarande andel år 2015 var 32 procent.

Stockholms stads befolkning ökade med 12 103, och staden hade i slutet av december

Några av nyckeltalen för Stockholms stad 2016 jämfört med 2015

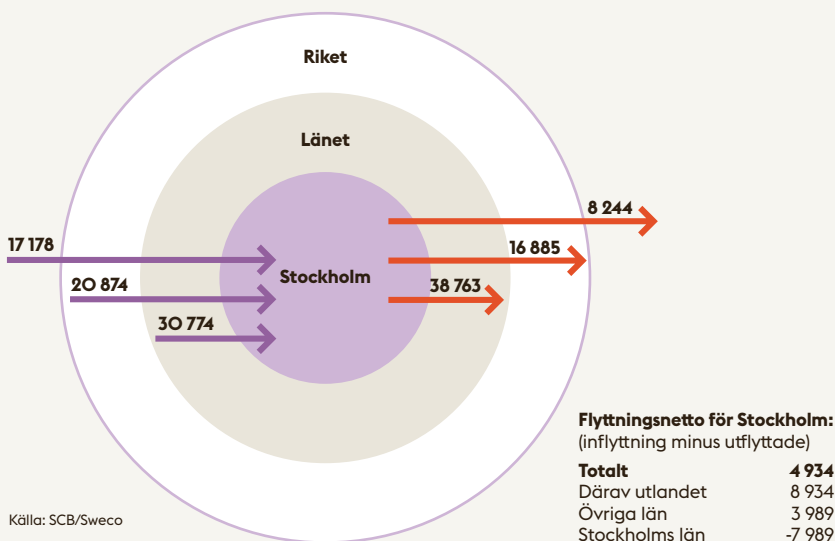


Sysselsatta som andel av befolkningen 15–74 år, storstäder



Källa: SCB/AKU

Flyttningar till och från Stockholms stad 2016



Källa: SCB/Sweco

¹ Öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivtetsstöd inskrivna hos Arbetsförmedlingen i relation till den registrerade arbetskraften.

935 619 invånare. Befolkningsökningen i staden förklaras både av ett fortsatt starkt födelsenetto, det vill säga att det föds fler än som avlider (förklarar 59 procent av ökningen) och av att ett positivt flyttnetto mot utlandet. Det inrikes flyttnettot blev däremot negativt under året, vilket förklaras av en stor utflyttning från Stockholms stad till andra länskommuner.

Figuren längst ner på sidan 10 visar hur flyttströmmarna till och från Stockholms stad såg ut år 2016.

Flyttningar till och från Stockholms stad 2016

Det totala antalet flyttningar över kommungränsen var nära 133 000. Den översta pilen i figuren illustrerar utrikesflyttar till och från Stockholms stad, vilket resulterar i ett positivt flyttnetto mot utlandet motsvarande 8 934 personer. Pilarna i mitten visar flyttströmmarna gentemot övriga län i Sverige (+3 989), och de nedersta pilarna visar flyttningarna från och till övriga Stockholms län (-7 989).

Utflyttningen till andra kommuner i Stockholms län har ökat de senaste åren. En förklaring kan vara att bostadsbyggandet i hela länet har ökat under senare år och att Stockholms stads andel av det totala byggandet nu utgör cirka 40 procent, jämfört med hälften för ett par år sedan. Inflyttningen består fortfarande till största delen av

20–30-åringar vilket ger staden en fortsatt ung profil i befolkningen.

Antalet asylsökande minskar

Antalet asylsökande minskade betydligt 2016 jämfört med året innan. Totalt sökte 28 939 personer asyl i Sverige, vilket kan jämföras med 162 877 år 2015. Vid årsskiftet var 122 708 personer inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem varav 6 032 hade sin bostad i Stockholms stad (16 303 i Stockholms län). Av de inskrivna i Stockholms stad var 2 015 ensamkommande barn. De största grupperna asylsökande kommer från Syrien, Afghanistan respektive Irak, vilka tillsammans utgjorde 40 procent av de sökande. Av de ensamkommande barnen kom 51 procent från Afghanistan. Asylprocessen väntas ta upp till 2 år och

935 619

personer bodde i Stockholms stad i slutet av december 2016, det är en ökning med

12 103

personer sedan förra årsskiftet.



därför kommer den stora ökningen av antalet kommunmottagna att slå igenom i statistiken först under år 2017.

Stockholm en allt attraktivare besöksort

En tydlig värdeökning på Stockholms attraktivitet är besöksnäringens utveckling. 2016 blev ett rekordår för Stockholms besöksnäring med drygt 13,5 miljoner gästnätter i länet, varav 8,8 miljoner i Stockholms stad.

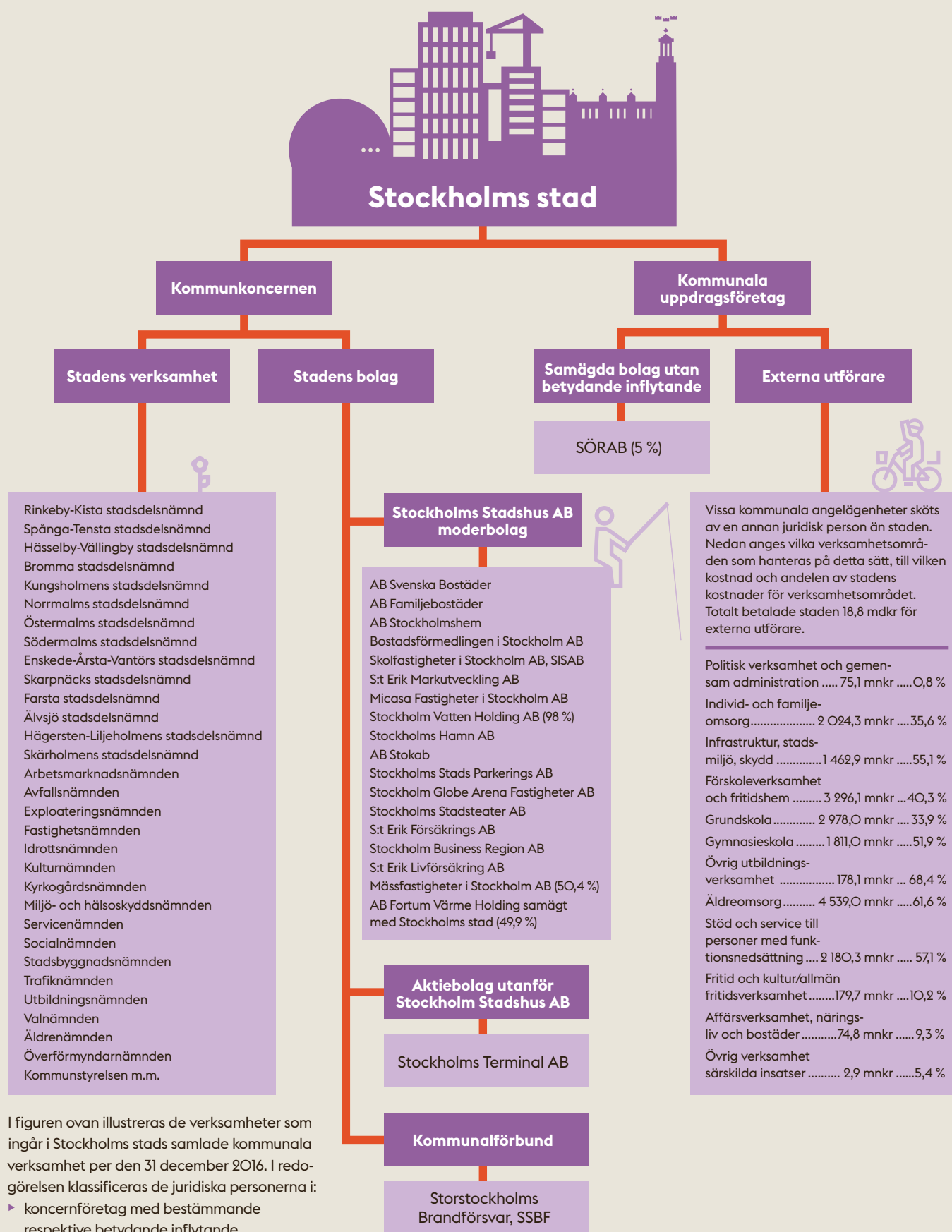
Totalt under 2016 ökade de internationella besöken med 4,6 procent och de inhemska med 3,8 procent, jämfört med året innan. De största marknaderna ligger oförändrade i toppen, Tyskland, Storbritannien och USA. Kina står för den största ökningen under året, 37 procent².



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJLS

² Fakta om besöksnäringen 2016, Visit Stockholm.

Organisation och styrning



I figuren ovan illustreras de verksamheter som ingår i Stockholms stads samlade kommunala verksamhet per den 31 december 2016. I redogörelsen klassificeras de juridiska personerna i:

- koncernföretag med bestämmande respektive betydande inflytande
- uppdragsföretag av typen andra samägda företag respektive kommunala entreprenader

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Uppsiktsplikt innebär enligt kommunallagens definition att kommunstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Detta gäller såväl för stadens nämnder som för stadens hel- och delägda aktiebolag. Som ett led i uppsiktsplikten har kommunstyrelsen granskat nämndernas verksamhetsplaner inklusive väsentlighets- och riskanalyser för 2016.

I de fall nämnderna hade angivit för låga årsmål för indikatorer har de uppmanats att återkomma med mer ambitiösa värden i syfte att säkra uppfyllelsen av kommunfullmäktiges årsmål. Uppsiktsplikten har även utövats genom kommunstyrelsens uppföljning i tertialrapporterna och årsredovisningen för Stockholms stad. Kommunstyrelsen ska årligen fatta beslut om de

hel- och delägda aktiebolagen har bedrivit sin verksamhet i enlighet med det fastställda kommunala ändamålet och inom ramen för de kommunala befogenheterna. Kommunstyrelsen anser att stadens hel- och delägda aktiebolag har bedrivit sina respektive verksamheter i förenlighet med lag.

God ekonomisk hushållning

Integrerat ledningssystem – ILS

All planering och uppföljning sker i enlighet med stadens styrmodell, ILS, integrerat system för ledning och styrning av verksamhet och ekonomi. Som stöd i arbetet finns ett webbaserat verktyg som används på alla nivåer i staden.

I budgeten för varje år fastställer kommunfullmäktige inriktningsmål, mål för verksamhetsområdena, indikatorer och aktiviteter som tillsammans mäter måloppfyllelse. För varje indikator fastställer kommunfullmäktige ett årsmål. Nämnderna och styrelserna konkretiserar kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena genom nämnd-/bolagsmål.

Stadens vision

Stockholms stads vision, Vision 2040 – Ett Stockholm för alla är uppdelad i fyra avsnitt med samma utgångspunkter som kommunfullmäktiges inriktningsmål.

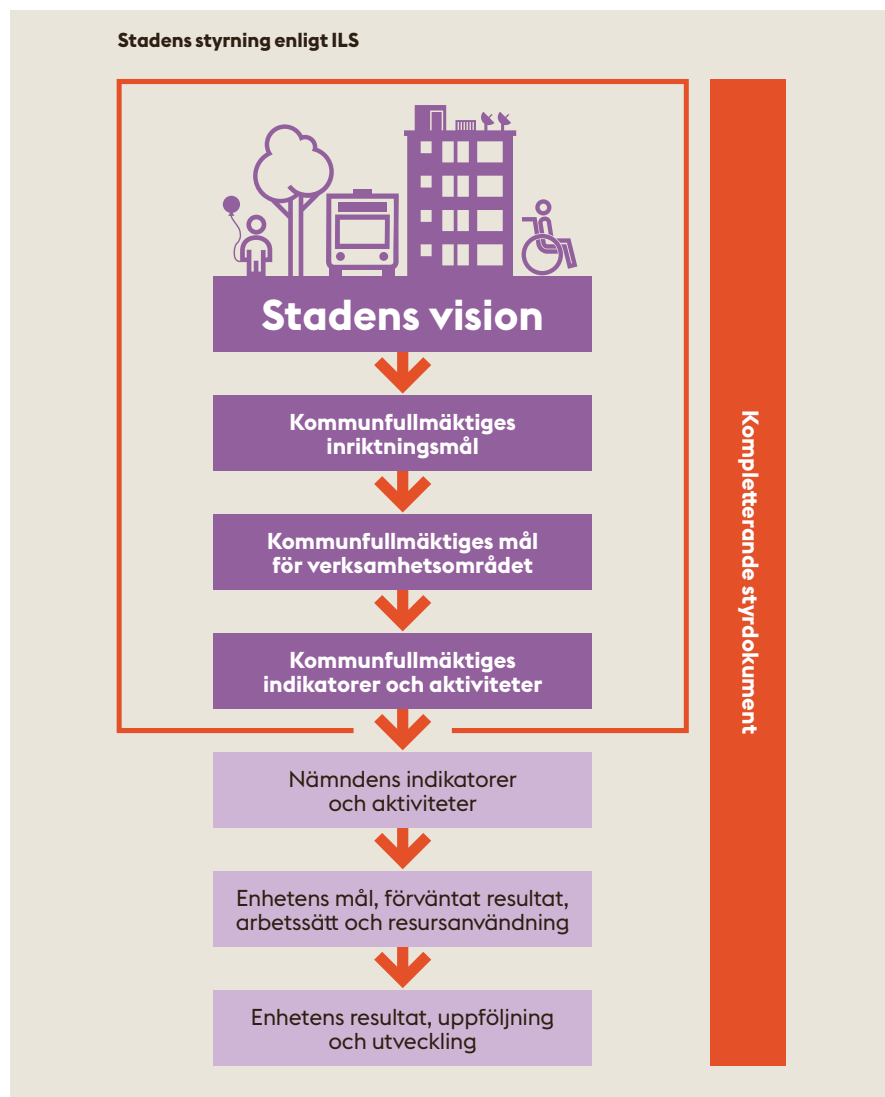




FOTO: LIEBELLOTTE VAN DER MEIJIS

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktige har i budget 2016 beslutat om följande fyra inriktningsmål:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Inriktningsmålen utgör ramen för stadens styrning av verksamheterna. Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdesmålet konkretiserar inriktningsmålen för de olika verksamheter som finns i staden.

För varje mål finns ett antal indikatorer och för varje indikator har satts ett årsmål. Årsmål för indikatorerna sätts utifrån läge, förutsättningar och ambitionsnivå och utifrån vilken nivå som ska uppnås för respektive år.

Bedömning av måluppfyllelse för året grundas på utfall för kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter, huruvida nämnderna uppfyllt sina egna nämndmål, nämndindikatorer och i vilken utsträckning de genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Utifrån ovan har en bedömning av samtliga kommunfullmäktiges verksamhetsmål gjorts. Den samlade bedömningen är att staden uppfyllt kraven för en god ekonomisk hushållning under 2016. Sammanfattning av målbedömningarna redovisas till höger.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål/verksamhetsmål	Kommunkoncernens måluppfyllelse för året
Ett Stockholm som håller samman	Delvis
Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Delvis
Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Uppfyllt
Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Delvis
Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Uppfyllt
Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Uppfyllt
Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Uppfyllt
Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	Delvis
Ett klimatsmart Stockholm	Uppfyllt
Energianvändningen är hållbar	Uppfyllt
Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Uppfyllt
Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Uppfyllt
Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Delvis
Stockholms miljö är giftfri	Uppfyllt
Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Uppfyllt
Ett ekonomiskt hållbart Stockholm	Uppfyllt
Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Uppfyllt
Stockholm är en företagsvänlig stad	Uppfyllt
Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Uppfyllt
I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	Delvis
Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Uppfyllt
Ett demokratiskt hållbart Stockholm	Uppfyllt
Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Uppfyllt
Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Uppfyllt
Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Uppfyllt
Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Uppfyllt
Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Delvis
Stockholm är en tillgänglig stad för alla	Uppfyllt
Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Uppfyllt
Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Uppfyllt



FOTO: LIEBELOTTE VAN DER MEIJIS

Uppfyllelse av inriktningsmål

Ett Stockholm som håller samman

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts delvis under året. Bedömningen baseras på att fyra av sju underliggande mål har uppfyllts helt och tre uppfyllts delvis.

Det långsiktiga målet är att 140 000 bostäder ska byggas mellan 2010 och 2030. Mellan 2014 och 2020 ska 40 000 bostäder byggas. Årsmålen för nio av tio av kommunfullmäktiges indikatorer har uppnåtts helt, flertalet med mycket god marginal. Takten är historiskt hög inom både planeringen och byggandet av nya bostäder.

Arbete med att utveckla det förebyggande arbetet och tidiga insatser för barn och unga har fortsatt under året. Föräldrastödsprogram, utbildningar, kunskapsspridning och fältassistenternas uppsökande arbete har utgjort viktiga insatser liksom stadens samverkan med övriga aktörer och nätverk runt barn och unga.

Skolresultat är en viktig skyddsfaktor för barn och unga. Resultaten för samtliga betygsmått exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund förbättras jämfört med föregående år och Stockholms stads grundskolor i egen regi har högre resultat i årskurs 9 än övriga storstäder och även i jämförelse med riket totalt.

Staden har under året arbetat på olika sätt för att öka andelen förskollärare. Ökningen av antal barn har planat ut de senaste två åren

men den kraftiga utbyggnaden av förskolelokaler i framförallt nybyggnadsområden fortsätter. Barnomsorgsgarantin har uppfyllts under året. Andelen föräldrar som uppger att de är nöjda med förskolan var i 2016 års brukarundersökning 88 procent.

» Staden har bedrivit ett målinriktat arbete för att minska antalet hemlösa och familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksammat. «

Stadens arbete för att säkerställa att barn och unga i familjehemsvård har goda uppväxtvillkor och en sammanhållen skolgång har fortsatt under året. Vidare har utvecklingsarbetet med att stärka barn- och föräldraperpektivet inom missbruks- och beroendevården fortsatt under året. Staden har bedrivit ett målinriktat arbete för att minska antalet hemlösa och familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksammat.

Under året ökade antalet ensamkommande barn som kom till Stockholm kraftigt, och staden har under året prioritet att hitta stabila och säkra placeringar för ensamkommande barn och unga samt erbjuda skolförberedande aktiviteter och praktikplatser. Efterfrågan på jourhem har varit stor, men det har också funnits ett stort intresse från familjer

och enskilda som vill ta emot ensamkommande barn och ungdomar i sitt hem.

Staden har under de senaste åren utvecklat en metod, kallad kvalitetsobservation, för fördjupad kvalitetsuppföljning inom äldreomsorgen. Inom vård- och omsorgsboenden har observationerna visat på goda exempel inom områden som personalens engagemang och lyhördhet.

Ett klimatsmart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts delvis under året. Bedömningen baseras på att fem av sex underliggande mål för verksamhetsområdet uppfyllts helt och ett uppfyllts delvis.

Stockholms stads miljöprogram 2016–2019, som flyttar fram positionerna för stadens miljöarbete, beslutades i april. I november fastställdes stadens Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040. Här beskrivs utmaningarna och de nödvändiga insatserna för att uppnå etappmålet att utsläppen ska minska till högst 2,3 ton koldioxidekvivalenter per invånare och år senast år 2020.

Kommunfullmäktige har avsatt klimatinvesteringsmedel för åtgärder som ska bidra till stadens möjlighet att uppnå de långsiktiga målen att minska de klimatpåverkande CO₂-utsläppen och att ha en hög beredskap för kommande klimatförändringar. Under året har de avsatta medlen använts bland annat för inköp av elcyklar till hemtjänsten

och utbyte till energibesparande armaturer och vitvaror i stadens förskoleverksamheter.

För perioden 2012–2018 har staden avsatt 1,3 mdkr för utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen. Den fortsatta utbyggnaden av de i Cykelplan 2012 mest prioriterade sträckorna pågår. Satsningen bidrar till att cyklandet i staden ökar. I årets mätning av antalet cyklar som passerar över innerstadssnittet uppmättes det högsta antalet hittills, med över 75 000 passager per dygn.

I enlighet med stadens handlingsplan för god vattenstatus har lokala åtgärdsprogram tagits fram med syfte att säkerställa att vattenförekomsterna når god vattenstatus. Staden har även arbetat med förebyggande åtgärder och omsorgsfull drift för att minska påverkan på mark och vatten och bland annat har pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar genomförts.

Staden arbetar kontinuerligt med att förbättra luftkvaliteten, främst genom att begränsa mängden skadliga partiklar. Förbudet att köra med dubbdäck har utökats med ytterligare en gata i innerstaden. Indikatoren för miljö kvalitetsnormen för PM10 (partiklar mindre än tio mikrometer i diameter) har uppfyllts för tredje året i rad.

» I årets mätning av antalet cyklar som passerar över innerstadssnittet uppmättes det högsta antalet hittills, med över 75 000 passager per dygn. «

Flera insatser för uppföljning av kraven i Stockholms stads kemikalieplan 2014–2019 har genomförts, främst avseende produkter för förskolan. Staden har också arbetat med att ta fram en lista med godkända material för lekplatsutrustning samt en vägledning för kemikaliesmart förskola.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att fyra av fem underliggande mål har uppfyllts helt och ett uppfyllts delvis.

Stockholms stad påbörjade under året genomförandet av stadens beslutade innovationsstrategi, bland annat genom projektet Innovations Plattform Hållbara Stockholm. Ett nytt samverkansavtal har skrivits för kommande treårsperiod avseende OpenLab, centrum där Karolinska Institutet, KTH, Stockholms universitet och Södertörns högskola arbetar med utmaningar som Stockholmsregionen står inför.

Under året har över 25 000 nya företag startats i Stockholm, jämfört med cirka 23 000 år 2015, något som speglas i Svenskt näringslivs undersökning där staden ges goda omdömen i frågor som företagande, andel i arbete, nyföretagsamhet, marknadsförsörjning, kommunalskatt, entreprenader samt tele- och IT-nät.

Utvecklingen inom det ekonomiska biståndet är positiv. Både antalet biståndshushåll och kostnaden för ekonomiskt bistånd har minskat 2016 jämfört med 2015. Att öppna



I november fastställdes stadens Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040.

fler vägar till arbete har varit en prioriterad målsättning under året. Under 2016 fick 8 156 ungdomar feriejobb i staden under sommarmånaderna, och dessutom erbjöds ett antal feriejobb under höst- och jullov.

Under året har antalet elever inom vuxenutbildningen ökat. Totalt har 31 300 elever studerat på grundläggande nivå, gymnasiala teoretiska kurser och/eller yrkeskurser. Staden har bedrivit ett aktivt uppsökande och motiverande arbete för att uppmuntra personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att välja studier. Under året införde staden möjligheten till prova-på-studier, där personer med kort utbildningsbakgrund kan få ekonomiskt stöd för att prova på att studera under en period. Elever har också fått ökade möjligheter till individuellt anpassade studier och möjligheter att läsa sin utbildning parallellt med jobb, praktik eller annan utbildning.

Nämnderna har generellt en god budgetföljsamhet och redovisar totalt ett överskott på



FOTO: PÅL OLSSON

Staden har under året påbörjat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning



740 mnkr, efter resultatöverföringar (519 mnkr) varav 135 mnkr avser stadsdelsnämnderna och 605 mnkr avser facknämnderna. Samtliga finansiella årsmål har uppfyllts under året. Arbetet med att införa det koncerngemensamma ekonomisystemet har förlöpt enligt tidplan och under 2016 driftsattes ytterligare åtta av kommunkoncernens bolag. Fem bolag återstår innan hela kommunkoncernen är implementerad.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att sju av åtta underliggande mål har uppnåtts helt och ett uppfyllts delvis.

Staden har fortsatt att utveckla den lokala demokratin. Samtliga stadsdelsnämnder har tagit fram lokala utvecklingsprogram och vid en stadsdelsnämnd har en medborgarbudget genomförts. Lokala utvecklingsprogram är ett sätt att konkretisera stadens vision för en hållbar stad. Flera av programmen i ytterstaden har fokus på trygghet och arbete.

Staden har under året påbörjat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning, från planering till utförande och uppföljning av verksamheten. Könsskillnader har synliggjorts och analyser har påbörjats. En viktig förutsättning är könsuppdelad statistik.

Under året har kommunfullmäktige beslutat om en reviderad personalpolicy som syftar till att stödja ett jämställt och hållbart arbetsliv och ge medarbetarna goda förutsättningar att hålla en hög kvalitet i arbetet. Staden har även tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare.

Stockholms stad blev under 2016 diplomerad Fairtrade City. Det första årliga Katarina Taikon-priset delades ut för att uppmärksamma och belöna rättighetskämpar som



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEUS

skyddar de mänskliga rättigheterna i Stockholm. Inom satsningen ungas organisering initierades projektet Ortens organisatörer med unga stockholmare som startade studie-cirklar där de bland annat diskuterade frågor som rasism och sexism samt arrangerade olika lokala initiativ för och med andra unga.

Staden har genomfört seminarier, föreläsningar och utbildningar för att höja kunskapen om barns rättigheter. Ett målinriktat arbete har genomförts för att skapa meningsfulla idrotts- och motionsaktiviteter i ytterstadsområden. Samtliga skolor har upprättat elevhälsoplaner för att tydliggöra elevhälsoteamets organisation och uppdrag.

Staden har fortsatt att stärka sitt arbete för att våld i nära relationer ska minska. Staden

har fortsatt arbeta med att utveckla rutiner och metoder för att upptäcka tidiga signaler på våldsutsatthet. Det förebyggande arbetet har utvecklats genom kompetenshöjning i genus, normkritik och stöd till våldsutövare.

Under året har stadens nya program för upphandling och inköp antagits. Staden har även anslutit sig till den så kallade *Hållbarhetskollen* för att säkerställa att stadens leverantörer av varor lever upp till ställda krav på etisk hänsyn. Under 2016 har tre stadsövergripande utvecklingsprojekt pågått för att utveckla stadens inköpsverksamhet. Målen med projekten är ökad kvalitet i stadens verksamheter, ökad avtalstrohet, kostnadsbesparingar, en effektivare och kvalitetssäkrad inköpsprocess samt förbättrade möjligheter för uppföljning och analys.



FOTO: LENNART JOHANSSON

Finansiella mål för staden

Staden har satt upp finansiella mål för att garantera en gynnsam ekonomisk utveckling över tid. Samtliga finansiella mål uppfylls 2016.

Stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning

Måttet fastställer att stadens nettokostnader i ett långsiktigt perspektiv inte får vara större än skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning. Kortsiktigt kan även finansnettot användas för att finansiera verksamhetens nettokostnader. År 2016 utgör verksamhetens nettokostnader 100 procent av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning. Inklusive finansnettot utgör nettokostnaderna 98 procent. Målet är därmed uppfyllt på kort och lång sikt. Under den senaste femårsperioden har nettokostnadernas andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning ökat till högsta acceptabla nivå. Inget utrymme för ytterligare ökning finns framöver.

Soliditet

Soliditet mäter hur stor del av stadens tillgångar som är finansierade av eget kapital.

Måttet räknas inklusive pensionsskulden, som enligt gällande regler delvis ligger utanför balansräkningen. Målet är att soliditeten långsiktigt inte ska understiga 34 procent. Kortsiktigt kan värdet sjunka till 30 procent. Soliditeten 2016 uppgår till 36 procent och målet är därmed uppfyllt. Soliditeten har de senaste fem åren på balansdagen legat stabilt på minst 34 procent.

Kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna

En ökad investeringsvolym innebär ökade driftkostnader i form av avskrivningar och ränta. För att bevaka att dessa kostnader inte tar en allt större del av stadens totala nettodriftkostnader har ett mål satts upp att dessa kostnader högst får utgöra 7 procent av stadens nettokostnader. År 2016 uppgår kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna till 6 procent. Målet är därmed uppfyllt. Under den senaste femårsperioden har utfallet legat stabilt på 6 procent.

Budgetföljsamhet

En god budgetföljsamhet är en förutsättning för en fungerande ekonomistyrning och därmed god ekonomisk hushållning. Budget-

följsamhet mäter hur väl den ekonomiska styrningen fungerar mot givna förutsättningar i budgeten.

För nämnderna görs uppföljningen för driftbudgeten inklusive kapitalkostnader, resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar, budgetjusteringar och resultatöverföringar. Målet för budgetföljsamheten är att den efter och före tekniska justeringar inte får överskrida 100 procent. Nämndernas utfall utgör 98 procent av budget och målet är därmed uppfyllt.

Prognossäkerheten

Prognossäkerheten beskriver förmågan att bedöma avvikelser och att vidta åtgärder för att hålla givna budget. Prognossäkerheten mäts som avvikelsen mellan årets prognoser och utfall, inklusive kapitalkostnader, resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar.

Målet är att prognossäkerheten i tertialrapport 2 jämfört med utfallet ska vara maximalt +/- 1 procent. Utfallet 2016 avviker 1 procent mot prognosen i tertialrapport 2 och målet är därmed uppfyllt.



Årets resultat för staden

4 643 mnr

Årets resultat för
kommunkoncernen

5 406 mnr

Målfyllelse 2012–2016, %	2016	2015	2014	2013	2012
Nettokostnader/skatteintäkter, utjämning, generella statsbidrag	100	101	100	98	98
Soliditet inklusive pensionsskuld	36	34	36	34	35
Kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna	6	6	6	6	7
Nämndernas utfall i procent av budget	98	99	99	99	99
Nämndernas utfall i procent av prognos i tertialrapport 2	1	-1	-0	+0	+0

Årets resultat för kommunkoncernen

Resultatet efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen uppgår till 5 406 mnr (2 606 mnr), efter att koncerninterna mellan-havanden, inklusive utdelning har räknats bort. I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Årets resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår till 1 347 mnr (1 086 mnr).

Bokslutsdispositioner i kommunkoncernen

Årets resultat efter finansiellt resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår

till 1 914 mnr (1 411 mnr). I bokslutet för koncernen Stockholms Stadshus AB täcks förluster i vissa dotterbolag med motsvarande koncernbidrag på totalt 491 mnr (499 mnr). Utdelningen till staden 2016 uppgick till 500 mnr.

Dispositioner för koncernen Stockholms Stadshus AB framgår av tabellen. Sammanfattningsvis kan noteras att koncernen utnyttjat tillgängligt resultat för att stärka dotterbolagens egna kapital samt frigöra medel för kommande utdelning om 1,2 mdr till staden enligt kommunfullmäktiges budget för 2017.

Årets resultat för staden

Årets resultat för staden uppgår till 4 643 mnr (1 924 mnr). Realisationsvinster och

Årets resultat för kommunkoncernen, tkr	Lämnade koncern- bidrag	Erhållna koncern- bidrag	Lämnade aktieägar- tillskott	Erhållna aktieägar- tillskott	Utdelning från Stadshus AB koncernen	Utdelning Stockholms stad
Moderbolaget						
Stockholms Stadshus AB	122 000				-1 200 000	1 200 000
Dotterbolagen						
AB Svenska Bostäder 1)					8 522	
AB Familjebostäder 1)					737	
AB Stockholms hem 1)					844	
Bostadsförmedlingen i Stockholm AB						
Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)						
Micasa Fastigheter i Stockholm AB						
S:t Erik Markutveckling						
Stockholms Globe Arena Fastigheter AB		139 000				
Stockholm Vatten AB					2 868	
Stockholms Hamn AB	21 000					
AB Stokab	210 000					
Stockholms Stads Parkerings AB	138 000					
Stockholms Stadsteater AB		352 000				
Stockholms Business Region AB						
S:t Erik Försäkring AB						
S:t Erik Livförsäkring AB						
Övriga bolag						
Koncernjusteringar						
Summa	491 000	491 000	0	0	-1 187 029	1 200 000



FOTO: LISBLOTTE VAN DER MEUS

försäljning av exploateringsfastigheter utgör den största delen av resultatet, 4 426 mnkr. Försäljning av exploateringsfastigheter har skett främst i Hagastaden, Globenområdet, Liljeholmen, Södermalm och Södra Hammarbyhamnen. Verksamheterna lämnar ett överskott på 740 mnkr, varav 135 mnkr avser stadsdelsnämnderna och 605 mnkr facknämnderna.

Årets resultat exklusive engångsintäkter från försäljningar uppgår till 217 mnkr (249 mnkr). Överskottet visar det verksamhetsmässiga resultatet, det vill säga den del av stadens löpande verksamhetskostnader som finansieras med löpande intäkter som skatt, avgifter och statsbidrag.

Engångsintäkterna från försäljningar har, i enlighet med stadens finansstrategi, använts till att finansiera stadens investeringar och därmed minskat behovet av nyupplåning med motsvarande belopp. Stadens investeringar har i sin helhet kunnat finansieras med egna medel, det vill säga med resultat, avskrivningar samt försäljningar. Egenfinansieringsgraden uppgår till 123 procent (74 procent).

Skattesatsen höjdes 2016 med 22 öre varav 2 öre utgjorde skatteväxling med landstinget.

Årets resultat för staden, Mnkr	2016	2015
Årets resultat	4 643	1 924
Avgår reavinster*	-4 426	-1 675
Resultat exklusive reavinster	217	249

*2015 justerad även med återbetalning AFA-försäkring

Avstämning mot balanskravet

En avstämning mot balanskravet ska göras enligt kommunallagens krav på en ekonomi i balans 8 kapitlet 4§. Syftet med balanskravet är att visa att en kommun inte lever över sina tillgångar. Realisationsvinster och vissa andra jämförelsestörande intäkter av engångskaraktär räknas bort från. Enligt lagkravet kan inkomster från försäljning av exploateringsfastigheter räknas med i balanskravsutredningen vilket gjorts nedan. Stadens resultat justerat enligt kommunallagens krav visar att staden uppfyller kravet på en ekonomi i balans då balanskravsresultatet är positivt med 4 225 mnkr (1 560 mnkr).

Mnkr	2016
Årets resultat	4 643
Avgår jämförelsestörande intäkter	-418
Periodens balanskravsresultat	4 225

Budgetavräkning

Totalt redovisar stadsdelsnämnder och facknämnder ett överskott om 740 mnkr inklusive reglering mot resultatfonder. För 2015 var motsvarande överskott 520 mnkr.

Enligt beslut i tertialrapport 2 har 500 mnkr av den budgeterade utdelningen från Stockholms Stadshus AB betalats tillbaka vilket medför ett budgetunderskott på 500 mnkr.

Personalkostnaderna för staden har ökat med 9,2 procent i förhållande till föregående år. Antal helårsarbetare har ökat med 2 052, vilket är mer än beräknat. Arbetsgivaravgifter för stadens personal, överstiger budget med 0,2 mdkr beroende på personalökningen.

Skatteintäkter, utjämning och generella statsbidrag avviker totalt +0,2 mdkr från budget. Slutavräkningen blev lägre än budgeterat -0,2 mdkr, beroende på en lägre skatteunderlagsprognos för 2016. Generella statsbidrag visar ett överskott mot budget med 0,4 mdkr. Bidraget för flyktningmottagande från 2015 har periodiserats till 2016 och ger ett positivt utfall tillsammans med den byggbonus staden erhållit 2016.

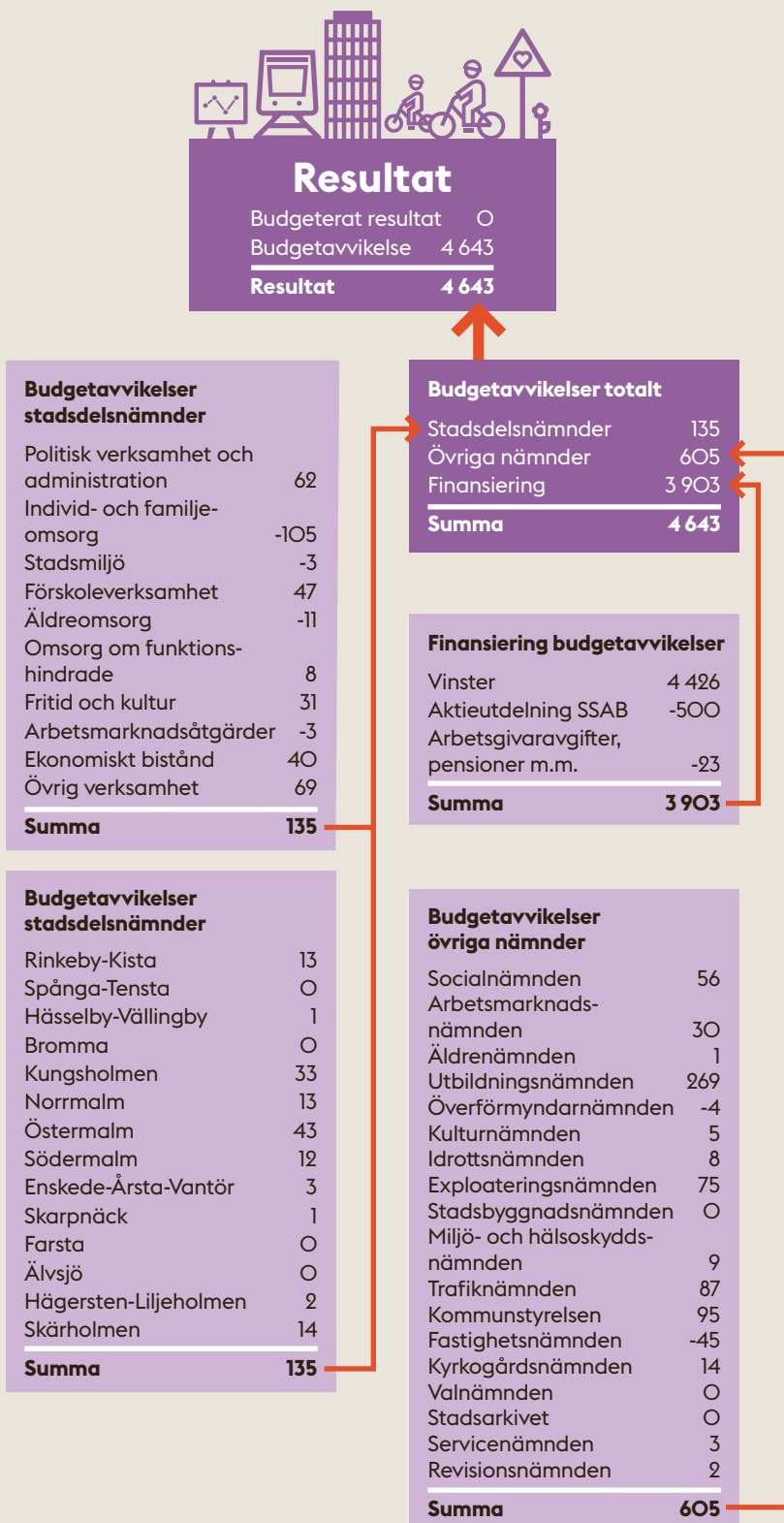
Pensioner

Kostnader för pensioner i resultaträkningen uppgår till 2 297 mnkr inklusive finansiella poster (2 119 mnkr). Beräknade pensionsavgifter, som utgör en procentuell andel av lönesumman för den aktiva personalen, har sammanlagt ökat med 8,2 procent. Det är 30 mnkr mer än budgeterat. Förändringen av pensionsskulden har ökat med nästan 50 procent i jämförelse med 2015. Fler anställda når upp till gränsen för den förmånsbestämda pensionen, 7,5 inkomstbasbelopp. Därmed blir hela deras tjänstgöringstid i staden grundande för förmånsbestämd ålderspension. Sammanlagt ger pensionskostnaderna ett litet underskott gentemot budget. Lokala pensionsbestämmelser utöver det kommunala pensionsavtalet, KAP-KL, ingår i pensionsskulden. Från och med 2015 ingår även den latent efterlevandepensionen. Ett nytt avgiftsbestämt pensionsavtal, AKAP-KL gäller för anställda födda 1986 eller senare. Övriga personalgrupper sorterar även fortsättningsvis under det gamla avtalet, KAP-KL.

Ansvarsförbindelsen för pensionsskuld intjänad till och med 1997 uppgår till 17 338 mnkr inklusive löneskatt, en minskning med 454 mnkr jämfört med 2015. En fortsatt minskning av ansvarsförbindelsen är väntad under åren framöver. Pensionsavsättningarna säkras i stadens tillgångar.

Översikt över resultat

Belopp i mnkr



Bruttoinvesteringarna för
koncernen Stockholms Stadshus AB
uppgick 2016 till

10,1 mdkr

5,8 mdkr

uppgick stadens investeringar
till under 2016. I jämförelse med
2015 är det en ökning med

800 mnkr

Kommunkoncernens investeringsverksamhet

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar uppgår 2016 till 15 596 mnkr (15 525 mnkr). Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår 2016 till 10 073 mnkr (10 769 mnkr).

Bruttoinvesteringarna består främst av nyproduktion av bostäder, infrastruktur som hamnar och va-verksamhet samt förvärv av mark och fastigheter. Med pågående nyanläggningar menas investeringar i anläggningstillgångar av väsentligt värde som är under uppförande, men ännu inte färdigställda.

Stadens investeringar 2016 uppgår till 5 759 mnkr (4 923 mnkr), vilket är en ökning med 17 procent eller 800 mnkr i jämförelse med föregående år. Investeringsinkomster för året uppgår till 144 mnkr (51 mnkr).

I stadens investeringsstrategi delas investeringar upp i två typer. Nya investeringar, som medför större nytta än som finns i dag, benämns strategiska investeringar. Reinvesteringar, som genomförs för att bibehålla nyttan investeringen har i dag, benämns ersättningsinvesteringar. Dessa ska alltid genomföras med egna medel. Av årets investeringar är knappt hälften, 2,7 mdkr, strategiska investeringar medan 3,1 mdkr utgörs av ersättningsinvesteringar och planerat underhåll.

De beloppsmässigt största projekten under året har varit ombyggnaden av Slussen, Värtapiren, Hagastaden och renoveringen av Sergels torg. Bostadsbyggandet har under året uppnått rekordhöga nivåer. Beslut om markanvisningar avseende över 10 000 lägenheter har fattats.

Investeringar under en femårsperiod

	2016	2015	2014	2013	2012
Bruttoinvesteringar per år mdkr	5,8	4,9	4,3	4,3	4,6
Egenfinansierungsgrad (%)	123	74	108	134	92

Investeringar nettoutgifter per nämnd (mnkr)

Nämnd	Budget	Utfall	Avvikelse budget
Kommunstyrelsen m.m.	-2	-1	+1
Servicenämnden	-1	-1	0
Stadsdelsnämnderna	-349	-292	+57
Arbetsmarknadsnämnden	-3	-5	-2
Exploateringsnämnden	-3 627	-2 953	+673
Fastighetsnämnden	-1 285	-1 157	+128
Idrottsnämnden	-48	-39	+9
Kulturnämnden totalt	-36	-15	+21
Kyrkogårdsnämnden	-36	-41	-5
Miljö- o hälsoskyddsnämnden	-1	-2	-1
Socialnämnden	-5	-3	+2
Stadsbyggnadsnämnd	-2	-2	0
Trafiknämnden	-1 032	-973	+59
Utbildningsnämnden	-121	-127	-6
Äldrenämnden	-9	-4	+5

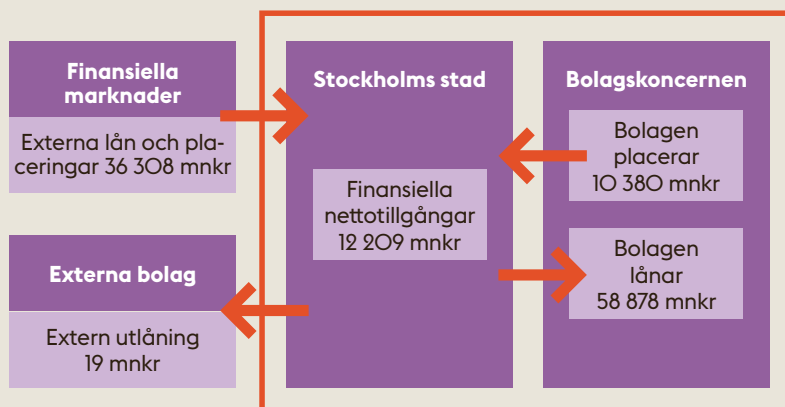


FOTO: SARAH CIEV

Trots den historiskt höga investeringsvolymen är utfallet lägre än budgeterat, 941 mnkr. Det är många enskilda objekt som sammanlagt ger upphov till avvikelser. Förskjutningar i tid har skett av till exempel bostadsbyggande Blackebergsvägen, Nobelmuseum Blasieholmen, Norra Djurgårdsstaden, utbyggnad av cykelbanor och renovering av Liljevalchs konsthall.

Kommunkoncernens finansiella ställning
Kommunkoncernen Stockholms stad hade den 31 december 2016 en extern skuldportfölj om 36 308,3 mnkr (33 335,8 mnkr). Den externa skuldportföljen har under året ökat med 2 972,5 mnkr. Ökningen i skuldportföljen beror på en fortsatt hög investeringsnivå i kommunkoncernen. Investeringarna består i likhet med föregående år främst av byggnation av bostäder, skolor samt infrastrukturprojekt.

Kommunkoncernen



Kommunkoncernens interna mellanhavanden

	Interna köp som har eliminerats	Intern försäljning som har eliminerats	Interna fordringar, exkl. koncernkontot som har eliminerats	Interna skulder, exkl. koncernkontot som har eliminerats
Kommunkoncernen	4 993	4 993	2 022	2 022



FOTO: LENNART JOHANSSON

Medarbetarna

Den ökande trenden har brutits

Staden använder två metoder för att mäta sjukfrånvaro. Dels mäts sjukfrånvaron enligt det lagstadgade kravet, dels enligt en stadsintern definition i indikatorn Sjukfrånvaro. Mätmetoderna har olika kvaliteter. Sjukfrånvaron enligt de lagstadgade kraven ger en god ögonblicksbild av nivån på sjukfrånvaron och jämförbarhet med andra kommuner och landsting. Sjukfrånvaron enligt stadens egen mätmetod ger en bättre bild av utvecklingstrenden och är därför ett bättre underlag för uppföljning och analys.

När inte annat anges är uppgifterna för sjukfrånvaron i stadens redovisningar framtagna enligt stadens egen mätmetod. Den lagstadgade redovisningen av sjukfrånvaron

utgår från en delvis annan beräkningsgrund än stadens interna mätmetod. Stadens metod ställer sjukfrånvaron i relation till avtalad arbetstid. Den lagstadgade redovisningen ställer sjukfrånvaron i relation till ordinarie arbetstid, vilket innebär att frånvaro utan lön till exempel vid föräldraledighet eller tjänstledighet inte ingår. Att frånvaro utan lön exkluderas gör att ordinarie arbetstid blir lägre än den arbetstid som räknas med i stadens interna mätmetod. Följden blir att sjukfrånvaro enligt den lagstadgade redovisningen blir högre än stadens sjukfrånvaroindikator.

Den totala sjukfrånvaron mätt enligt lagens krav har under perioden 2015 till 2016 ökat med 0,1 procentenhet från 7,3 procent till

7,4 procent. Andelen av den totala sjukfrånvaron som varat 60 dagar eller längre var 50,0 procent. Motsvarande andel för 2015 var 51,3 procent. Det är en minskning med 1,3 procentenheter. Redovisning av stadens arbete inom arbetsmiljö och hälsa finns under avsnittet *Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor*.

Medarbetarna i siffror

I december var totalt 42 660 personer anställda i Stockholms stad. Av dessa var 39 868 anställda i stadens nämnder och 2792 var anställda i stadens bolag. Cirka tre av fyra anställda var kvinnor. I tabellen här intill redovisas antal anställda fördelade per verksamhetsområde.



Ungefär 3 av 4 anställda i
Stockholms stad är kvinnor.

42 660

personer var anställda i Stockholms
stad i december 2016. Det är en
ökning med

1 620

personer sedan 2015.

Sjukfrånvaro enligt lagstadgat krav 2016-01-01–2016-12-31

	Totalt	Kvinnor	Män	Åldersgrupper		
				–29	30–49	50–
Sjukfrånvaro i procent av ordinarie arbetstid	7,4	8,3	4,9	6,0	7,2	8,1
Andel i procent av total sjukfrånvaro som varat 60 dagar och mer	50,0					

Sjukfrånvaro, enligt stadens egen mätmetod 2016-01-01–2016-12-31

Sjukfrånvaro i procent av avtalad arbetstid	Totalt	Kvinnor	Män
Korttidsfrånvaro, dag 1–14	2,1	2,2	1,9
Långtidsfrånvaro, dag 15–	4,6	5,3	2,5
Totalt	6,7	7,5	4,3

Stadens bolag har en något lägre sjukfrånvaro än stadens nämnder. Då bolagen räknas in är den totala sjukfrånvaron 6,6 procent vilket är en ökning jämfört med 2015 då den sammanlagda sjukfrånvaron var 6,5 procent.

Antal anställda (månadsavlönade) fördelade på verksamhetsområden

Verksamhetsområde	2016			2015 Totalt	Förändring mellan åren
	Kvinnor	Män	Totalt		
Politisk verksamhet och gemensam administration	1 214	513	1 727	1 581	146
Individ- och familjeomsorg	2 986	863	3 849	3 599	250
Infrastruktur, stadsmiljö, skydd	645	502	1 147	1 106	41
Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	9 935	1 715	11 650	11 469	181
Utbildning	8 769	3 547	12 316	11 671	645
Äldreomsorg	4 122	917	5 039	4 972	67
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	1 446	521	1 967	1 809	158
Fritid och kultur/allmän fritidsverksamhet	994	778	1 772	1 736	36
Affärsverksamhet, näringsliv och bostäder	164	166	330	320	10
Övrig verksamhet	43	26	69	62	7
Koncernen Stockholms Stadshus AB	1 237	1 555	2 792	2 715	77
Totalt	31 557	11 103	42 660	41 040	1 620
Årsarbetare	30 429	10 734	41 163	39 598	1 565

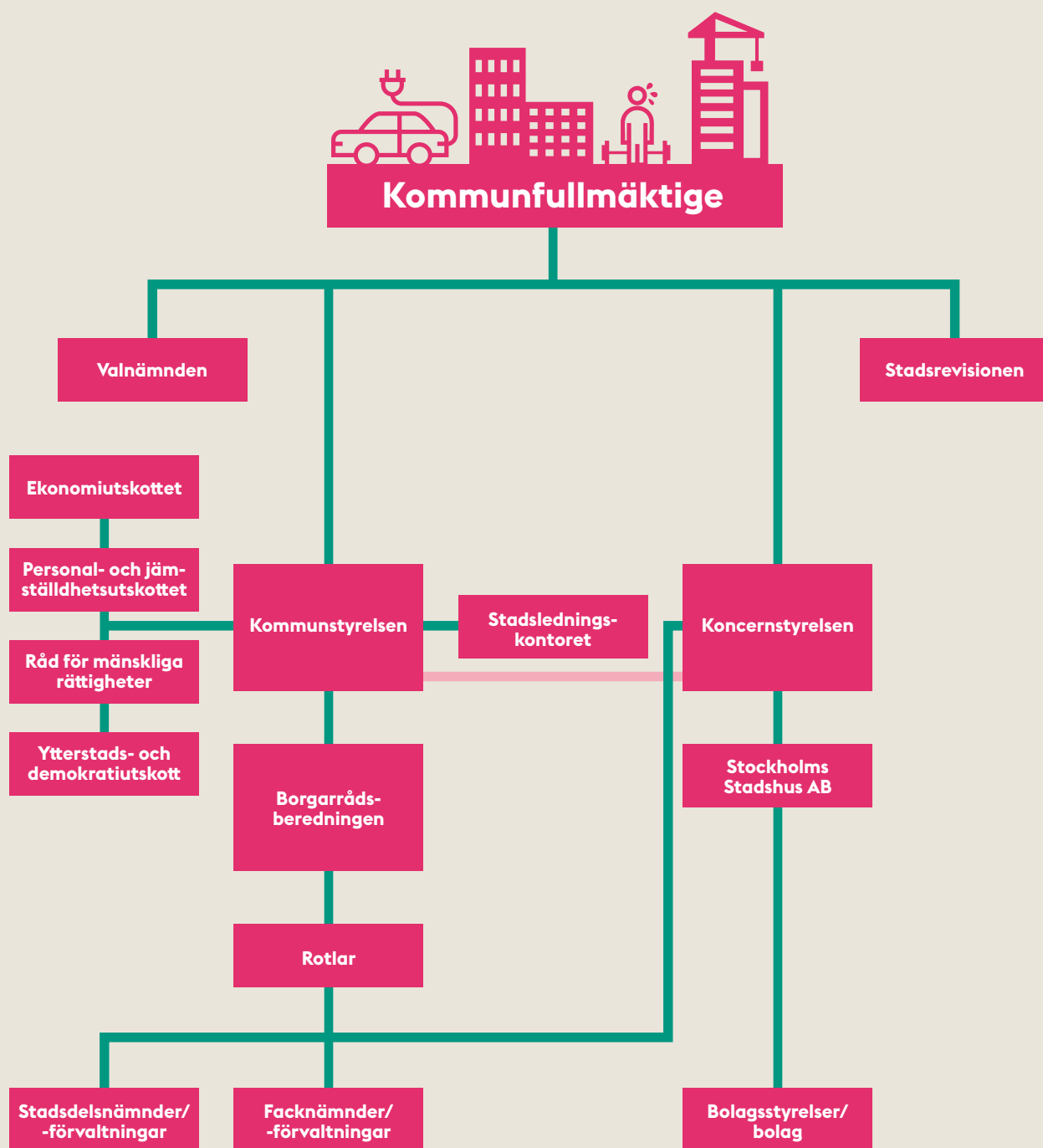
För 2016 saknas uppgift om verksamhetsområde för 2 av stadens anställda. Dessa medarbetare redovisas endast i totalen. Utöver den månadsavlönade personalen har timavlönad personal arbetat motsvarande 2 984 årsarbeten. Den timavlönade personalens arbete har ökat med 5 procent jämfört med 2015. Siffran avser endast förvaltningarna, ej bolagen.

Så styrs staden

Så styrs staden

Kommunkoncernens styrning

Nedan ges en beskrivning av den politiska organisationen utifrån ansvarsområden från och med 1 januari 2016.



Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige är Stockholms stads högsta beslutande organ. De 101 ledamöterna utses efter allmänna val som genomförs samtidigt som riksdags- och landstingsvalen. Vid det senaste valet i september 2014 fick Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ majoritet i kommunfullmäktige med 53 mandat mot 48 mandat för oppositionspartierna.

Av de totalt 101 ledamöterna var 50 kvinnor och 51 män den 31 december 2016.

Kommunfullmäktige fastställer mål och riktlinjer för stadens verksamheter. De ärenden kommunfullmäktige beslutar om bereds av nämnder och styrelser. Kommunfullmäktige beslutar om skatteuttag, taxor och avgifter, fastställer budget och avkastningskrav samt mål och visioner för stadens nämnder och aktiebolag. När de politiska besluten sedan utförs, görs detta av kommunstyrelsen, stadens nämnder och bolag eller av andra på deras uppdrag.

Kommunfullmäktige sammanträder som regel var tredje måndag. Sammanträdena är öppna för allmänheten. Kommunfullmäktige

har egna revisorer, stadsrevisionen, som granskar hela den kommunala verksamheten.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen yttrar sig i alla ärenden som kommunfullmäktige beslutar om. Styrelsen har även det övergripande ansvaret för att besluten genomförs och följs upp. Bland kommunstyrelsens övergripande uppgifter ingår att leda och samordna förvaltningen av stadens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och bolags verksamhet. Till styrelsens uppgifter hör också stadens ekonomiska förvaltning och långsiktiga utveckling. Kommunstyrelsen har 13 ledamöter som representerar både majoriteten och oppositionen i kommunfullmäktige.

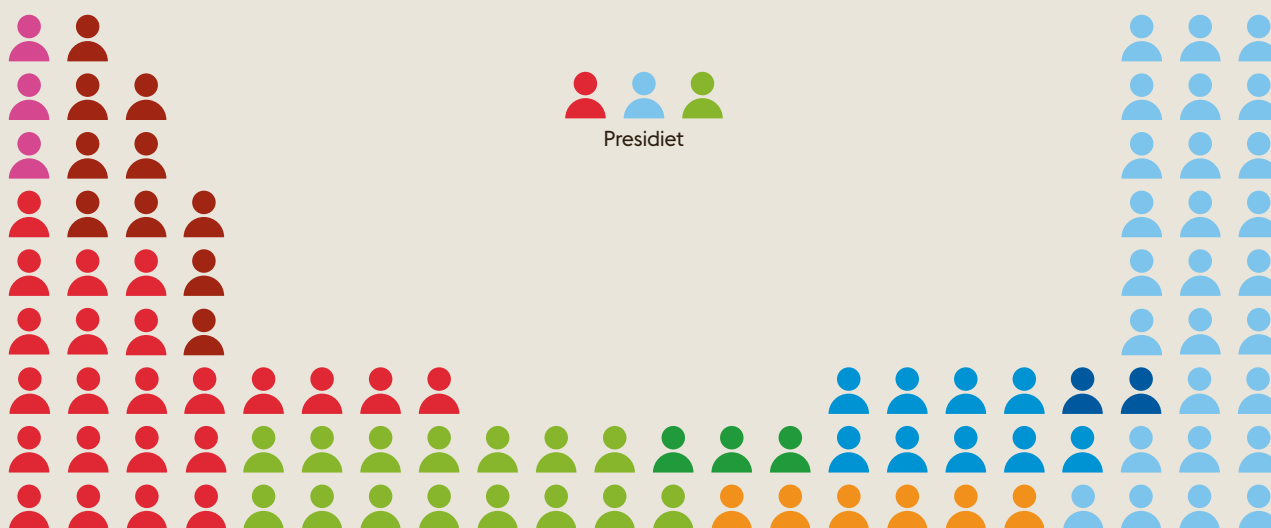
♀ 50
51 ♂

Av totalt 101 ledamöterna i kommunfullmäktige var 50 kvinnor och 51 män den 31 december 2016.

Kommunstyrelsen har ett ekonomiutskott, ett personal- och jämställdhetsutskott, ett råd för mänskliga rättigheter samt ett ytterstads- och demokratiutskott.

Kommunstyrelsen har en förvaltning, stadsledningskontoret, som stöd i sitt uppdrag. Stadsledningskontoret har en central strategisk roll i styrningen av staden. Kontoret styr, följer upp och utvecklar stadens ekonomi och verksamhet, ansvarar för att de politiska besluten genomförs, utför sekretariatsuppgifter åt kommunfullmäktige och kommunstyrelsen samt svarar för registratur och arkiv. Stadsdirektören är chef för stadsledningskontoret och har stöd i ledningsfunktionen av två biträdande stadsdirektörer.

Mandatfördelning i kommunfullmäktige efter valet i september 2014



Majoritet:

- Socialdemokraterna 24
- Miljöpartiet 16
- Vänsterpartiet 10
- Feministiskt initiativ 3

Opposition:

- Moderaterna 28
- Liberalerna 9
- Centerpartiet 3
- Kristdemokraterna 2
- Sverigedemokraterna 6

Rotlar och borgarråd



Till den politiska organisationen hör nio styrande borgarråd. De är förtroendevalda på heltid och väljs av kommunfullmäktige. Varje borgarråd ansvarar för en rotel. Roteln utgör stabsfunktion åt sitt borgarråd och bereder ärenden till kommunstyrelse och kommunfullmäktige. Det finns också fyra oppositionsborgarråd. Borgarråden bildar tillsammans borgarrådsberedningen. Det gemensamma arbetet leds av finansborgarrådet, Karin Wanngård (S), som är ordförande i både borgarrådsberedningen och kommunstyrelsen.

Finansroteln

Kommunstyrelsen, ekonomiutskottet, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, valnämnden, SDN övergripande ekonomi, Stockholms Stadshus AB, Stockholms Hamn AB, Mässhastigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, Skönhetsrådet (rådet till skydd för Stockholms skönhet), Stockholms brandförsvär samt övriga bolag som inte tillhör något annat borgarråd. Finansroteln leder och planerar det politiska arbetet.

► *Finansborgarråd: Karin Wanngård (S)*

Stadsbyggnads- och kulturroteln

Stadsbyggnadsnämnden, kulturnämnden och Stockholms Stadsteater AB. Stadsbyggnads- och kulturroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Stadsbyggnads- och kulturborgarråd: Roger Mogert (S)*

Arbetsmarknads- och idrottsroteln

Arbetsmarknadsnämnden, idrottsnämnden, SGA Fastighets AB. Arbetsmarknads- och idrottsroteln ansvarar för styrningen av de

nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Arbetsmarknads- och idrottsborgarråd: Emilia Bjuggren (S)*

Skolroteln

Utbildningsnämnden, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) och stadsdelsnämnder – förskola. Skolroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Skolborgarråd: Olle Burell (S)*



FOTO: LIEBLOTTE VAN DER MEUS

Majoritetens borgarråd: Åsa Lindhagen (MP), Socialborgarråd, Olle Burell (S), Skolborgarråd, Sissela Nordling Blanco (Fi), Majoritetens ansvarige för MR-frågor, Daniel Helldén (MP). Trafikborgarråd, Karin Wanngård (S), Finansborgarråd, Roger Mogert (S), Stadsbyggnads- och kulturborgarråd, Emilia Bjuggren (S), Arbetsmarknads- och idrottsborgarråd, Clara Lindblom (V), Äldre- och personalborgarråd, Ann-Margarethe Livh (V), Bostads- och demokratiborgarråd, Katarina Luhr (MP), Miljöborgarråd.

Miljöroteln

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stockholm Vatten och Avfall AB, avfallsnämnden, servicenämnden. Miljöroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Miljöborgarråd: Katarina Luhr (MP)*

Socialroteln

Socialnämnden, överförmyndarnämnden, råd för funktionshindersfrågor, Stiftelsen hotellhem i Stockholm, stadsdelsnämnder, individ- och familjeomsorg, ekonomiskt bistånd, stöd och service för personer med funktionsnedsättning. Socialroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Socialborgarråd: Åsa Lindhagen (MP)*

Trafikroteln

Trafiknämnden, Stockholms Stads Parerings AB, kyrkogårdsnämnden, stadsdelsnämnder – stadsmiljö. Trafikroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Trafikborgarråd: Daniel Helldén (MP)*

Äldre- och personalroteln

Äldrenämnden, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, stadsdelsnämnder – äldreomsorg, kommunstyrelsens personal- och jämställdhetsutskott, kommunstyrelsens pensionärsråd. Äldre- och personalroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Äldre- och personalborgarråd: Clara Lindblom (V)*

Bostads- och demokratiroteln

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Bostadsbolagen, kommunstyrelsens ytterskott- och demokratiutskott, råd för mänskliga rättigheter. Bostads- och demokratiroteln ansvarar för styrning av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Bostads- och demokrati borgarråd: Ann-Margarethe Livh (V)*



Stadsdirektörerna: Margareta Östrand – biträdande stadsdirektör, Ingela Lindh – stadsdirektör och Fredrik Jurdell – biträdande stadsdirektör.



Kommunfullmäktige: 2:e vice ordförande Mats Berglund (MP), ordförande Eva-Louise Erlandsson Slorach (S), 1:e vice ordförande Margareta Björk (M).



Oppositionsborgarråd: Cecilia Brinck (M), Lotta Edholm (L), Joakim Larsson (M), Anna König Jerlemyr (M).

FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEIS

FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEIS

FOTO: OLA ERIKSSON



FOTO: FREDRIK PERSSON

Den dagliga driften

Den dagliga driften utförs av stadens förvaltningar och bolag. Dessa leds av politiskt sammansatta nämnder och styrelser, som har samma proportionella mandatfördelning som kommunfullmäktige. Det är kommunfullmäktige som utser ledamöterna. Information om sammanträden annonseras i lokalpressen och på www.insyn.stockholm.se finns protokoll och handlingar.

Facknämnder

En del av verksamheterna i Stockholms stad drivs som bolag. De flesta samordnas genom koncernstyrelsen i Stockholms Stadshus AB. Staden är även verksam i ett kommunalförbund tillsammans med nio kommuner i Stockholmsregionen genom stadens räddningstjänst, Storstockholms brandförsvär. Utöver detta finns det även ett antal verksamhetsstiftelser som samarbetar med staden och bedriver verksamhet till nytta för staden och dess invånare. Stadens facknämnder har ett kommunövergripande ansvar för respektive verksamheter. Varje nämnd har en förvaltning med tjänstemän som sköter det dagliga arbetet. Nämnden består av politiker som har det yttersta ansvaret för verksamheten.

Stadsdelsnämnder

Stockholms 14 stadsdelsnämnder ansvarar för en stor del av den kommunala servicen inom sitt geografiska område. Medan kommunfullmäktige tilldelar pengar och beslutar om de övergripande målen och riktlinjerna, är det varje stadsdelsnämnd som bestämmer hur pengarna ska fördelas för att tillgodose de lokala behoven inom stadsdelsnämndsområdet. Totalt tilldelas stadsdelsnämnderna ungefär hälften av stadens budget. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom kommunalskatt och statsbidrag, men också till en mindre del av avgifter.

Resursfördelningsmodeller

I budgeten fördelas medel till stadsdelsnämnderna genom ett system som beslutas av kommunfullmäktige. Resursfördelningsystemet utgår från stadsdelsnämndernas verksamhetsansvar och befolkningens struktur. Stadsdelsnämnderna får resurser i relation till det beräknade behovet av kommunal service och inte till sina faktiska kostnader. Detta ger stadsdelsnämnderna frihet att själva organisera sin verksamhet, så länge målen och riktlinjer som fastställts av kommunfullmäktige följs.

Facknämnderna är:

- ▶ arbetsmarknadsnämnden
- ▶ avfallsnämnden
- ▶ exploateringsnämnden
- ▶ fastighetsnämnden
- ▶ idrottsnämnden
- ▶ kulturnämnden
- ▶ kyrkogårdsnämnden
- ▶ miljö- och hälsoskyddsnämnden
- ▶ servicenämnden
- ▶ socialnämnden
- ▶ stadsbyggnadsnämnden
- ▶ trafiknämnden
- ▶ utbildningsnämnden
- ▶ valnämnden
- ▶ äldre- och äldreomsorgsnämnden
- ▶ överförmyndarnämnden

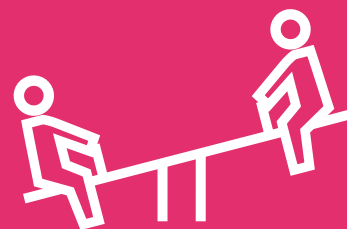
Stockholms stads stadsdelsnämnder

- 1 Rinkeby-Kista
- 2 Spånga-Tensta
- 3 Hässelby-Vällingby
- 4 Bromma
- 5 Kungsholmen
- 6 Norrmalm
- 7 Östermalm
- 8 Södermalm
- 9 Hägersten-Liljeholmen
- 10 Skärholmen
- 11 Älvsjö
- 12 Enskede-Årsta-Vantör
- 13 Skarpnäck
- 14 Farsta

Stadsdelsnämnderna ansvarar bland annat för följande verksamheter:

- förskoleverksamhet
- verksamhet för barn, kultur och fritid
- äldreomsorg
- stöd och service till personer med funktionsnedsättning
- individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri
- stadsmiljöverksamhet
- ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder
- Stockholms stads stadsdelsnämnder

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm



Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm inrättades 2015 i syfte att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och ge förslag på åtgärder för en jämlik och socialt hållbar utveckling i staden.

Kommissionens arbete är uppdelad på fyra utvecklingsområden

- ▶ Arbete och försörjning.
- ▶ Boende och stadsmiljö.
- ▶ Demokrati och trygghet.
- ▶ Uppväxt och utbildning.

Kommissionens analyser och förslag utgår från aktuell forskning och beprövad erfarenhet och ska dra lärdom av andra städers och regioners arbete inom området social hållbarhet.

Under 2016 har kommissionen genomfört och tagit fram [rapporter](#) inom åtta fördjupningar.

Till exempel har rapporter om skolsegregationens effekter, möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden för personer med kort utbildning, översiktsplaneringens roll för social hållbarhet och stadens samverkan med civilsamhället utarbetats. Rapporterna har presenterats både internt i staden och på externa seminarier.

Kommunfullmäktige beslutade i juni 2016 om en strategi för genomförande av kommissionens förslag. Strategin lägger fast att genomförandet i huvudsak ska ske genom att kommissionens analyser och åtgärder integreras i stadens budgetprocess.

Ett stort antal av de åtgärder som togs fram i kommissionens första fyra fördjupningar har omhändertagits i budget 2017 och på andra sätt. De senare fyra rapporterna remitterades i januari 2017.



FOTO: MATTIAS PRODHOU DAHLQVIST



FOTO: ISTOCK

Stadens internationella arbete

Stockholm är en del av ett globalt sammanhang. För att realisera den socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt hållbara staden behöver Stockholm bedriva ett aktivt internationellt arbete, lära av andra, agera proaktivt och synas, jämföras och samarbeta internationellt. För att ytterligare öka nyttan med stadens internationella arbete antog kommunfullmäktige under 2016 en stadsövergripande internationell strategi som ska ligga till grund för alla nämnders och bolagsstyrelser internationella arbete.

Viktiga internationella sammanhang under året

Under 2016 har staden valt att medverka i olika internationella sammanhang i syfte att stärka bilden av Stockholm som en jämlik och hållbar stad samt för att få kunskap om hur andra städer arbetar framgångsrikt med utmaningar som staden står inför. På politisk nivå var staden bland annat representerad i det pågående arbetet inom OECD-initiativet Sustainable Growth in Cities med möte i Paris samt vid ett europeiskt borgmästarmöte på initiativ av Londons borgmästare; bägge initiativen handlar om att samarbeta internationellt om social hållbarhet i städer, vilket är en stor utmaning för många av världens storstäder. Staden var också repre-

senterad vid såväl FN:s 22:a partsmöte om världens klimat i Marrakech, Marocko som vid organisationen C40s Mayors Summit i Mexico City för att diskutera städernas bidrag och samarbete för minskade utsläpp och klimatpåverkan.

Internationella besök i staden

Under 2016 arrangerades på övergripande nivå 62 internationella besök i staden i syfte att positionera Stockholm, utveckla internationella nätverk och utbyta erfarenheter för att stärka stadens verksamheter. Besöken spände från möten på tjänstemannanivå till möten mellan stadens högsta politiska företrädare med andra städernas borgmästare och talmän liksom utländska regerings- och

parlamentsföreträdare. Likt 2015 märktes ett särskilt stort intresse för integrations-, miljö- och stadsbyggnadsfrågor. Internationella besök som särskilt kan nämnas är statsbesöket till Sverige av Chiles president, där staden förutom att arrangera en lunch deltog både på politisk- och tjänstemannanivå i programmet. Besök från Paris kan särskilt noteras, där staden bland annat tog emot två vice borgmästare. Utöver dessa besök togs en mängd olika internationella besök emot i stadens verksamheter.

Samarbete inom internationella organisationer och nätverk

Kommunstyrelsen var vid utgången av 2016 medlem i 10 internationella organisationer och nätverk. I tre fall har staden förtroendeuppdrag i styrelse eller motsvarande. Stadens nämnder och styrelser var vid utgången av 2016 sammantaget medlemmar i 80 internationella organisationer och nätverk. Det är lika många som inrapporterades 2015.

I november 2016 valdes Stockholms stad till vice ordförande för EUROCITIES. Beslutet att söka vice ordförandeskapet och öka Stockholms politiska engagemang i nätverket syftar till att stärka stadens

80

Stadens nämnder och styrelser var vid utgången av 2016 sammantaget medlemmar i 80 internationella organisationer och nätverk. Det är lika många som inrapporterades 2015.

påverkansarbete gentemot EU:s institutioner, utveckla stadens europeiska nätverk ytterligare och ge staden större synlighet på EU-nivå. Mandatet som viceordförande sträcker sig till och med 2018.

EU-arbete

Stockholms stads verksamhet påverkas i hög grad av olika EU-initiativ och därför har staden under 2016 fortsatt drivit ett aktivt påverkansarbete gentemot EU. Policyarbetet har dock varit mindre än tidigare år till följd av bland annat Brexit. Under 2016 antog kommunfullmäktige en uppdaterad EU-policy. EU-policyn klargör stadens övergripande inställning till det europeiska samarbetet och ska bidra till ett mer koordinerat påverkansarbete i staden.

» För att realisera den socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt hållbara staden behöver Stockholm bedriva ett aktivt internationellt arbete, lära av andra, agera pro-aktivt och synas, jämföras och samarbeta internationellt.«

Ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt hållbart samhälle kräver nya arbetssätt. Att delta i EU-projekt bidrar både till att utveckla verksamheten och att kompetensutveckla stadens medarbetare genom att ompröva och utveckla arbetssätt och metoder och att införa nya innovativa lösningar. Under 2016 beviljades elva nya projekt medfinansiering från EU:s olika fonder och program med staden som projektägare eller projektdeltagare. Totalt erhöll staden cirka 31,3 mnkr i EU-finansiering under 2016 vilket är en ökning jämfört med 2015.



FOTO: SARA MC KEV

Stadens kvalitetsarbete – kvalitet för stockholmarna

I alla skeden av livet har invånarna i Stockholms stad rätt att förvänta sig en god verksamhet för sina skattepengar. Kvalitetsarbetet i staden syftar till att utveckla och förbättra kvalitén i alla verksamheter. Nöjda brukare/kunder står i fokus för allt utvecklingsarbete.

Program för kvalitetsutveckling

I stadens program för kvalitetsutveckling konkretiseras utvecklingsarbetets huvudpunkter. Kvalitetsarbetet ska kännetecknas av att:

- ▶ Stockholmarnas synpunkter värdesätts, tas till vara och utgör en viktig grund för kvalitetsutveckling.
- ▶ Ledningen på alla nivåer har ett tydligt och ansvarstagande ledarskap och prioriterar det systematiska kvalitetsarbetet där resultat för stockholmarna står i centrum.
- ▶ Alla medarbetare har ansvar för kvalitetsarbetet och kvalitetsutvecklingen inom sitt ansvarsområde.
- ▶ Alla nämnder och styrelser sprider systematiskt och använder sig av goda exempel för att utveckla verksamheten.

Kvalitetsutmärkelsen

Kvalitetsutmärkelsen är en stimulans och uppmuntran för verksamheter, som finansieras av staden, att utveckla sin kvalitet. Utmärkelsen ger samtidigt staden möjlighet att lyfta fram och sprida goda exempel. De

som deltar i Kvalitetsutmärkelsen svarar på ett antal frågor som belyser verksamheternas kvalitetsarbete. Kvalitetsutmärkelsen är inte bara en tävling, frågorna i utmärkelsen kan även användas som ett underlag till att utveckla verksamheten. Frågorna har ett tydligt fokus på nyttan för stockholmarna, analys av resultat för ständig förbättring, samt spridandet och tillvaratagandet av goda exempel. I år delades utmärkelsen ut för 21:a gången.

De som bedömer verksamheternas bidrag är stadens examinatorer. Att arbeta som examinator ger en egenutveckling avseende verksamhetsanalys och bedömning. Det ger också en bred kunskap om och förståelse för stadens olika verksamheter. Nya examinatorer utbildas årligen i utvärderingsmetodiken av stadsledningskontoret. Under 2016 utbildades 87 examinatorer. Examinatorerna har förutom sitt examinatorsuppdrag i utmärkelsen också varit goda ambassadörer för utvecklingsarbete i sina egna verksamheter.

Årets Förnyelsepris

I år delades förnyelsepriset ut i samband med Kvalitetsutmärkelsen. Vinnare var:

- ▶ *Försörjningsstödsenhet 2, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.*

S:t Julianpriset

S:t Julianpriset är stadens pris för att belöna arbete som görs för att inkludera människor med funktionsnedsättning i samhället. Priset delas ut i fyra olika kategorier. Vinnare i S:t Julianpriset 2016 var:

- ▶ *Hotell Skeppsholmen med Statens fastighetsverk i kategorin Fysisk tillgänglighet,*
- ▶ *Bandhagshemmet i kategorin Tillgänglig information och kommunikation.*
- ▶ *Nya folketshus Rågsved i kategorin Arbetsgivaregenskaper.*
- ▶ *IK Södra i kategorin Delaktighet.*

S:t Julianpriset



FOTO: STEFAN EK

Vinnare av S:t Julianspriset 2016 – Bandhagshemmet, IK Södra, Hotel Skeppsholmen med Statens fastighetsverk, Nya Rågsveds Folkets Hus samt prisutdelare socialborgarråd Åsa Lindhagen.

Årets förnyelsepris



FOTO: FREDRIK PERSSON

Försörjningsstödsenhet 2, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Vinnare av Kvalitetsutmärkelsen 2016

Klassen förskola



Grimsta förskolor, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd



Räcksta förskolor, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Klassen socialtjänst samt stöd och service till personer med funktionsnedsättning



Grupp- och servicebostäder i Bromma, Bromma stadsdelsnämnd



Socialjouren uppsök och rådgivning, socialnämnden

Klassen skola



Stockholms Hotell- och restaurangskola, utbildningsnämnden

Klassen äldreomsorg



Bergsunds vård- och omsorgsboende, Temabo AB

Klassen andra verksamheter



Parkmiljöavdelningen, Norrmalms stadsdelsnämnd

Hedersomnämmande



Nytorpgården, Södermalms stadsdelsnämnd



Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Staden har under 2016 arbetat efter kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål: Ett Stockholm som håller samman, Ett klimatsmart Stockholm, Ett ekonomiskt hållbart Stockholm och Ett demokratiskt hållbart Stockholm.

Ett Stockholm som håller samman

Ett Stockholm som håller samman

Oavsett skilda förutsättningar ska alla stockholmare ges samma möjlighet att färdas väl genom livet. Stadens verksamheter ska arbeta med inriktningen att sociala skillnader ska utjämnas. Stockholm ska vara den bästa staden att växa upp och leva i, med en jämlik skola och där det finns bostäder som alla har råd att hyra. Stockholmare ska känna trygghet i vardagen med närhet till kultur och eget skapande och levande stadsmiljöer i hela staden.

Jämlika och goda uppväxtvillkor

Alla barn ska ha lika goda möjligheter oavsett bakgrund. Stadens verksamheter ska bidra till att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn samma chans och därigenom värnar barnets rättigheter. Satsningar på att höja kvaliteten i skola och förskola är grundläggande för detta.

Förskola

Antalet barn i stadens förskolor fortsätter att öka. År 2016 var drygt 55 000 barn inskrivna i stadens förskolor. Det innebär en ökning med cirka 400 barn från föregående år. Även om ökningstakten är låg fortsätter den kraftiga utbyggnaden för att klara av att ta emot nya förskolebarn och barnomsorgsgarantin har under året uppfyllts i hela staden. Av stadens stadsdelsnämndsområden minskar barnantalet främst i Älvsjö jämfört med tidigare år medan barnantalen ökar i stadsdelsnämndsområdena Kungsholmen, Östermalm och Farsta.

Fortsatt mycket nöjda föräldrar

Föräldrarna i Stockholm är genomgående positivt inställda till den verksamhet som bedrivs i stadens förskolor. Andelen föräldrar som uppger att de är nöjda med förskolan var i 2016 års brukarundersökning 88 procent vilket är en förbättring mot tidigare års redan höga resultat. Resultaten är höga i både kommunala och fristående förskolor. Ett område som har visat på förbättringar de senaste åren är utveckling och lärande. På två år har andelen föräldrar som upplever att förskolans pedagogiska miljö uppmuntrar till lek, utveckling och lärande ökat med 5 procentenheter.

Ökad kompetens i stadens förskoleverksamhet

Stockholms stad har under 2016 arbetat på olika sätt för att långsiktigt öka andelen förskollärare utifrån en hög ambitionsnivå.

Satsningen på utbildning av barnskötare till förskollärare har under året fortgått. Under 2016 har 245 personer deltagit i vidareutbildningen, en minskning med 40 personer jämfört med 2015 men ökning med cirka 50 procent jämfört med 2014. Fram till 2016 är det 64 förskollärare som har tagit examen inom ramen för satsningen och 133 som fortfarande studerar.

Under hösten 2016 utökades barnskötartutbildningen för tillsvidareanställda barnskötare utan pedagogisk grundutbildning på Midsommarkransens gymnasium från 30 till 60 platser.

Under året har arbetet startat med att arrangera Förskolesummit 2017 som är ett samarbete mellan staden och Stockholms universitet. Det är den största konferensen för förskola i norra Europa och syftet är att få praktik och forskning att mötas på ett sätt som bidrar till utveckling av stadens förskoleverksamhet.



Mål för verksamhetsområdet

Alla barn i Stockholm har jämlika och goda uppväxtvillkor.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för nio av sjutton av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, sex uppnås delvis och två uppnås ej. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts delvis under 2016.

Tillsyn av fristående förskolor och pedagogisk omsorg samt skolinspektion av egen regi

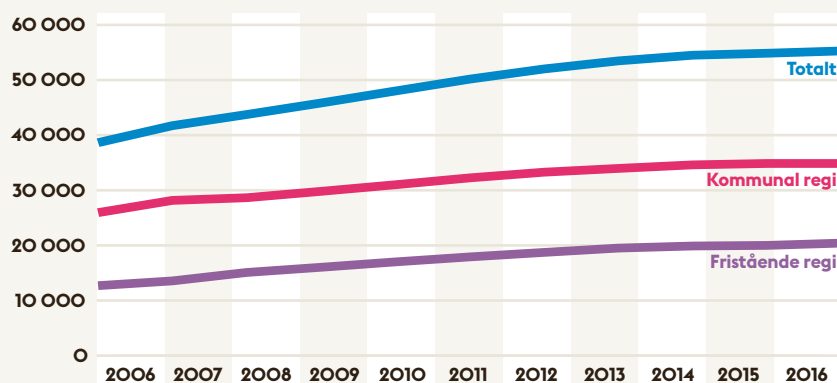
Under året har staden genomfört 104 tillsyner på fristående förskolor och pedagogisk omsorg/familjedaghem. För att öka förutsättningarna för en likvärdig och rättsäker bedömning genomförs från och med hösten 2016 alltid tillsyn av två inspektörer eller en inspektör och en handläggare. Tidigare genomfördes flertalet av tillsynerna av en inspektör. Vanligaste bristen i förskolor och i de pedagogiska omsorger som inspekteras gäller handlingsplaner och rutiner för det systematiska barnsäkerhetsarbetet.

Skolinspektionen genomförde under året en tillsyn av förskoleverksamheten i egen regi i alla stadsdelsnämnder samt utbildningsnämndens stadsövergripande verksamhet för samordning och tillsyn. Skolinspektionens samlade beslut är att staden uppfyller författningens krav som huvudman och att det inte framkommer några brister.

Ökade jämlika uppväxtvillkor

Staden har under 2016 genomfört en rad aktiviteter för en förskoleverksamhet som ger lika möjligheter för barnen. Jämställdhetsarbete pågår kontinuerligt utifrån verksamhetens demokratiuppdrag med jämställdhetsombud och utbildning av pedagoger i genuskompetens. Arbeta med att

Antal inskrivna barn i förskola, allmän förskola och pedagogisk omsorg



ge barn med särskilda behov rätt stöd ingår kontinuerligt i ordinarie verksamhet.

Staden har under året sammanställt ett stödmaterial för alla stadsdelsförvaltningar om barns språkutveckling med fokus på modersmålsstöd och andraspråkutveckling. Under året har även tvådagarsutbildningen *Flerspråkighet i förskolan* genomförts vid sex tillfällen med totalt cirka 200 pedagoger från kommunala och fristående förskolor. Utbildningen ger baskunskaper i att arbeta med språk- och kunskapsutveckling med fokus på flerspråkighet i förskolan. En rad olika aktiviteter har genomförts för det finska språket hos finskspråkiga pedagoger i kommunal och fristående förskolor bland annat med inriktning mot digitala verktyg som surfplattor och robotar i den finska verksamheten.

Öppna förskolan fyller en viktig främjande och förebyggande funktion i syfte att stödja hemmavarande vårdnadshavare och erbjuda öppna aktiviteter. Bland många aktiviteter under året finns introduktionsförskola, föräldrautbildning och ren samhällsinformation om hur det svenska samhället fungerar.

Grundskola och grundsärskola

Under höstterminen gick cirka 72 000 elever i Stockholms stads grundskolor i egen regi, av totalt cirka 93 000 grundskoleelever, vilket är en ökning med cirka 2 000 elever jämfört 2015. Antalet elever i kommunala fritidshem och fritidsklubbar ökade med cirka 1 700 elever till nästan 43 000.

Resultaten bättre än för riket som helhet och andra storstäder

Resultaten för samtliga betygsmått exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund förbättras jämfört med föregående år.

Stockholms stads grundskolor i egen regi har högre resultat i årskurs 9 än övriga storstäder och även i jämförelse med riket totalt.

Positiva trendbrott

De nationella provens resultat i matematik, de samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsorienterande ämnena har förbättrats i årskurs 9 jämfört med 2015. Framförallt är förbättringen i matematik anmärkningsvärt stor, från 84 procent godkända 2015 till 94 procent godkända 2016.

I slutet av året publicerades resultaten från OECD:s internationella kunskapsmätning, PISA samt den internationella studien

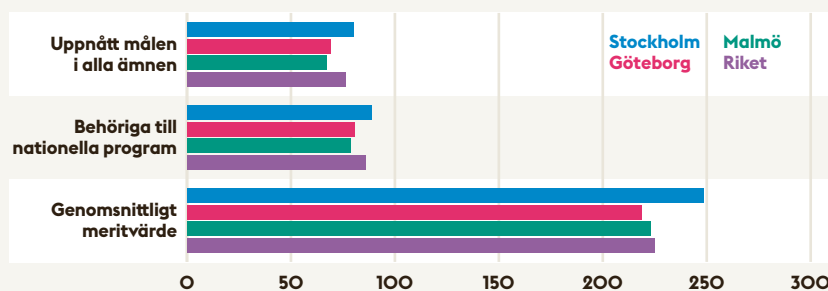


FOTO: FREDRIK SANDIN CARLSON

Jämförelse av resultat mellan år, elever i årskurs 9 exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund, Stockholms stads skolor i egen regi

	2015	2016
Andel behöriga till nationella program	90,4 %	92,5 %
Andel som uppnått målen i alla ämnen	82,7 %	83,7 %
Genomsnittligt meritvärde	247,1	254,9

Jämförelse av resultat med riket och andra storstäder, elever i årskurs 9 exklusive elever med okänd bakgrund, kommunala skolor



TIMSS, som båda genomfördes 2015. PISA undersöker 15-åriga elevers kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik. TIMSS undersöker elevers kunskaper i och attityder till matematik och naturvetenskap i årskurs 4 och 8. Efter att svenska elever tidigare år i stort har uppvisat sjunkande resultat i dessa studier är resultaten nu högre och visar på ett trendbrott i Stockholm liksom i riket som helhet.

En bidragande faktor till de förbättrade resultaten i matematik bedöms vara det så kallade matematiklyftet (Stockholmslyftet) som har pågått sedan 2012. Det har givit lärarna i staden ökad tilltro till sina egna förmågor och ökad medvetenhet om sin undervisning och relation till eleverna vilket lett till ökad reflektion.

Mottagande av nyanlända elever

Läsåret 2015/2016 präglades av en ovanligt stor tillströmning av nyinvandrade elever. Stadens grundskolor tog på kort tid emot 1 800 nyanlända barn och ungdomar, att jämföra med 387 föregående läsår, varav merparten placerades i årskurs 7–9. Att ge dessa elever en bra start har haft hög prioritet, och sedan början av höstterminen tas alla nyanlända elever i grundskolan och grundsärskolan emot av mottagandeenheten för nyanlända elever, START Stockholm.

De besöker skolsköterska för hälsosamtal och både vårdnadshavare och elever får ett familjesamtal med information om det svenska skolsystemet, synen på kunskap med mera.

Fortsatt fokus på att minska skillnaden mellan skolor

Skillnaderna i resultat mellan skolor är fortsatt stor utifrån socioekonomiska förutsättningar, och har totalt sett ökat jämfört med året innan. Ökningen kan till stor del förklaras av det stora antalet nyanlända elever och att många av dem började i svensk skola så sent som i årskurs 9. Även skillnaderna mellan flickor och pojkars resultat ökar, vilket kan förklaras av att en stor andel av de nyanlända eleverna är pojkar. Samtidigt ligger skillnaden i resultat mellan pojkar och flickor exklusive nyinvandrade kvar på samma nivå som året innan. En viktig utmaning för staden fortsätter att vara att stödja pojkar i ytterstadsområden så att deras resultatutveckling förbättras.

Gymnasieskola och gymnasiesärskola

Hösten 2016 gick totalt cirka 33 600 elever i gymnasieskola i Stockholms stad, varav cirka 15 500 elever i kommunala och cirka 18 200 elever i fristående skolor. Av dessa elever var cirka 22 600 folkbokförda i staden.

Cirka

72 000

elever gick under höstterminen i Stockholms stads grundskolor i egen regi, av totalt cirka

93 000

grundskoleelever, en ökning med cirka

2 000

elever jämfört med 2015.



FOTO: FREDRIK PERSSON



Ett viktigt arbete för att minska skillnaderna mellan skolorna är att se över utbildningsutbudet och skolornas placering.

Betygsgenomsnittet och andelen som har uppnått grundläggande behörighet till högskola är högre jämfört med riket totalt. Andelen elever som har avslutat ett nationellt program med examensbevis inom tre år, den så kallade genomströmningen, har ökat jämfört med föregående år.

Utveckling av språkintröskning

Även gymnasieskolan tog emot ett mycket stort antal nyanlända elever och trycket var högt på de skolenheter som anordnar program för språkintröskning. En ny enhet för mottagande av nyanlända startades och ytterligare tre gymnasier, i olika stadsdelar, tog emot nyanlända elever. En utredning av språkintröskning har genomförts och tre utvecklingsområden identifierats: Översyn av antagningsbesked till nyanlända, stärkning av informationen om gymnasieskolans utbud samt utvecklingen av underlagen för antagning.

Fokus på att minska skillnader mellan skolor

Skilnaderna i utbildningsresultat är fortsatt stora även i gymnasieskolan. Det finns skolor med högt söktryck och mycket goda resultat samtidigt som skolor med lågt söktryck ofta har en bristande måluppfyllelse. Meritvärdet i elevernas grundskolebetyg

påverkar alltså i hög grad det slutgiltiga resultatet, vilket i sin tur påverkas av socio-ekonomiska förutsättningar.

Skolornas arbete med det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är en förutsättning för att fler ska nå målen för sin utbildning så att skolornas resultat ökar och skillnaderna mellan skolor minskar. Varje gymnasieskola har under 2016 utarbetat en elevhälsoplan, som beskriver vilka professioner som ingår i skolans elevhälsa samt vilka rutiner som gäller. Rektorer, specialpedagoger och speciallärare har fått stöd och kompetensutveckling.

Ett viktigt arbete för att minska skillnaderna mellan skolorna är att se över utbildningsutbudet och skolornas placering. Under året har ett arbete bedrivits för att se över och justera programutbudet för att öka andelen elever som väljer kommunala gymnasieskolor och som får sitt förstahandsval tillgododett.



Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel förskollärare av totalt antal anställda	40%	39,2%	36%	2%	Delvis	Kontinuerliga insatser från staden utförs på central som lokal nivå för att öka andelen. Stadsdelsnämnderna Skärholmen och Spånga-Tensta har störst utmaningar för bättre måluppfyllelse.
Antal barn per grupp	16	15			Helt	Färre barn under ht jämfört med vt.
Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	4,9			Helt	Färre barn under ht jämfört med vt.
Andel förskollärare med kompetens inom genuspedagogik/normkritik	Öka	6%			Helt	
Andel förskolor med mindre än 25 procent förskolelärare	0%	7,3%			Ej	Kontinuerliga insatser från staden utförs på central som lokal nivå för att öka andelen. Stadsdelsnämnderna Skärholmen och Spånga-Tensta har störst utmaningar för bättre måluppfyllelse.
Andel nöjda föräldrar	85%	88%			Helt	
Personalens bedömning av "förskolans förmåga att stötta barns lärande och utveckling"	3,8	3,4			Delvis	Våren 2016 fick Stockholms stads förskolor ta del av den Webaserade kvalitetsindikatorn, WKI (självskattningsverktyg). WKI innehåller, jämfört med Stockholms stads kvalitetsindikator 2015, delvis nya kriterier inom de olika områdena. Det har medfört ett lägre utfall än årsmålet, då pedagogerna gjort en mer kritisk granskning av sitt arbete.
Andel enheter som genomför systematiskt barnsäkerhetsarbete	100%	100%			Helt	
Andel elever i årkurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	82%	82,4%	83,9%	81%	Helt	
Andel elever i årkurs 8 som känner sig trygga i skolan	86%	82%	79%	86%	Delvis	En viss förbättring jämfört med föregående år. Det systematiska kvalitets- och förändringsarbetet är långsiktigt och tar tid.
Andel elever i årkurs 9 som uppnått målen i alla ämnen	79%	74,4%	81,2%	69,9%	Delvis	Stort antal nyanlända elever i åk 9 samt fortsatt stora skillnader mellan skolor.
Andel elever med gymnasieexamen	72%	72%	-	-	Helt	
Andel elever som är behöriga till nationella program	88,5%	82,4%	89%	77,6%	Delvis	Stort antal nyanlända elever i åk 9 samt fortsatt stora skillnader mellan skolor.
Andel grundskolelärare med kompetens inom genuspedagogik/normkritik	5%	0,3%	-	-	Ej	Indikatorn täcker inte in samtliga lärare och en högre andel lärare bedöms ha kompetens inom genuspedagogik och normkritik än vad utfallet visar.
Andel gymnasieelever som är trygga i skolan	95%	90%	89%	90%	Delvis	En viss förbättring jämfört med föregående år, spridningen mellan skolor är stor. Det systematiska kvalitets- och förändringsarbetet är långsiktigt och tar tid.
Andel legitimerade lärare i grundskolan	62%	74,3%	-	-	Helt	
Andel legitimerade lärare i gymnasieskolan	61%	79,4%	-	-	Helt	



FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEIJIS

Sociala insatser och jämlika livschanser

Socialtjänsten ska vara hållbar, jämställd, tillgänglig och likvärdig. För att förebygga sociala problem ska fokus ligga på förebyggande arbete och tidiga insatser. Den sociala barn- och ungdomsvården inriktas på att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn samma chans. Insatser mot hemlöshet ska stärkas och personer med missbruksproblem eller psykisk ohälsa ska få stöd och hjälp.

Fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser

I staden pågår ett aktivt arbete för att utveckla det förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga. Föräldrastödsprogram, utbildningar, kunskapsspridning och fältassistenternas uppsökande arbete utgör viktiga insatser. Det förebyggande arbetet sker i samverkansteam med landsting där barn- och mödravårdscentral, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten ingår. Samverkan mellan socialtjänst, förskola, skola, fritid och polis är avgörande för det förebyggande arbetet.

Skolresultat är en viktig skyddsfaktor för barn och unga. Stadens arbete för att säker-

ställa att barn och unga i familjehemsvård har goda uppväxtvillkor och en sammanhållen skolgång har fortsatt under året. Arbetet inom *Skolfam* visar goda resultat och fler familjehemsplicerade barn når kunskapsmålen i skolan. Samverkan mellan skola och socialtjänst i syfte att alla elever ska gå ut grundskolan med gymnasiebehörighet har fortsatt att utvecklas.

Andra exempel på förebyggande och tidiga insatser som utvecklats under året och som visar goda resultat är *Sociala insatsgrupper* för unga vuxna, 19–29 år, som riktar mot unga som befinner sig i riskzonen för att utveckla, eller vill ha stöd att lämna en kriminell livsstil. Utbildning av personal vid



Mål för verksamhetsområdet

Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för fem av sju av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

boenden för ensamkommande i barn och unga som har sex mot ersättning – sexuell utsatthet och exploatering, har genomförts. Verksamheterna inom Framtid Stockholm, som riktar sig till barn och ungdomar upp



62 %

av ungdomarna uppger att de inte använder alkohol.

till 20 år med, eller där det finns oro för, riskbruk, missbruk eller beroende av alkohol och narkotika har visat goda resultat där insatser lett till ökad drogfrihet och en förbättrad livssituation.

Staden har haft fortsatt prioritet på att hitta stabila och säkra placeringar för ensamkommande barn och unga, skolförberedande aktiviteter och praktikplatser har erbjudits. Överförmyndarnämnden har en viktig roll för de ensamkommande barnens mottagande som är i behov av— och har rätt att få en god man.

Satsning på att minska användandet av droger

Nämndernas drogförebyggande och uppsökande arbete har fortsatt prioriterats under 2016. Stockholmsenkäten som genomförs vartannat år visar på en generellt positiv utveckling bland ungas levnadsvanor i sta-

den när det gäller rökning, alkoholkonsumtion och användning av narkotika. Utfallet för ungas levnadsvanor när det gäller narkotika når inte årsmålet även om en positiv trend syns. Generellt röker flickor i högre uträckning än pojkar, medan pojkarna snusar i högre grad.

Utveckling inom missbruks- och beroendevården

Staden har under året fortsatt arbetet med att utveckla en evidensbaserad missbruksvård och att stärka barn- och föräldraperspektivet inom missbruks- och beroendevården. Staden har särskilt prioriterat målgrupperna ungdomar/unga vuxna, personer med samsjuklighet och barn till föräldrar med missbruk vilket ligger i linje med stadens arbete med barnperspektivet och arbete med tidiga och förebyggande insatser. Arbetet med att säkerställa att ärenden i högre utsträckning

avslutas enligt plan har gett goda resultat och arbetet med att göra klienten mer delaktig i sin egen planering har fortsatt.

Målinriktat arbete för att minska antalet hemlösa

Det bedrivs en rad olika arbeten för att minska hemlöshet i staden vilket har gett resultat. Staden erbjuder rådgivning kring budget- och skuldfrågor, stadens boendesamordnare eller boendeteam bedriver ett uppsökande arbete, stödjer individer till ett självständigt boende och arbetar för att förhindra vräkning och hemlöshet. Familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksamats och *Stockholms stads program mot hemlöshet 2014–2019* är vägledande för arbetet.

Ökad delaktighet inom socialpsykiatrin

Staden har fortsatt arbeta för att öka brukarnas delaktighet och motivation till olika aktiviteter inom socialpsykiatrin. Bland annat används metoden MI (motiverande samtal) i syfte att öka den enskildes delaktighet och självständighet. Nöjdheten med utredningen av behov av stöd uppgår till 69 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år. En hög personalomsättning som leder till försämrad kontinuitet för klienterna, utredningsmallar som är svåra att anpassa till individen och låg svarsfrekvens i stadens brukarundersökning är en del av förklaringen.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel barn och ungdomar som varit aktuella för insatser inom individ- och familjeomsorgen och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats	84 %	85 %	85 %	84 %	Helt	
Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk	35 %	38 %	46 %	34 %	Helt	Skillnader mellan kvinnor och män handlar framförallt om att män generellt har en svårare missbruksproblematik och mer komplexa vårdbehov än kvinnor, vilket leder till fler återfall i missbruk och fler avbrutna insatser.
Andelen försökslagenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslagenheter i nämnden	25 %	27 %	49 %		Helt	
Andel personer med insatser inom socialpsykiatrin som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes	80 %	69 %	70 %	69 %	Delvis	En hög personalomsättning som leder till försämrad kontinuitet för klienterna, utredningsmallar som är svåra att anpassa till individen och låg svarsfrekvens i stadens brukarundersökning är en del av förklaringen.
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	55 %	62 %	58 %	67 %	Helt	
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	90 %	91 %	93 %	89 %	Helt	
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	90 %	87 %	86 %	89 %	Delvis	Årsmålet nås inte även om en positiv trend syns. Generellt röker flickor i högre uträckning än pojkar, medan pojkarna snusar i högre grad.



Levande och trygga stadsdelar

Stockholm ska ha ett tydligt fokus på insatser som främjar en sammanhållen stad. Det engagemang som finns i lokalsamhället tas till vara. Staden ska arbeta aktivt med att öka tryggheten och säkerheten i stadsdelarna. Den höga ambitionsnivån för renhållning och klottersanering ska fortsätta och insatser ska göras för att höja kvaliteten på stadens parkmark och grönytor.

Trivsammare och tryggare vistelsemiljöer

Staden har under året arbetat på flera sätt för att skapa ett levande stadsliv med trivsamma vistelsemiljöer. Inom projektet Levande Stockholm har staden arbetat tillsammans med fastighetsägare och andra aktörer, för att identifiera och skapa fler gågator, gångfartsgator och sommargångar.

I oktober invigdes Rinkebystråket. Infartsgatan har byggts om till en levande stadsmiljö, med affärer, restauranger och lokal service.

Stadsmiljö och trygghet är framträdande teman i stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsprogram som tagits fram under året. I programmen har prioriterade åtgärder, bland annat i stadsrummet, identifierats.

Ett förslag till *Riktlinje för centrumutveckling* tagits fram, som stöd och vägledning i stadens arbete för levande lokala centrum. Framtagandet av riktlinjerna har haft koppling till de lokala utvecklingsprogrammen och skett parallellt med framtagandet av en ny översiktsplan.

Stadsdelsnämnderna fortsätter sitt trygghets- och säkerhetsarbete genom samverkan med föreningar, polis, fastighetsägare och andra lokala aktörer. Detta sker bland annat genom lokala brottsförebyggande råd, och samverkansavtal med den lokala polisorganisationen.

De kommunala bostadsbolagen arbetar med trygghetsfrågor genom välskötta fastigheter och utemiljöer, tillgänglighet, närvaro och synlighet i sina bostadsområden. Under året



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tre uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts delvis under 2016.

genomfördes ett gemensamt projekt för att minska störningar, hot och våld i boendemiljöer.

Ett flertal stadsutvecklingsprojekt har färdigställts, och bidragit till mer levande stadsmiljöer.



FOTO: STOCKHOLMS STAD

Temat för årets trygghetspris var nyskapande insatser för att skapa trygghet i skolan för barn och unga. Vinnare var Tullgårdsskolan på Södermalm.

Ökad nöjdhet med städning och skötsel av grönytor

Utfallet för indikatorn Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden har ökat med flera procentenheter och årsmålet nåddes med god marginal, 68 procent jämfört med 64 procent. Stadsdelsnämndernas utfall varierar mellan 59 och 75 procent.

Även för indikatorn Stockholmarnas nöjdhet med rent och städad har utfallet ökat jämfört med tidigare år, och årsmålet nåddes med god marginal, 68 procent jämfört med 65 procent. Stadsdelsnämndernas utfall varierar mellan 54 och 78 procent.

En möjlig bidragande orsak till den ökade nöjdheten är den så kallade Tyck till-appen, som ökat kraftigt i användning. Via appen kan Stockholmarna enkelt anmäla fel och lämna synpunkter. Vilket också underlättar för staden att snabbt vidta åtgärder.

Variationen i utfall mellan stadsdelar är relativt oförändrad jämfört med 2015. Förändringar i skillnader mellan stadsdelar bör dock studeras på längre sikt.

Oförändrad andel trygga stockholmare

Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor är oförändrad jämfört med år 2015, 74 procent. Årsmålet nåddes därmed inte fullt ut. Resultaten visar en svagt positiv trend för indikatorn över åren. Variationen i utfall mellan stadsdelsnämnderna är dock fortsatt stor, från 44 till 89 procent. Spridningen är större för kvinnorna i undersökningen, från 31 till 88 procent. För män ligger utfallen i spannet 52 till 90 procent.

Under året har ett pilotprojekt för förstärkt



FOTO: PAR OLSSON

samordning av trygghets- och brottsförebyggande arbete inletts. Målet är att stockholmarnas upplevda trygghet ska öka och att den faktiska brottsligheten och andel brottsaktiva samt brottsoffer ska minska. Projektet har särskilt fokus på stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Enskede-Årsta-Vantör. En inventering av befintliga insatser i staden har genomförts, för att sprida goda exempel och öka samordningen.

Arbete för ökad trafiksäkerhet

En förutsättning för en trygg och levande stad är en säker trafikmiljö, som utgår från de oskyddade trafikanterna. Hastighetsplanerna är centrala för trafiksäkerheten och arbetet med dessa har fortgått genom att hastigheterna i de första områdena, Kungs-

holmen, Spånga-Tensta och Hägersten, anpassats till de lokala förutsättningarna. Arbete med hastighetsplaner för övriga områden i staden pågår.

Årsmålet för indikatorn *Hastighetsefterlevnad* nåddes inte fullt ut. Målet var minst 75 procent inte skulle köra snabbare än skyltad hastighet. Utfallet var 68 procent. Utfallet baseras på mätvärden för 30 av 40 utvalda gator, och är inte helt jämförbart med tidigare utfall.

En plan för trygga och säkra skolvägar fastställdes av kommunfullmäktige i september. Utifrån den prioritetslista som tidigare tagits fram genomförs ombyggnationer invid ett antal skolor för att öka trafiksäkerheten.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	75 %	74 %	72 %	76 %	Delvis	I nivå med utfall 2015.
Stockholmarnas nöjdhet med rent och städad	65 %	68 %	69 %	67 %	Helt	
Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park- och grönområden	64 %	68 %	69 %	67 %	Helt	
Hastighetsefterlevnad	75 %	68 %	-	-	Delvis	Utfallet baseras på mätvärden för 30 av 40 utvalda gator, och är inte helt jämförbart med tidigare utfall.
Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM)	21 %	33 %	-	-	Helt	
Andel genomförda åtgärder inom ramen för risk och sårbarhetsanalys (RSA)	100 %	95 %	-	-	Delvis	20 nämnder och 14 bolagsstyrelser rapporterar hel måluppfyllelse.





FOTO: LENNART JOHANSSON

Bostadsbyggande för alla

Till år 2030 ska 140 000 bostäder byggas, varav 40 000 åren 2014 till 2020. Fokus ska ligga på klimatsmarta hyresrätter med rimliga hyror. Staden ska planera bostäder för unga, studenter och grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för. Planeringen ska genomsyras av ett barn- och jämställdhetsperspektiv, och utgå från högt ställda krav på energianvändning, miljö och tillgänglighet.

Ökande takt i planeringen

Antal markanvisade bostäder har till följd av höjda ambitioner för bostadsbyggandet ökat kraftigt de senaste åren. År 2016 var målet 8 000 stycken. Utfallet 10 616 är en ökning med 30 procent jämfört med år 2015. Även målet avseende Antal bostäder i godkända/ antagna detaljplaner uppnåddes med god marginal, 7 671 jämfört med 7 000, och innebär en ökning med 11 procent jämfört med år 2015.

Staden arbetar kontinuerligt för att säkerställa effektivitet och kvalitet i plan-

processen. I projektet Fokus Skärholmen prövas exempelvis en metod med större generella detaljplaner och så kallade ankarbyggherrar. Syftet är att öka volymen på bostadsbyggandet och samtidigt minska detaljstyrningen i detaljplanerna. Samtidigt ska Fokus Skärholmen utvecklas till ett föredöme för socialt hållbar stadsutveckling.

Konceptet Stockholmshus har utvecklats för att snabbt och kostnadseffektivt bygga tusentals nya hyresrätter i Stockholm. Målet är 3 500–5 000 bostäder fram till 2020.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för nio av tio av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås ej. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJIS

Hittills har sammanlagt 2 500 bostäder mark-anvisats och den första etappen planeras att byggstarta under år 2017.

» **Konceptet Stockholmshus har utvecklats för att snabbt och kostnadseffektivt bygga tusentals nya hyres-rätter i Stockholm. Målet är 3 500–5 000 bostäder fram till 2020.** «

Ett mycket starkt år för bostadsbyggandet

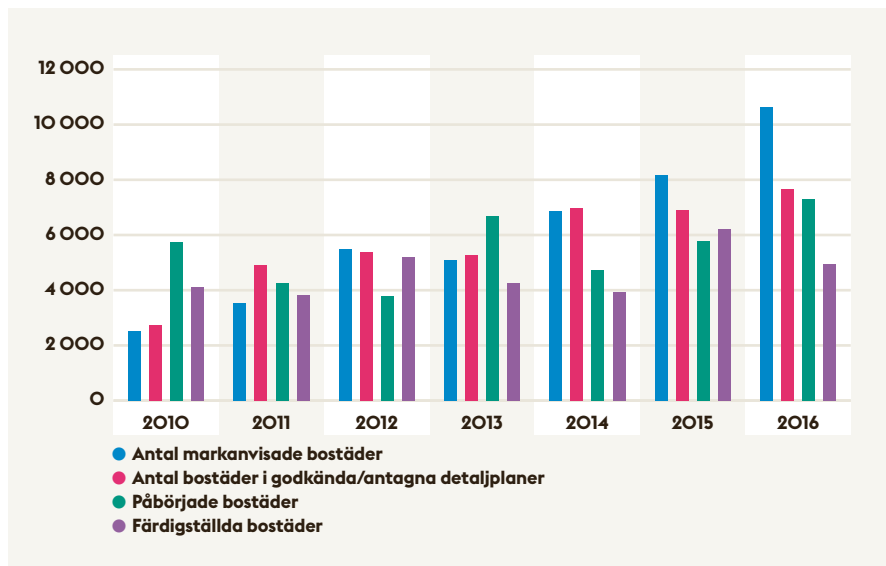
År 2016 påbörjades byggandet av sammanlagt 7 283 bostäder. Jämfört med år 2015, som också var ett starkt år, är det en ökning med 26 procent. Årsmålet för indikatorn Antal påbörjade bostäder, 6 000, överträffades med 21 procent.

Sedan år 2014 har sammanlagt 17 791 bostäder påbörjats. För att målet 40 000 bostäder år 2014–2020 ska uppfyllas krävs en genomsnittlig byggtakt om drygt 5 550 bostäder per år, kommande fyra år. Med den nuvarande höga takten i byggandet bedöms förutsättningarna att nå målet som mycket goda.

Stadsdelar med flest påbörjade bostäder är Västra Matteus (Hagastaden) med 915, Solberga med 818 och Tekniska Högskolan med 642 påbörjade bostäder. Stadsdelar med flest färdigställda bostäder är Hjorthagen-Värtahamnen (Norra Djurgårdsstaden) med 729, Liljeholmen med 445 och Västberga med 280 färdigställda bostäder.

Även årsmålet för antal påbörjade hyres-rätter uppnåddes med god marginal. Målet var 3 000 och utfallet blev 3 308 påbörjade hyresrätter. Jämfört med 2015 är det en ökning med hela 49 procent. Stadens bostads-bolag AB Svenska Bostäder, AB Stockholms-hem och AB Familjebostäder rapporterar sammantaget att 1 075 hyresrätter påbörjades under året. De kommunala bostadsbolagen stod därmed för ungefär en tredjedel av det totala antalet påbörjade hyresrätter.

Antal färdigställda studentbostäder var 624 stycken. Det är en ökning med 56 procent jämfört med 2015. Dock nåddes inte årsmålet 1 300. Sedan år 2013 har 1 546 studentbostäder färdigställts i Stockholms stad. Till målet 4 000 färdigställda student-bostäder 2013–2017 återstår därmed drygt 2 450 studentbostäder. Det kommer att vara



7 283

bostäder påbörjades under 2016.
Antalet påbörjade hyresrätter var

3 308

vilket jämfört med föregående
år motsvarar en ökning med

49%

en utmaning att nå målet. En ökande trend i byggandet av studentbostäder kan dock konstateras. Totalt 901 studentbostäder byggstartades under året, och drygt 1 600 är under produktion. Därtill finns stort antal studentbostäder i planer som kommer att realiseras de närmast åren, bland annat i Albano.

2013 års Stockholmsförhandling gör avtryck i bostadsbyggandet

Enligt 2013 års stockholmsförhandling ska 45 900 bostäder byggas i den nya tunnelbanans influensområde i Söderort, Hagastaden och på Södermalm fram till år 2030. De nya bostäderna ska avse detaljplaner som antas/godkänns från och med 2014, med undantag för detaljplanen för Hagastaden som antogs 2010.

Under året påbörjades 1 946 bostäder med bäring på Stockholmsförhandlingen, det motsvarar en dryg fjärdedel av det totala antalet påbörjade bostäder i staden. Under året har

också de första bostäderna med bäring på förhandlingen färdigställts, i Sköndal.

För 2016 var målet att antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde skulle uppgå till 2 800. Målet nåddes med mycket god marginal. Utfallet blev 4 165 stycken. Totalt 4 727 bostäder markanvisades i influensområdet under året.

Inflyttning i Snabba Hus

Under sommaren 2016 flyttade unga vuxna i åldern 18–30 år in i AB Svenska Bostäders första Snabba Hus i Västberga där 280 mobila modullägenheter byggts. Konceptet är att bygga flyttbara hyresrätter på tomter som väntar på detaljplanering eller av annan anledning inte används.

Boende åt nyanlända

I enlighet bosättningslagen skulle Stockholms stad år 2016 ta emot upp till 2 800

personer som beviljats uppehållstillstånd. Initialt var huvudinriktningen att lösa detta bostadsbehov med så kallade modulhus. Endast en liten del av det akuta behovet har hittills kunnat lösas på detta sätt, då byggloven har överklagats. Staden har därför breddat arbetet med att få fram bostäder, exempelvis genom olika typer av inhyrningar. Under året har bostad ordnats åt samtliga 735 hushåll som kommit. En del av dessa är ensamhushåll som kom sent under året och fått en plats i delat boende, vilket innebär sängplats med delad tillgång till kök och hygienutrymmen.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Antal markanvisade bostäder	8 000	10 616	-	-	Helt	
Antal markanvisade hyresrätter	4 000	5 189	-	-	Helt	
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner	7 000	7 671	-	-	Helt	
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde	2 800	4 165	-	-	Helt	
Antal påbörjade bostäder	6 000	7 283	-	-	Helt	
Antal påbörjade hyresrätter	3 000	3 308	-	-	Helt	
Antal färdigställda studentbostäder	1 300	623	-	-	Ej	Ökning med 56 procent jämfört med 2015.
Antal förmedlade försöks- och tränings- samt Bostad förslägenheter via Bostadsförmedlingen (IoF)	450	465	-	-	Helt	
Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bolagens service	83,5	83,4	-	-	Helt	
Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	78,5	78,9	-	-	Helt	



Tillgänglig idrott och fritid för alla

Stockholms stads verksamhet bidrar till ett tillgängligt och inkluderande idrottsliv som präglas av kvalitet, mångfald i uttryck, aktörer och utövare. Stadens arbete för ett rikt föreningsliv tillsammans med upprätthållandet av en god anläggningsstruktur skapar förutsättningar för integration, folkhälsa och ett jämställt samhälle.

Friskare Stockholm

Stadens mål är att inspirera fler stockholmare att bli fysiskt aktiva. Genom att stödja ett vitalt föreningsliv och tillhandahålla funktionella anläggningar som till exempel simhallar och utegym främjar staden ökad folkhälsa. Genom god planering och ansvarsfull investeringsstrategi kan Stockholm idag erbjuda spår för jogging och skidåkning, utegym, lättvandrade promenadstråk, friluftsbad, skridskobanor och 14 sim- och idrottsbassänger med 12 gym, cirka 550 grupp- och träningsaktiviteter varje vecka vid sidan av aktiviteter för personer med funktionsnedsättningar. Under året har staden tagit fram en ny idrotts- och friluftskarta som hjälper stockholmaren att komma igång.

Samarbete och samplanering för fler anläggningar

Stadens nämnder och bolag arbetar allt tätare tillsammans för att samplanera och gemensamt använda befintliga och nya anläggningar. Samplaneringen av idrottsbassänger har fått allt tydligare ramar genom gemensamma lokalprogram och att frågor kring kortlås, säkerhet och bemanning samordnas på ett strukturerat sätt. Samarbetet mellan föreningsliv och skola kommer att få stor betydelse för en ökad tillgänglighet till stadens idrottsanläggningar. Föreningslivet får i allt större omfattning tillgång till skolidrottsbassänger och stadens resurser räcker till fler anläggningar när utnyttjandet kan maximeras.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för sex av sju av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås ej. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



FOTO: SIMON GATE

Meningsfull fritid för barn och unga

En viktig funktion för stadens idrotts- och fritidssatsningar är att skapa gemenskap, mening och sammanhang i vardagen. Nästan tre fjärdedelar av åttondeklassarna och hela 88 procent av femteklassarna upplever att de har tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter, ett resultat som beskriver att barn och ungas idrottande och fritid har varit prioriterat i stadens arbete. Stadsdelsnämnderna tar ett stort ansvar för barn- och ungas fritid och samordnar insatser med idrottsnämndens stadsövergripande verksamhet.

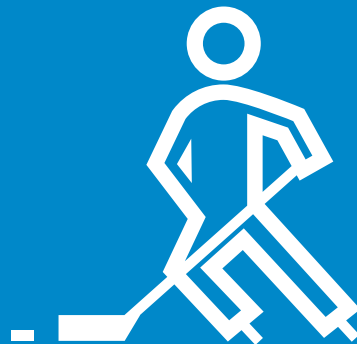
Jämlikt, jämställt och tillgängligt idrottsliv

En viktig del av stadens arbete med att få idrotts- och fritidslivet att bli mer jämlikt och jämställt går ut på att få fler flickor fysiskt aktiva. Ett exempel är att erbjuda verksamheter som flickor efterfrågar. När instruktörer tillhandahålls vid utegym ökar flickors deltagande. Under året har även motionsspåren trygghetsinventerats och trygghetsskapande insatser kommer att vidtas i enlighet med resultatet. Under året har det tillkommit nya aktiviteter för barn och ungdomar och ett antal anläggningar har erbjudit öppna verksamheter för målgruppen. Staden har genomfört flera kunskapshöjande seminarium kring jämställda utemiljöer. Arbetet har bland annat medfört att checklistor för att utveckla parker med fokus på jämställdhet-, barn- och tillgänglighetsperspektiv tagits fram.

Idrottsnämnden och stadsdelsnämnderna arbetar aktivt med att utveckla utbudet av idrotts- och fritidsverksamhet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Ett uttryck för detta är ökad samverkan med olika aktörer i arbetet med att nå ut till barn och ungdomar med funktionsvariationer, ett annat är att allt fler lekplatser och parker har tillgänglighetsanpassas.

88 %

av femteklassarna upplever att de har tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter.



Integration och mångfald

Stadens idrotts- och fritidsverksamhet är en viktig del vid välkommandet och integrering av nyanlända ensamkommande- och flyktingbarn. Idrottsnämnden med dess stadsövergripande verksamhet, föreningslivet och stadsdelsnämnderna axlar tillsammans ett viktigt ansvar. Staden har bland annat satsat på genomförandet av så kallade *Sportscamp* för barn 8–12 år i samarbete med lokala idrottsföreningar. Barn får möjlighet att prova på en mängd olika idrotter, som

dans, simning och fotboll, orientering, taido, bordtennis och friidrott. För många barn är Sportscamp en första kontakt med olika idrotter och många väljer att efteråt bli medlem i någon av föreningarna.

Staden har också verkat för att tillgängliga halltider används till riktad verksamhet, till exempel för öppen ledarledd verksamhet och turneringar mellan stadens asylboenden. Boende på stadens asyl- och PUT boenden har bjudits in till lovaktiviteter.



Ett Stockholm som håller samman

FOTO: PETRA SUNDBLÖM

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Stockholmarnas nöjdhet med Stockholms stads idrottsutbud	60	79	79	78	Helt	
Ungdomars nöjdhet med tillgång till idrottsmöjligheter	71	74	74	77	Helt	
Andelen ungdomar (10–17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter	77	77	80	75	Helt	
Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	120 000 timmar	78 847 timmar			Ej	Årsmålet sattes utan baslinje.
Nyttjandegraden stora idrottshallar (20x40)	87	88			Helt	
Nyttjandegraden övriga hallar	67	75			Helt	
Stora hallar (20x40), andel bokad tid som är nolltaxa	66	76			Helt	





FOTO: MATTIAS PRODHONOU DAHLQVIST

Närhet till kultur och eget skapande

Kulturen, konsten och skapandet är en närvarande och närande del av demokratin. Kulturen i Stockholm skapar möten, upplevelser och är inkluderande. Det egna skapandet ges utrymme i en miljö där det fria uttrycket är tillgängligt för alla oavsett bakgrund, inkomst eller könstillhörighet.

Stockholmarna läser, lär och reflekterar

Stockholms bibliotek fyller en viktig funktion för att locka medborgarna till läsning, lärande och reflektion. Under året har biblioteken särskilt satsat på pop up-verksamhet. Bibliotek har dykt upp både stränder och torg för att möta stockholmarna i vardagen. Som en del i arbetet med stadens Lokala utvecklingsprogram har det rörliga biblioteket skapat aktiviteter i Fagersjö och Vårberg.

Under året har drygt 10,4 miljoner besök gjorts hos biblioteken, såväl fysiska som digitala, vilket är en ökning med drygt 500 000 besök från tidigare år. En anledning

till de ökade besökstalen är längre öppettider. En särskild satsning på sommaröppet har riktats till bibliotek i ytterstaden. Antal utlån på biblioteken ökar, framförallt ökar lånet av e-medier vilka ökade med 28 procent. Idag går 32 procent av mediebudgeten till e-medier. Under året har 82 000 nya låntagare hittat till Stadsbiblioteket.

Levande och angelägna institutioner

Stadens kulturinstitutioner Stadsmuseet, Medeltidsmuseet och Stockholmia tillvaratar och tillgängliggör stadens och stockholmarnas berättelser. Berättelserna ger perspektiv på stadens liv i vår egen tid och för framtiden.



Mål för verksamhetsområdet

Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för fem av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en har inte mätts. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

På Liljevalchs avslutades modeutställningen Utopian Bodies och rönte utmärkelsen Årets utställning. En kritikerhyllad Vårsalong genomfördes under året i lokaler på Gallerians tak med en kvinnlig konstnärsjury. Tillsammans med Micasa Fastigheter i Stockholm AB spelades en guidning av Vårsalongen in som sedan visades på stadens äldreboenden. Trots att den fysiska byggnaden är stängd för renovering har över 100 000 besökt institutionens utställningar.

Under året har Stockholm konst köpt 90 konstverk av 65 upphovskvinnor och 25 upphovsmän.

Även Stadsmuseet är stängt för renovering och i stället agerar Medeltidsmuseet, Digitala stadsmuseet, Stockholmskällan och Stadsarkivet filialer för museets verksamhet. Resultatet från museernas besöksundersökningar visar att 94 procent av besökarna upplevde att de lärde sig något nytt.

Populär kulturskola med bredare utbud

Kulturskolan har under året breddat utbudet, både till innehåll och form. Antalet kursplatser har ökat. Totalt har Kulturskolans kursverksamhet nått nära 27 883 elever.

Kulturskolan har arrangerat och deltagit i aktiviteter där barn och ungdomar fått prova på att spela instrument, sjunga, uttrycka sig i bild, eller prova på dans- cirkus- eller teaterverksamhet. Kulturskolan har därmed nått nya grupper av barn och unga i alla delar av staden. El Sistema har utökat sin verksamhet till att innefatta cirka 1 200 barn med familjer. Idag finns verksamheten i stadsdelarna Bredäng, Skärholmen, Tensta, Kista och Husby.

Lokalt kulturliv

Stadsdelsnämndernas arbete med lokala utvecklingsprogram ger staden nya möjligheter att implementera kulturunderlag och synliggöra kulturen i det lokala perspektivet. I de sju prioriterade stadsdelsnämnderna finns koordinators som förstärker kulturens lokala betydelse och utvecklar

lokalt samarbete. I skolan utgår arbetet med kulturfrågorna från stadens program för barn- och ungdomskultur *Kultur i ögonhöjd – för, med och av barn och unga*. I årskurs fem är 75 procent av eleverna nöjda med kulturupplevelserna de får ta del av i skolan.

Stora evenemang

Kulturevenemang är av stor betydelse för att levandegöra staden. Under 2016 genomfördes Kulturnatten, Medborgarskapsceremonin, Kulturfestivalen och We are Sthlm. Eurovision Song Contest blev en angelägenhet för hela staden. Under Eurovision Song Contest aktiverades organisationer och ungdomar på sju utvalda platser (Farsta, Skärholmen, Husby, Kista, Högdalen, Rågsved och Vällingby). Med särskilt stöd genomfördes program som engagerade 3 000 deltagare på temat *Eurovision Song Contest i dina kvarter*. Andra evenemang som genomfördes var firandet av HM Konungens 70-årsdag som producerades på Norrbro med en 2000 kvinnor stark kör och mottagningen av OS-medaljörerna i augusti. I Kungsträdgården genomfördes över 70 evenemang som riktades till alla målgrupper.

10,4 miljoner

besökare hade biblioteken, såväl fysiska som digitala. Jämfört med tidigare år motsvarar det en ökning av besökare med

500 000

Utlåningen av e-medier ökade med

28 %



FOTO: MAGNUS SANDBERG

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Stockholmarnas nöjdhet med kommunala kulturinstitutioner	80%	83%	-	-	Helt	
Antal besök på stadens kulturinstitutioner per stockholmare	6,25	8,92	-	-	Helt	
Antal elevplatser i Kulturskolans avgiftsbelagda verksamhet för barn och unga	15 800	17 400	-	-	Helt	
Antal lån totalt i kommunala bibliotek per invånare	4,6	4,6	-	-	Helt	
Antalet besök per invånare – Stadsbiblioteket	11,8	12	-	-	Helt	





FOTO: SARA MC KEV

Trygg ålderdom

Stockholmarna ska kunna känna trygghet inför ålderdomen. Äldreomsorgen ska vara hållbar, jämställd, tillgänglig och likvärdig. Alla äldre har rätt till tryggt boende och en vardag med hög livskvalitet. Rätten till självbestämmande ska vara grundläggande. Trygga villkor för personalen är en förutsättning för en trygg äldreomsorg.

Utvecklingsarbete för ökad kvalitet i hemtjänsten

Under 2016 har utredningen om utveckling av hemtjänst slutförts. Staden har utifrån förslagen i utredningen bedrivit ett utvecklingsprojekt i syfte att öka den enskildes inflytande över hur och när hemtjänstinsatser utförs samt förbättra samverkan runt den enskildes behov. I projektet har hemtjänstpersonal och biståndshandläggare kartlagt hur olika arbetssätt kan utvecklas. Arbetet har resulterat i att anvisningar gällande beställning och genomförandeplaner tagits fram för att ge stöd i stadens arbete för en mer personcentrerad hemtjänst.

Tryggare boende

Inom Stockholms Trygghetsjour har arbetet med tekniskiftet från analog till digital larmkedja fortsatt. Upphandling av digital larmmottagning som kan anpassas till dagens digitala välfärdsteknik har påbörjats. Under hösten påbörjades även arbetet med utbytet av trygghetslarm till digitala trygghetslarm. Teknikskiftet innebär att personer som beviljats trygghetslarm får ett fungerande larm enligt modern informations- och kommunikationsteknik.

För att säkerställa ett tryggt mottagande i hemmet efter sjukhusvistelse pågår utvecklingsprojektet *Tryggt mottagande i hemmet*. Som ett led i projektet har flera



Mål för verksamhetsområdet

Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för tre av nio av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och sex uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts delvis under 2016.

av de undersköterskor som påbörjat sin anställning 2016 fått utbildning gällande det nya konceptet.

Staden har under året lagt stor vikt vid att utveckla boendeformerna för äldre. Detta för att höja tryggheten och skapa gemenskap. I november tog staden beslut om Äldreboendeutredningens (ÄBO) delrapport. Utredningen omfattar en nulägesbeskrivning av boenden, behovsutveckling och förslag. Äldreboendeutredningen kommer vara vägledande för utformningen av stadens boendeformer för äldre.

Fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen

Staden har de senaste åren arbetat systematiskt för att utveckla styrningen och uppföljningen av äldreomsorgen. Under 2016 har staden tagit fram ett förslag på en uppföljningsmodell som ska optimera, effektivisera och enhetliggöra den befintliga uppföljningen inom äldreomsorgen.

De uppföljningar som stadens kvalitetsobservatörer genomfört på vård- och omsorgsboenden visar på goda exempel när det gäller personalens engagemang och lyhörddhet. Ett utvecklingsområde är måltidssituationen. Staden driver ett aktivt arbete för att utveckla måltidssituationen för de boende, bland annat genom sina dietister. Staden har också arbetat för att säkerställa äldres rätt till utevistelse och indikatorresultatet har förbättrats sedan år 2015.

Utbildning och utveckling

Under 2016 har utbildningsgraden inom hemtjänsten varit ett fokusområde. Vid verksamhetsuppföljningarna har samtliga utförare fått uppvisa utbildningsbevis för befintlig personal. Staden har inhämtat åtgärdsplaner från de privata utförare som inte uppfyller detta krav och följer löpande upp att kompetenshöjning sker enligt plan. Grundutbildning till undersköterska har även under 2016 erbjudits till medarbetare inom egen regi.

Staden har inom ramen för EU-projektet DigIT arbetat med att ge personal inom äldreomsorg och funktionsnedsättning kompetensutveckling i digital teknik och digitala verktyg. Samtliga stadsdelsnämnder i staden samverkar i projektet. Under hösten 2016 har totalt 257 medarbetare och chefer i Stockholms stad deltagit i olika kompetensutvecklingsinsatser, bland annat chefsseminarier om arbetsplatslärande och jämställdhetsintegrering.

Stimulansmedel för ökad bemanning i äldreomsorgen

Regeringen har beslutat om en tillfällig satsning på en ökad bemanning inom den kommunalt finansierade äldreomsorgen under åren 2015-2018. För år 2016 har staden tilldelats 157,6 mnkr vilket samtliga utförare inom stadens äldreomsorg, oavsett regiform och verksamhet, har kunnat söka stimulansmedel från. För 2016 har stimulansmedel fördelats till 235 verksamheter inom kommunal och privat regi.



Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målpuff- fyllelse	Kommentar
Andelen nöjda omsorgstagare – vård- och omsorgsboende (äldreomsorg)	85%	81%	81%	80%	Delvis	Förbättring med en procentenhet jämfört med 2015.
Andelen nöjda omsorgstagare – hemtjänst i ordinärt boende (äldreomsorg)	86%	84%	84%	86%	Delvis	Oförändrat utfall jämfört med 2015. De stadsdelsnämnder som inte uppfyller kommunfullmäktiges mål ligger relativt nära målet.
Andelen nöjda omsorgstagare – biståndsbedömd dagverksamhet (äldreomsorg)	95%	95%	96%	95%	Helt	
Omsorgstagarnas upplevelse av trygghet – hemtjänst i ordinärt boende (äldreomsorg)	84%	80%	78%	83%	Delvis	Oförändrat utfall jämfört med 2015. Stadsdelsnämndernas utfall har en relativt stor spridning.
Omsorgstagarnas upplevelse av trygghet – vård- och omsorgsboende (äldreomsorg)	90%	86%	86%	86%	Delvis	Försämring med två procentenheter jämfört med 2015. Den upplevda tryggheten beror på flera faktorer såsom den äldres hälsa, om den äldre är ensamstående och personalens bemötande.
Omsorgstagarnas upplevelse av hur de kan påverka hur hjälpen utförs – hemtjänst i ordinärt boende (äldreomsorg)	85%	85%	85%	85%	Helt	
Måltiden är en trevlig stund på dagen – vård- och omsorgsboende (äldreomsorg)	70%	67%	66%	68%	Delvis	Oförändrat utfall jämfört med 2015. Måltidssituationen är ett prioriterat utvecklingsområde för stadsdelsnämnderna.
Kontinuitet i omsorgen – hemtjänst i ordinärt boende (äldreomsorg)	Max 10 pers	10,8	–	–	Delvis	Utfallet är i paritet med 2015. I årsredovisningen för 2015 står det att utfallet var 9,3, dock visade en efterföljande analys att utfallet egentligen var 10,7.
Andel utevistelse för boende – vård- och omsorgsboende (äldreomsorg)	95%	98,4%	–	–	Helt	



Ett klimatsmart Stockholm

Stockholm ska intensifiera omställningen till att bli en ekologiskt hållbar stad med höga ambitioner inom klimat och miljö. Energi-, trafik- och stadsplanering ska främja en hållbar utveckling och skydda ekologiska samband och närnatur i staden. Gång-, cykel- och kollektivtrafik ska genomgående prioriteras. Stadens verksamhet ska i alla dess delar utgå från målet om en så liten miljöpåverkan som möjligt.

Hållbar energianvändning

Stockholms stad ska bli en klimatneutral stad. En hållbar energianvändning syftar till att minska klimatpåverkan, effektivisera användningen och omställning till användning av förnybar energi. Stadens tillväxt skapar en efterfrågan på mer energi samtidigt som stadens ökande täthet ger förutsättningar för energieffektiva bostäder och hållbara transporter.

Stadens arbete för en hållbar energianvändning är centralt för att staden ska uppnå målet om att år 2040 vara en fossilbränslefri stad. Genom innovativa projekt, informationsinsatser och expertkunskap arbetar staden för att påskynda energieffektiviseringen och klimatåtgärderna i såväl stadens egna verksamheter som övriga Stockholm

Projekt som ger energieffektiviseringar

Staden har arbetat med att sänka byggnaders energibehov genom att bland annat inrikta åtgärderna på att återvinna och återanvända värme för att på så sätt minska inköp av energi. Sådana projekt har bland annat pågått i Kulturhuset, Stadshuset och Tekniska nämndhuset. Andra satsningar på energi-projekt har utförts i Stockholms stads idrotts-

anläggningar. Utöver bättre energiprestanda har insatserna även lett till bättre inomhusklimat och längre hållbarhet för stadens idrottsanläggningar. Vidare har ett samarbetsprojekt för att möjliggöra återvinning av energi från datahallar initierats under 2016. Energiförbrukningen för anläggningar såsom broar, gångtunnlar, hissar och offentliga toaletter varierar beroende på omgivningens temperatur. I november påbörjades ett test av prognosstyrning av markvärme i samarbete med SMHI, vilket beräknas kunna minska energiförbrukningen för stadens markvärme med cirka 10 procent.

Solenergi

Satsningen på solenergi fortsätter. Fler solcellsanläggningar har installerats bland annat på taket till simhallar. En del av den producerade solenergin har bland annat använts för ventilation i simhallar samt för uppvärmning av bassängvatten vid utebaden. De senaste årens satsningar har inneburit att solenergens andel av produktionen har ökat betydligt.

Krav på förnybar energi

Vid upphandling ställer staden krav på att all elkraft som köps in är till 100 procent producerad från förnybara elkällor. För att säkerställa detta har en central elhandels-



Mål för verksamhetsområdet

Energianvändningen är hållbar.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för samtliga fem av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

organisation har inrättats vilken bland annat ska följa upp och göra prognoser gällande kommunkoncernens energiförbrukning.

Klimatinvesteringar i stadens verksamheter

Kommunfullmäktige har avsatt medel för perioden 2015–2018 för klimatförbättrande åtgärder. Åtgärderna har bidragit till att nå stadens långsiktiga klimatmål och minska de klimatpåverkande CO₂-utsläppen eller bidragit till en hög beredskap för kommande klimatförändringar. Genomförda åtgärder har haft ett tydligt samband med stadens gällande styrdokument inom klimat och miljöområdet. En stor del av de klimatinvesteringsmedel som fördelats under 2016 har använts till energieffektiviseringar i stadens verksamheter till exempel genom utbyte av vitvaror och belysningsarmaturer på förskolor.

» Staden har arbetat med att sänka byggnaders energibehov genom att bland annat inrikta åtgärderna på att återvinna och återanvända värme för att på så sätt minska inköp av energi.«

Indikator	Årsmål	Utfall	Måloppfyllelse	Kommentar
Energianvändning i nyproducerade byggnader	55 kWh/m ²	55 kWh/m ²	Helt	
Köpt energi (GWh)	1 880 GWh	1 833 GWh	Helt	
Köpt energi för värme, komfortkyla och varm-vatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m ² BOA och LOA)	156 kWh/kvm	154 kWh/kvm	Helt	
Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO ₂ e per invånare)	2,8 ton CO ₂ e/inv	2,5 ton CO ₂ e/inv	Helt	
Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	1 575 MWh	2 258 MWh	Helt	



Miljöanpassade transporter

Miljövänliga transporter ska främjas genom att prioritera gång-, cykel- och kollektivtrafik. Framkomligheten ska öka. Det uppnås bland annat genom att en ny parkeringsstrategi tas fram, att samlastningsinitiativ för godstrafik startas och att införande av bilpooler stimuleras. Stadsutveckling i kollektivtrafiknära områden minskar behoven av bil. Biltrafiken ska minska och därmed bidra till bättre luftkvalitet.

Allt fler cyklar i Stockholm

För perioden 2012–2018 satsar staden 1,3 mdkr för utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen. Satsningen bidrar till att cyklandet i staden ökar. I årets mätning av antalet cyklar som passerar över innerstadssnittet uppmättes det högsta antalet hittills, med över 75 000 passager per dygn.

Den fortsatta utbyggnaden av de i *Cykelplan 2012* mest prioriterade sträckorna pågår. Flera projekt har försenats. Istället har cykel-främjande åtgärder av andra slag genomförts. Bland annat har 2 100 nya cykelparkeringsplatser anlagts och vinterväghållningen har förbättrats och utökats. Även målning och skyltning av cykelbanor har förbättrats. Dubbelriktad cykling har införts på lämpliga enkelriktade gator. Stockholms stads första renodlade cykelgarage invigdes i augusti. Garaget har drygt 300 hyrda cykelplatser och 6 cykelboxar där stockholmarna kan ladda sin elcykel.

Styrning för minskad klimatpåverkan

Under året har staden beslutat om två övergripande styrdokument av stor betydelse för de kommande årens arbete för att uppnå ett hållbart transportsystem. I *Miljöprogram för Stockholm för 2016–2019* ingår det övergripande målet Miljöanpassade transporter. Fem delmål preciseras, varav ett är att biltrafiken ska minska. I *Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040* beskrivs utmaningarna och de nödvändiga insatserna för att uppnå etappmålet att utsläppen ska minska till högst 2,3 ton koldioxidkvivalenter (CO₂e) per invånare år 2020.

I samarbete med transportbranschen genomförs *Strategin för bättre leveranstrafik 2014–2017*. Här ingår till exempel åtgärder som off-peak-leveranser (nattleveranser med tyst lastbil eller andra tider då vägnätet är

mindre belastat), en samlastningslösning och skapandet av ett nätverk för utökat samarbete. Indikatorn avseende antalet tunga lastbilar som passerar innerstadssnittet visar på en minskning jämfört med föregående år. Möjligheterna för en framtida kommunal samlastningslösning har utretts.

En handlingsplan för att främja gångtrafiken i staden har beslutats och arbetet med att implementera planen har inletts. Stadens planering sker med utgångspunkt att möjliggöra attraktiva gång- och vistelsemiljöer. Riktlinjerna om ”gröna parkeringstal” har börjat tillämpas, vilket innebär att byggherren i exploateringsavtal förbinder sig att tillhandahålla ett antal mobilitetstjänster för de boende. Därmed underlättas för människor att avstå från att äga en bil.

Stadens egen fordonsflotta utgörs till nära 100 procent av miljöbilar. Andelen elbilar



Mål för verksamhetsområdet

Transporter i Stockholm är miljöanpassade.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för fem av elva av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, fyra uppnås delvis och en uppnås ej. En indikator saknar fastställt årsmål. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

ökade från 19 till 20 procent. För att ytterligare öka andelen elbilar generellt i staden byggs infrastrukturen för laddning ut.

Staden arbetar kontinuerligt med att förbättra luftkvaliteten, främst genom att begränsa mängden skadliga partiklar. Förbudet att köra med dubbdäck har utökats med ytterligare en gata i innerstaden. Indikatorn för miljö kvalitetsnormen för



FOTO: LENNART JOHANSSON

PM10 (partiklar mindre än tio mikrometer i diameter) har uppfyllts för tredje året i rad. Däremot har inte indikatorn för antalet dygn då halten av kvävedioxid i luften understiger miljö kvalitetsnormen uppfyllts. Det beror bland annat på att andelen dieslbilar i Stockholmsregionen har ökat.

Ökad framkomlighet i fokus

Under hösten inleddes arbetet med att implementera stadens nya parkeringsstrategi. Den syftar till att förbättra framkomligheten och öka tillgången på lediga parkeringsplatser. Nya regler för gatuparkering införs och succesivt kommer avgift för parkering att börja tas ut i delar av ytterstaden och avgifterna i innerstaden kommer att höjas.

Framkomlighetsfrågor är i hög grad en fråga för regionalt samarbete, som staden bedriver i flera fora. Trafik Stockholm, som övervakar trafiken och förmedlar trafikinformation, är ett samarbete mellan Stockholms stad, Nacka kommun och Trafikverket Region Stockholm.

Staden samarbetar med Stockholms läns landsting för att förbättra framkomligheten för stombusstrafiken. Ambitionen att årligen höja hastigheten med 1,0 km/h har dock visat sig vara alltför ambitiös. De genomsnittliga restiderna har inte kunnat förbättras under året, till följd av flera stora trafikstörande arbeten, bland annat i samband med ombyggnaden av Slussen.

För att lösa framkomligheten i staden och regionen på längre sikt deltar staden i planering och genomförande av ett flertal stora infrastrukturprojekt. Ett exempel är utbyggnaden av tunnelbanan till Nacka, Barkarby och Arenastaden, som utgör en del av 2013 års Stockholmsöverenskommelse.



FOTO: LUBLOTTE VAN DER MEUS

Indikator	Årsmål	Utfall	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel dubbdäcksanvändning på innerstadsgator	40 %	39 %	Helt	
Andel elbilar	14 %	20 %	Helt	
Andel resande med kollektivtrafik, innerstadssnittet	72 %	71 %	Delvis	Mål och utfall avser 2015. Nivån är oförändrad jämfört med 2014.
Andel sålda förnybara drivmedel av totalt sålda drivmedel i länet per år	28 %		Prognos: helt	Utfall 2015 – 24 %. Utfallet för 2016 blir tillgängligt i slutet av 2017.
Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft	7 dygn	45 dygn	Ej	Förklaras delvis av att antalet dieslbilar ökar. Väderförhållanden kan påverka.
Antal dygn över normvärdet för PM10 i luft	35 dygn	20 dygn	Helt	
Antalet cykelpassager över innerstadssnittet	70 000	62 520	Delvis	Avser fem års genomsnitt. Ökning med 6 % från 2015.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	18 km/h	16 km/h	Delvis	Många pågående trafikstörande arbeten orsakar förseningar, t ex Slussen.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	31 km/h	28 km/h	Delvis	Försämring jämfört med föregående år.
Gångflöde på ett urval gator.	Ej fastställt	-	Ingen mätning gjord	Årsmål ej fastställt.
Passager över innerstadssnitt, lastbilar	19 200	17 823	Helt	





FOTO: JOHAN PONTÉN

Hållbar mark- och vattenanvändning

Stockholms mål att bygga 140 000 bostäder och tillhörande offentlig och kommersiell service innebär utmaningar och möjligheter till en hållbar mark- och vattenanvändning. Anspråken på markanvändning i kombination med pågående klimatförändringar, ställer höga krav på hur staden planeras och strategiskt arbetar med grönytor, vattenförekomster och stadsmiljöer för rekreation och biologisk mångfald.

Riktlinjer för ett grönare Stockholm

Riktlinjer för ett grönare Stockholm har utarbetats under 2016 och dessa riktlinjer tydliggör uppdraget för stadens nämnder och bolagsstyrelser och ger stöd för hur staden ska arbeta långsiktigt med parker, naturområden och tillgodose behovet av ekosystemtjänster. Utgångspunkten är visionen om ett Stockholm för alla och de planerings-

inriktningar och strategier som läggs fast i *Stockholms stads översiktsplan och Stockholms stads miljöprogram 2016–2019*.

Naturresevat

Staden har under året arbetat med att utveckla blå och gröna rum för ett hållbart Stockholm, bland annat genom inrättande av fler naturresevat. Staden har tillgängliggjort



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



Staden har under året arbetat med att utveckla blå och gröna rum för ett hållbart Stockholm, bland annat genom inrättande av fler naturreservat.

stadens naturreservat för stockholmarna samt utvecklat och stärkt rekreativa och ekologiska värden i reservaten. Staden har vidare arbetat med löpande skötselåtgärder på skogsmark, kulturmark och öppenmark för att skapa ett rikare växt- och djurliv inom reservaten. Vissa grönytor som är så kallade aktivitetsytor har klippts regelbundet för just detta ändamål. Med syfte att öka tillgänglighet och upplevelsemöjlighet i fler områden har ett program för kulturmiljöer och förslag till nytt friluftsprogram arbetats fram. Älvsjöskogens naturreservat är inrättat och arbetet med reservatsbildning av Årsta-skogen/Årsta holmar och Kyrkhamn har pågått under 2016.

Satsning på tystare rekreativområden

Staden har under året prövat åtgärder för tystare rekreativområden, där det första projektet har varit sträckan längs Lidingövägen ner mot Östermalms idrottsplats. Den 168 meter långa bullerskärmen innehåller 28 000 planterade växter och fungerar både som en avskärmare för miljön kring Östermalms IP och absorberar både ljud och luftburna partiklar.

Gröna avtal i stadens fastigheter

Staden har genom fastighetsnämnden under 2016 skrivit 36 gröna avtal med hyresgäster som finns i miljöklassade byggnader. De gröna hyresavtalen innehåller överenskommelser mellan hyresvärd och kund om hur olika miljöfrågor ska drivas av de olika parterna. Målet med avtalen är att skötsel, drift och verksamhet ska minska miljöbelastningen. En kundundersökning som genomfördes under hösten visade att fler hyresgäster är intresserade av miljöfrågor och hur de ska kunna bidra till förbättrad miljöprofil.

Vattenförbättrande åtgärder

Staden har arbetat med förebyggande åtgärder och omsorgsfull drift för att minska påverkan på mark och vatten. Staden har använt en skyfallsmodell för att identifiera sårbarheter och studier av dagvattenåtgärder har initierats. Pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar har genomförts och gator som är särskilt känsliga för stora nederbörds mängder sopas extra för ökad avrinning. Vid anläggning och renovering av växtbäddar och trädgropar har tekniker såsom skelettjord tillämpats för att möjlig-

» Med syfte att öka tillgänglighet och upplevelsemöjlighet i fler områden har ett program för kulturmiljöer och förslag till nytt friluftsprogram arbetats fram.«

göra lokalt omhändertagande av vatten som annars skulle avledas via ledningsnätet.

Lokala åtgärdsprogram för Bällstaån och Brunnsviken, med syfte att säkerställa att vattenförekomsterna når god vattenstatus, har färdigställts under året. Därutöver har lokala åtgärdsprogram för ytterligare nio vattenförekomster påbörjats.

Förstärkt grönstruktur

Ekosystemtjänster ingår som en naturlig del i arbetet med parkplaner och under året har stadens parker vårdats och utvecklats för att tillgodose behovet av välskötta gröna lungor i inner- och ytterstaden. Skötsel och inventering av gatuträd har skett löpande och under 2016 har cirka 350 träd bytts ut.

Indikator	Årsmål	Utfall	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av ny bebyggelse som förläggs inom 500 meter till spårbinden eller stamnätstrafik	60 %	86 %	Helt	
Andel på av staden markanvisad fastighet med krav enligt dagvattenstrategin	100 %	100 %	Helt	
Andel stockholmare som har tillgång till park- och naturområden inom 200 m	84 %	83 %	Delvis	Indikatorn mäts var femte år när sociotopkartan uppdateras. Där emellan bedöms utfallet utifrån förändringar i parkdatabasen och befolkningsstatistiken årligen.
Andel vattenförekomster som följer miljö-kvalitetsnormerna för ekologisk status	25 %	26 %	Helt	



Resurseffektiva kretslopp

Stockholm utvecklar kretslopp som är resurseffektiva. Det mest miljövänliga sättet att öka hushållningen med material är att förhindra uppkomsten av avfall. Det avfall som uppkommer ska tas om hand på ett resurseffektivt sätt. Återvinningscentralerna ska bli mer tillgängliga och möjligheterna till återbruk utökas. Matsvinnet ska minska och insamling av matavfall ska öka.

Årsmålet på 30 procent för indikatorn *Mängden matavfall som går till biologisk behandling* har ej uppnåtts under 2016, men en ökning har skett till 19 procent – från 15 860 ton till 17 970 ton. Orsakerna till att indikatorn inte uppnåtts är problem med att få in matavfall från restauranger och livsmedelsbutiker. Under 2016 ökade dock antalet anslutna verksamheter med 14 procent till 1 426 stycken. Arbetet intensifierades under hösten 2016 för att öka matavfallsinsamlingen inom andra områden och målet beträffande totala antalet anslutna hushåll har ökat med närmare 17 000 hushåll till totalt 85 040 hushåll. Målen angående antalet anslutna villor, villasamfälligheter samt flerbostadsfastigheter har uppfyllts.

Avfall och matsvinn

Under hösten har ett förslag till ny avfallsplan tagits fram och antogs av avfallsnämnden i december. Avfallsplanen möjliggör att avfallshantering bedrivs på ett sådant sätt att Stockholms stad bidrar till att såväl de nationella miljökvalitetsmålen som de regionala miljömålen uppnås, likväl som att målen i *Stockholms stads miljöprogram 2016–2019* uppnås. Stockholms stadigt växande folkmängd innebär ökade behov av tillräcklig plats för hantering av både hushållens och verksamheternas avfall.

Ett program för avfallshantering i offentliga rum har arbetats fram med syftet att minska nedskräpningen genom att göra det enklare att återvinna avfall, både för stadens invånare och för besökare. Källsorteringsmoduler har placerats ut på sammanlagt 19 offentliga platser runt om i staden under året.

Under hösten köpte staden även in solcellsdrivna skräpkorgar som komprimerar sitt innehåll. Dessa skräpkorgar rymmer skräp motsvarande fem till sju gånger korgens storlek, innan den larmar automatiskt när det är dags för tömning.

För att öka förutsättningarna för förskolor att sortera ut matavfall och förpackningar har flertalet verksamheter utrustats med nya sopskåp. Ett antal förskoleenheter har också under året arbetat med att planera inköp, tillagning och servering av mat på ett sätt som minskar mängden matavfall. Vid förskolorna uppmuntras barnen att ta mindre portioner åt gången vilket har resulterat i att matsvinnet vid dessa enheter har blivit mindre.

Större möjligheter till stadsodling

Staden har under 2016 arbetat med att skapa goda möjligheter till stadsodling i bland annat i Kungsholmen, Hässelby-Vällingby



FOTO: UESLOTTE VAN DER MEUS



Mål för verksamhetsområdet

Stockholms kretslopp är resurseffektiva.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för en av två av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås ej. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts delvis under 2016.

och Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämndsområden och därmed förstärkt ekosystemtjänsterna i park- och naturmarksområden genom att erbjuda invånarna möjligheter till stadsodling på lämpliga och i övrigt outnyttjade platser i parker och grönområden. Goda möjligheter för stadsodling har skapats genom kommunikation, ett gratis startkit, rutiner och en snabb hantering vilket har resulterat i att antalet stadsodlingar har utökats.

Indikator	Årsmål	Utfall	Måloppfyllelse	Kommentar
Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd	30 %	19 %	Ej	Avvikelsen beror på problem med att få in matavfall från restauranger och livsmedelsbutiker.
Mängden hushållsavfall per person	480 kg/pers	480 kg/pers	Helt	





FOTO: LISBLOTTE VAN DER MEUS

Giftfri miljö

Stockholms invånare ska i största möjliga mån skyddas från skadliga ämnen och ett särskilt fokus ligger på att skydda barnen. I Stockholms stads kemikalieplan 2014–2019 beskrivs visionen om ett Giftfritt Stockholm 2030 och vilka åtgärder som ska genomföras för att nå visionen.

Kemikaliecentrum stöttar och ger vägledning

Staden inrättade under 2014 ett Kemikaliecentrum med syftet att ge stöd och vägledning till stadens invånare och verksamheter att nå visionen om ett Giftfritt Stockholm 2030. Kemikaliecentrum har under året bland annat arbetat med utformande av kemikaliekrav vid upphandlingar, säker hantering av kemiska produkter, information till konsumenter och företag samt fortbildning av stadens personal rörande hur de kan bidra till visionen om ett Giftfritt Stockholm 2030.

Mot en mer kemikaliesmart förskola

En vägledning för en kemikaliesmart förskola har tagits fram som innehåller ett åtgärdsprogram för arbetet med en kemikaliesmart förskola. Vägledningen har bland annat getts i form av halvdagsutbildningar för förskolechefer och miljöombud i kommunala samt privata förskolor. Sedan mars 2016 finns en webbutbildning för förskolepersonal framtagna och under året som gått har omkring 1 300 personalgrupper hunnit påbörja webbutbildningen.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholms miljö är giftfri.

Målpåfyllelse för året

Årsmålen för fyra av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, en uppnås delvis och en indikator saknar fastställt årsmål. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

Under hösten 2016 hölls ett inspirationsseminarium om kemikaliesmarta lösningar i förskolor som spelades in och publicerades på stadens hemsida. Under året som gått har stadsdelsnämnderna även kunnat ansöka om medel för genomförandet av vägledningen Kemikaliesmart förskola där det bland annat ingår att fasa ut material och leksaker som inte uppfyller dagens miljökrav.

System för bedömning av miljöprestanda

Flera av stadens nämnder och bolagsstyrelser är medlemmar i Byggvarubedömningen (BVB), med syftet att underlätta miljöbedömningen av bygg- och anläggningsvaror. På detta sätt vill staden tillsammans med byggbranschen minska användningen av miljö- och hälsofarliga ämnen. Under 2016 har en utredning kring metoder och rutiner för kravställande utifrån BVB gjorts och det pågår ett arbete med att sammanställa alla miljökrav i ett miljöbyggprogram som ska implementeras i staden under 2017.

Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden ökar

Andelen ekologiska livsmedel inom stadens verksamheter har fortsatt att öka i flertalet stadsdelsnämnder. Stadens centrala upphandlingsfunktion bidrar till att en högre andel av maten i stadens förskolor och skolor är ekologisk. Under året som gått har det bland annat i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd genomförts utbildningsinsatser riktade mot kockar och chefer inom förskoleverksamheten, med ett särskilt fokus på vegetarisk och ekologisk matlagning.

Krav på minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen vid upphandling

Stadens vision är att de varor och kemikalier som används i stadens verksamheter inte ska innehålla några ämnen som utgör risk

för människa eller miljö. Under 2016 har servicenämnden genomfört upphandlingar, till exempel inom tvätt- och textilservice, där särskilda kemikaliekrav har ställts och som kommer följas upp under avtalsperioden.

Stadsgemensamt kemikaliehanteringssystem

Under året har ett pilotprojekt för införandet av ett gemensamt kemikaliehanteringssystem inom staden initierats. Genom att ett gemensamt system utvecklas ökar möjligheterna att få bort de skadligaste kemikalierna ifrån stadens verksamheter samt bidrar till uppfyllandet av målen i *Miljöprogram för Stockholms stads 2016–2019 samt i Stockholms stads kemikalieplan 2014–2019*.

36 %

av stadens totala inköp av måltider och livsmedel var ekologiska.



FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEIS

Indikator	Årsmål	Utfall	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av stadens förskolor som har genomfört alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola	50 %	98 %	Helt	
Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB)	40 %	75 %	Helt	
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden av totalt inköpta måltider och livsmedel	35 %	36 %	Helt	
Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelser från ställda kemikaliekrav	25 %	87 %	Helt	
Antal av 17 utvalda ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	14 st	11 st	Delvis	Avvikelsen beror bland annat på förhöjda halter av silver uppmäts.
Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamhet	Fastställs 2017		Ingen mätning gjord	Målvärde saknas. Under 2017 initieras ett pilotprojekt i syfte att samla in underlag som ska ligga till grund för ett målvärde för 2018.



Sund inomhusmiljö

Stockholms stad ska erbjuda sunda lokaler och bostadsmiljöer för stockholmarna. Med byggandet av nya bostäder och tätningen av staden följer nya utmaningar som gör det viktigt att redan i planeringen för bebyggelse arbeta förebyggande med risker för störningar i inomhusmiljön. Ett särskilt fokus ska läggas på åtgärder för att skapa god ljudmiljö i förskolor och skolor.

Motverkande av buller för en sundare inomhusmiljö

Med många parallellt pågående infrastrukturprojekt i staden ökar risken för buller- och vibrationsproblem. Staden arbetar för att i så stor utsträckning som möjligt förebygga uppkomsten och minska konsekvenserna av buller- och vibrationsstörningar från vägtrafik i enlighet med *Stockholms stads miljöprogram 2016–2019*.

Fastigheter som är särskilt bullerutsatta enligt stadens bullerkartläggning har möjlighet att söka bidrag för att byta ut fönster med syftet att sänka ljudnivåerna inomhus. Efter genomförda åtgärder har bostäderna bedömts klara 30 dBA inomhus. Exempel på sådana åtgärder har varit fönsterbyten vid utsatta gator samt uppförandet av bullerplank. Försök har också gjorts med bullerdämpande asfalt och med att begränsa användandet av dubbdäck på vissa av stadens gator. Efter genomförda åtgärder bedöms målet om "Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som beräknas klara 30dBA inomhus"

» Stadsdelsnämnderna har under året arbetat löpande med att förebygga och identifiera risker och brister.«

liga flerbostadsfastigheter som beräknas klara 30 dBA inomhus" ha uppnåtts. Under 2016 har nio flerfamiljshus fått åtgärder som gör att de klarar 30 dBA inomhus.

Stadens nyproducerade byggnader fuktsäkerhetsprojekteras

I stadens verksamheter har ett aktivt arbete bedrivits med att verka för en sund inomhusmiljö. Stadsdelsnämnderna har under året arbetat löpande med att förebygga och identifiera risker och brister som kan kopplas till buller, radon eller fukt i inomhusmiljöer. Genom att regelbundet hålla skyddsronder i sina verksamheter samt vid om- och nybyggnation arbetar stadsdelsnämnderna med att förebygga risker för störningar i inomhusmiljön.

För att staden ska åtgärda och förebygga problem som kan kopplas till fukt har staden krav på att nyproducerade byggnader ska fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande metod. Under 2016 fuktsäkerhetsprojekterades i stort sett samtliga av stadens nyproducerade byggnader.

Radonhalterna inomhus ska minska

Undersökningar visar ett tydligt samband mellan en ökad radonhalt i bostaden och en förhöjd risk att drabbas av cancer. I ett



Mål för verksamhetsområdet

Inomhusmiljön i Stockholm är sund.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås ej. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

försök att sänka radonhalterna inomhus och därigenom minska riskerna att drabbas av sjukdomar kopplat till radon, kontrolleras varje år alla stadens fastigheter som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal.

Under året som gått har 86 procent av stadens egna fastigheter som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal kontrollerats avseende radon och bedöms ha radonvärden under riktvärdet 200 BQ/m³ luft. Det pågår också arbeten med att ta fram strategier för åtgärder som ska förebygga och förhindra att brister uppkommer i stadens skol- och förskolelokaler, samt att ta fram riktvärden och definitioner för en sund inomhus miljö i stadens skolor och förskolor.

Indikator	Årsmål	Utfall	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som beräknas klara 30dBA inomhus	85 %	85 %	Helt	
Andel av stadens egna nyproducerade byggnader fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	85 %	99,6 %	Helt	
Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m ³ luft	70 %	86,0 %	Helt	
Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,1 %	1,2 %	Ej	Målet avser hela befintliga byggnadsbeståndet och åtgärder genomförs i takt med planer för upprustning och ombyggnationer.



Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Målet om ekonomisk hållbarhet ska vara utgångspunkten för stadens ekonomiska förvaltning, samtidigt som fler arbetstillfällen och satsningar på utbildning är centralt för en bättre fungerande samhällsekonomi.

Världsledande kunskapsregion

Att stärka samverkan mellan akademi och samhälle med bland annat gemensamma forskningsprojekt är en av de viktigaste strategiska frågorna för framtiden. Stockholm ska vara ett centrum för internationellt baserad verksamhet inom forskning och utveckling vilket förutsätter offensiva satsningar på både utbildning och infrastruktur.

Verksamhetsområdesmålets två indikatorer är inte heltäckande för att bedöma måluppfyllelsen. Inom staden bedrivs ett omfattande arbete avseende samverkan med akademi och högskolor, deltagande i forskningsprojekt, arbetsplatsförlagda utbildningar och praktikplatser med flera samarbeten.

Minskningen av andel 20-åringar med fullföljd gymnasieutbildning består av svenska medborgare födda i Sverige. Detta är anmärkningsvärt då övriga resultat kopplade till grund- och gymnasieskola främst påverkats av andelen nyinvandrade barn och ungdomar. Bakomliggande orsaker är inte helt klarlagda, men en möjlig förklaring är en ökad utflyttning från staden efter avslutat gymnasium, då man inte har möjlighet till ett eget boende inom stadens gränser.

Vidare kan gymnasiereformen som infördes 2011 ha gett upphov till viss instabilitet i betygssättningen och därmed andelen som fullföljer sin gymnasieutbildning.

Stockholms stad påbörjade under året genomförandet av stadens beslutade innovationsstrategi, bland annat genom projektet *Innovationsplattform Hållbara Stockholm*. Strategins övergripande mål är att stärka stadens innovationsförmåga och främja nytänkande hos chefer, medarbetare och stadens leverantörer.

Samverkan på olika nivåer

Ett nytt samverkansavtal har skrivits för kommande treårsperiod avseende OpenLab. OpenLab är ett centrum där studenter, lärare och forskare från Karolinska Institutet, KTH,



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en världsledande kunskapsregion.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för en av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås ej. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

Stockholms universitet och Södertörns högskola arbetar med utmaningar som Stockholms stad, Stockholms läns landsting och Länsstyrelsen i Stockholms län står inför.

Staden har påbörjat arbetet med en strategi för samverkan och samarbete med regionens universitet och högskolor. Partnerskapet



FOTO: LENNART JOHANSSON

med KTH fortsätter att utvecklas och en avsiktsförklaring har skrivits om ett samarbetsavtal med Stockholms universitet.

Arbetsmarknadsnämnden samverkar med akademierna genom Kommissionen för ett hållbart Stockholm samt deltar i flera forskningsprojekt inom nämndens verksamhetsområden. Exempel på projekt är *Ledande sfi på studieväg 1* tillsammans med bland andra Nationellt centrum för svenska som andraspråk vid Stockholms universitet, samt Linnéuniversitetets undersökning av gränssnittet mellan statlig och kommunal arbetsmarknadspolitik.

Utveckling av staden och dess inom- och utomhusmiljöer

Exploateringsnämnden fortsätter med betydelsefulla tillväxtprojekt för Stockholmsregionen, med den nya stadsdelen Haga-staden och utvecklingen av de västra och norra delarna av staden. Stadens kvaliteter förenas med världsledande forskning, företagande, boende, kultur och sport.

Fastighetsnämnden har skrivit en avsiktsförklaring tillsammans med Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) om samarbete avseende vattenrening i badhusen. Trafiknämnden samverkar med högskolor, universitet och näringsliv om metodutveckling och åtgärds-tekniker inom områden som prognosmodeller, vinterväghållning och dammbindning.

Innovationsfrämjande arbete

Stockholms stad fattade under 2016 beslut om att inrätta så kallade innovationsslussar, tydligt strukturerade enheter eller delar av verksamheten som stödjer innovationer.

Uppbyggnaden av stadens medverkan i European Institute of Innovation and Technology (EIT) har fortsatt under året. EIT är en sammanslutning på europeisk och skandinavisk/regional nivå med syfte att möta de utmaningar som följer av en större andel äldre i befolkningen. Stadens äldre-nämnd har också varit projektpartner i EU-projektet



FOTO: FREDRIK PERSSON

Thematic Network on Innovation for Age-Friendly Environments, ett projekt med syfte att främja åldersvänliga miljöer.

Kunskapsutbyte och verksamhetsförlagda utbildningsplatser

Äldrenämnden har arbetat för att möjliggöra tillkomsten av fler praktikplatser och platser för verksamhetsförlagd utbildning och har inom sina akademiska noder erbjudit halvtidsfinansierade studentsamordnare eller adjungerade kliniska adjunkter åt stadsdels-nämnderna.

Bromma stadsdelsnämnd har fortsatt utveckla samarbetet med högskolor och universitet inom äldreomsorgens olika verksamheter, och har under året tagit emot drygt 30 högskolestudenter för praktik. Förskolor inom Enskede-Årsta-Vantörs stadsdels-nämnd har deltagit i ett forskningsprojekt kring *Små barns lärande* som genomförs tillsammans med Linnéuniversitetet och tolv andra kommuner runt om i landet.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning*		83 %	70 %	69 %		Nedgången är relativt stor jämfört med den genomsnittliga trenden de senaste sju åren och består av svenska medborgare födda i Sverige.
Andel av befolkningen, 25–64 år, med eftergymnasial utbildning*	76,3 %	59 %	61 %	54 %	Ej	Avvikelsen från årsmålet är anmärkningsvärt stor, vilket med stor sannolikhet beror på förändrade definitioner och/eller mätmetoder. Utredning/analys pågår.



* Utfall rapporteras med ett års eftersläpning vilket innebär att utfall i VB 2016 = utfall för 2015. Utfall för 2016 presenteras av SCB först hösten 2017.



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJUS

Företagsvänlig stad

Stockholm är en attraktiv stad för småföretagare och det lokala näringslivet stärks genom utvecklad företagservice och rådgivning. Entreprenörskap och eget företagande bland kvinnor och utrikesfödda stöds särskilt. Staden samverkar med andra offentliga och privata aktörer för att öka företagandet i Stockholm.

Ökat företagande i Stockholm

Stockholm är en attraktiv stad för företag. Hög bostadsproduktion, utvecklad infrastruktur, hög utbildningsnivå och strategier för matchning, myndighetsutövning och lotsfunktioner lockar företag till staden. Under året har 25 444 nya företag startats i Stockholm, något som speglas i Svenskt näringslivs undersökning där staden ges goda omdömen i frågor som företagande, andel i arbete, nyföretagsamhet, marknadsförsörjning, kommunalskatt, entreprenader

samt tele- och IT-nät. För att ytterligare stödja det goda arbetet med nyföretagande har en strategi för hur staden ytterligare kan stärka arbetet med Start Up företag inom tekniksektorn tagits fram. Under året har över 2 000 företag lotsats inför ansökningar och förfrågningar.

Attraktiv mötesplats för människor och företagande

Stockholms stad ska vara attraktiv som mötesplats och locka människor och investeringar.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en företagsvänlig stad.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för en av tre av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppfylls delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

Under året har nästan 110 000 delegatnätter registrerats inom internationella kongresser och inom samarbetet Connect Sweden har marknadsföringsaktiviteter genomförts vilket bidragit till att tre nya internationella långdistanslinjer etablerats till Arlanda.

Matchning av kompetens och utbildning

En viktig del av en företagsvänlig stad är att rätta kompetenser kan matchas mot företagets behov. Under året antogs en strategi för samverkan och matchning med näringslivet. Strategin syftar till att möta näringslivets krav och behov av kompetens samt bidra till att skapa en långsiktig, trygg och hållbar etablering på arbetsmarknaden för människor oavsett bakgrund. De två övergripande målen för strategin är att öppna vägar till arbete för stadens studerande och arbetslösa samt bidra till näringslivets kompetensförsörjning.

» En viktig del av en företagsvänlig stad är att rätta kompetenser kan matchas mot företagets behov. «

Under året har en partnerskapsmodell inrättats där partnerskap upprättas med branschorganisationer i regionen där det finns kompetensförsörjningsbehov.

Utbildning är viktigt för att stärka anställningsbarheten och möta näringslivets behov. Staden agerar inom områden som Yrkesvux, lärlingsutbildning, Yrkeshögskolan, Sfi och med särskilda insatser inom bristyrken. En tidig analys av en effektutvärdering av yrkesutbildningarna ger att efter genomförd yrkesutbildning har de flesta fått bättre anställningsvillkor. Av de som genomgått lärlingsutbildning uppgav 45 procent att de arbetade heltid och 22 procent att de var deltidsanställda. Under året ingicks också avtal med Trafikverket som innebär att staden kommer delta i Trafikverkets upphandlingar i Mälardalsregionen. Syftet är att Trafikverkets upphandlade leverantörer ska kunna uppfylla kravet om sysselsättningsfrämjande



25 444

nya företag startades under året.

åtgärder i form av anställningar och praktikplatser.

Fler arbetsplatser för ett växande näringsliv

I det växande Stockholm planeras för fler arbetsplatser och lokaler. I de utarbetade planerna för Norra Djurgårdsstaden ingår 35 000 nya arbetsplatser. En ny passagerar-terminal för färjeresenärer har byggts och i anslutning till denna planeras en ny handelsplats. Vid Telefonplan planeras 70 000 kvm lokalytor för arbetsplatser i en sammanhängande stadsmiljö.

I Slakthusområdet finns förutsättningar för nya kontor, i befintlig bebyggelse och i nya kontorskvarter, motsvarande 10 000 till 12 000 arbetsplatser. Ytterligare arbetsplatser kommer att tillskapas i närheten av Globen, en del av Söderstaden. Ett nytt

samverkansforum med de kommersiella fastighetsägarna i Kista arbetsplatsområde har etablerats.

Lokalt samarbete för lokalt näringsliv

Stadsdelsnämnderna fortsätter att arbeta för att skapa ett företagsvänligt klimat exempelvis genom att samarbeta med lokala företagargrupper och agera som en länk mellan lokala företag, staden och olika myndigheter. Stadsdelsnämnderna och Stockholm Business Region har tagit fram en modell för stadens övergripande näringslivsservice och företagslotsfunktion. Modellen innebär att varje stadsdelsområde har en kontaktfunktion gentemot det lokala näringslivet som arbetar uppsökande och ansvarar för att näringslivet får aktuell information gällande stadsutveckling och vägledning i kontakter med stadens myndigheter och verksamheter.



FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEIS

Indikator	Årsmål	Utfall	Målluppfyllelse	Kommentar
Antal nystartade företag	22 500	25 444	Helt	
Företagens nöjdhet med bemötandet	76	70	Delvis	Spannet mellan högsta och lägsta utfall är 21 procentenheter.
Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	68	Delvis	Spannet mellan högsta och lägsta utfall är 22 procentenheter.





FOTO: FREDRIC SANDIN CARLSON

Fler jobb och trygga anställningar

Arbete är grunden för människors utveckling, delaktighet och egen försörjning. Kommunfullmäktiges mål syftar till att skapa ett hållbart arbetsliv med trygga anställningar och möjlighet till livslångt lärande. Alla oavsett kön och etnicitet ska ha lika tillgång till arbetsmarknadsinsatser utifrån individuella behov.

Minskat behov av ekonomiskt bistånd

Trenden med en positiv utveckling inom det ekonomiska biståndet håller i sig. Arbetsmarknadsläget i regionen är positivt, vilket tillsammans med stadens aktiva arbete med arbetsmarknadsåtgärder bidrar till minskat behov av ekonomiskt bistånd. Under året fick 23 655 personer ekonomiskt bistånd, vilket motsvarar 1,6 procent av stadens befolkning (månadsgenomsnitt) och är en minskning jämfört med 2015. Andelen vuxna som har ett långvarigt beroende av

ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare har också minskat sedan förra året, och är nu 1,1 procent.

Både antalet biståndshushåll och kostnaden för ekonomiskt bistånd har minskat 2016 jämfört med 2015. Antalet biståndshushåll minskade med 6,8 procent och summan för utbetalt bistånd minskade med 5,1 procent till 894,7 mnkr. Biståndstiden för hushållen var i genomsnitt 7,2 månader under året, vilket är en liten genomsnittlig förkortning jämfört med 2015.



Mål för verksamhetsområdet

Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för nio av tretton av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, tre uppnås delvis och en uppnås ej. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



FOTO: FREDRIK SANDIN CARLSON

Under året har staden inrättat en särskild verksamhet, Intro Stockholm, för att ge stöd och hjälp till nyanlända med uppehållstillstånd som har anvisats till Stockholm. Verksamheten har också kunnat betala ut ekonomiskt bistånd under de nyanländas första tid i Stockholm.

» Under året har staden inrättat en särskild verksamhet, Intro Stockholm, för att ge stöd och hjälp till nyanlända med uppehållstillstånd som har anvisats till Stockholm. «

Stöd och coachning på Jobbtorg

Jobbtorg Stockholm erbjuder stöd och coachning till arbetslösa med ekonomiskt bistånd eller som har social problematik. Målet är att de ska få det stöd som behövs för att få ett jobb. Under 2016 har 6 200 aspiranter varit inskrivna vid Jobbtorg Stockholm, vilket är en minskning jämfört med 2015. Anledningen till minskningen bedöms framförallt vara den låga arbetslösheten i regionen och det minskade behovet av ekonomiskt bistånd. Även om ungdomsarbetslösheten minskar i Stockholm har andelen unga aspiranter som söker sig till jobbtorgen ökat. Stadens särskilda ungdomstorg ger unga individuellt anpassat stöd och handledning på vägen mot jobb eller studier.

Fler vägar till arbete

Att öppna fler vägar till arbete har varit en prioriterad målsättning under året. Genom satsningen på Stockholmsjobb (tidigare kommunala visstidsanställningar) har stadens förvaltningar erbjudit tidsbegränsade anställningar för personer som står utanför arbetsmarknaden, med syfte att förbättra förutsättningarna att långsiktigt gå från bidrag till egen försörjning. Totalt har 894 personer haft en Stockholmsjobb-anställning i staden under 2016. Under året har satsningen på Stockholmsjobb utvärderats med goda resultat.

Staden erbjuder även OSA-anställningar (offentligt skyddat arbete) som syftar till att ge personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga möjlighet till anställning med rehabiliterande inslag. På sikt ska anställningen leda till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. En annan prioriterad grupp är kvinnor med svag ställning på arbetsmarknaden. Staden har under året arbetat uppsökande för att nå gruppen

8196

ungdomar hade feriejobb i staden under sommarmånaderna.

6200

aspiranter har under året varit inskrivna vid Jobbtorg Stockholm.

för att informera om stadens verksamheter och erbjuda studie- och yrkesvägledning. Även stadens arbete med romers etablering på arbetsmarknaden har stärkts under året, genom möjligheten att delta i kompetenshöjande insatser och Stockholmsjobb.

Fler sommarjobb till stockholmsungdomar

Stockholms stad erbjuder feriejobb för ungdomar i åldern 16–19 år. Syftet med satsningen är att erbjuda ungdomar en meningsfull sysselsättning och väcka deras intresse för att så småningom arbeta i de kommunala verksamheterna. Under 2016 fick 8 156 ungdomar feriejobb i staden under sommar-

månaderna, och dessutom erbjöds ett antal feriejobb under höst- och jullov. Ungdomarna erbjöds jobb inom olika verksamheter, bland annat inom äldreomsorgen, förskoleverksamheten eller med underhåll av utemiljön. En grupp ungdomar fick möjlighet att lära sig mer om entreprenörskap inom satsningen Summer Business Challenge, medan andra fick kommunikationsuppdrag genom satsningen Stockholm Open, som genomfördes tillsammans med en rad kommunikationsbyråer. Ett femtiotal nyanlända ungdomar fick möjligheten att sommarjobba med extra språkstöd både före, under och efter arbetet.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	1,9%	1,6%	1,6%	1,6%	Helt	
Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,2%	1,1%	1,1%	1,0%	Helt	
Antal aspiranter som fått kommunala visstidsanställningar	750 st	943 st	460 st	479 st	Helt	
Antal tillhandahållna platser för kommunala visstidsanställningar	800 st	1013 st	-	-	Helt	
Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 000 st	8 156 st	4 065 st	4 091 st	Helt	Ungdomar har även anställts under jul- och höstlovet.
Antal tillhandahållna platser för feriejobb	10 000 st	9 328 st	-	-	Delvis	Målet för tillhandahållna platser uppnås delvis. Däremot uppnås målet helt för antalet ungdomar som fått jobb.
Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	514 st	-	-	Helt	
Andel aspiranter som har avslutats, exkl återremitterade, tolv månader efter inskrivning på Jobbtorg Stockholm	75%	78%	74%	81%	Helt	
Andel aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	81%	79%	78%	80%	Delvis	Ett antal aspiranter har fått aktivitetsersättning för att kunna delta i projekt, vilket påverkar statistiken.
Andel aspiranter upp till 29 år som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	87%	83%	81%	85%	Delvis	Andelen självförsörjande har sjunkit jämfört med tidigare år.
Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen personer med ekonomiskt bistånd längre än tio månader som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	10 mån	8,4%	10,1%	6,4%	Helt	
Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen ungdomar (16-24 år) som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	5 mån	4,5%	4,2%	4,7%	Helt	
Andelen ungdomar som erbjuds jobb, utbildning eller praktik inom 90 dagar	100%	65%	70%	63%	Ej	Ny indikator. Förberedelse tiden för hållbara insatser som inte avbryts är ofta längre än 90 dagar. Mätmetoden justerad inför 2017.



Utbildning genom hela livet

Utbildning är den viktigaste faktorn för att kunna träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden. Kommunfullmäktiges mål innebär att betydligt fler elever ska klara grundskolan och fler stockholmare ska ges möjlighet att utbilda sig på högskolor och universitet. Satsningar på vuxenutbildningen är avgörande för minskad arbetslöshet och förbättrad matchning på arbetsmarknaden.

Fler elever inom vuxenutbildningen

Staden har ett brett utbud av utbildningar, varav en mängd kan leda direkt till arbete. Utbildningarna erbjuds dagtid, kvällstid eller på distans. Under året har antalet elever inom vuxenutbildningen ökat. Totalt har 31 300 elever studerat på grundläggande nivå, gymnasiala teoretiska kurser och/eller yrkeskurser. En majoritet (63 procent) av de studerande är kvinnor. Staden har bedrivit ett aktivt uppsökande och motiverande arbete för att uppmuntra personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att välja studier.

Betygsresultaten inom komvux ligger på ungefär samma nivå som föregående år.

Inom grundläggande vuxenutbildning får 84 procent godkänt. Motsvarande andel för studerande på gymnasial nivå var 82 procent. Resultaten inom matematik, där betygsresultaten tidigare varit svaga, har förbättrats något jämfört med 2015. Brukarundersökningarna visar också att eleverna inom komvux och sf är nöjda med både sina utbildningar och skolor.

Fler vägar till studier

Utbildningen är en nyckel för att kunna komma in och stanna kvar på arbetsmarknaden, och staden har arbetat aktivt för att uppmuntra till studier, speciellt för personer med kort utbildningsbakgrund, personer



Mål för verksamhetsområdet

I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för en av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, och tre uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts delvis under 2016.



FOTO: FREDRIK SANDIN CARLSON

med svag ställning på arbetsmarknaden och personer som vill behörighetskomplettera till högskolan. På jobbtorgen erbjuds aspiranterna vägledning, coachning och annat stöd för att uppmuntras att välja studier för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. För många aspiranter är ekonomin ett hinder under studietiden. Under året införde staden därför möjligheten till prova-på-studier, där personer med kort utbildningsbakgrund kan få ekonomiskt stöd för att prova på att studera under en period. Elever har också fått ökade möjligheter till individuellt anpassade studier och möjligheter att läsa sin utbildning parallellt med jobb, praktik eller annan utbildning.

Svenska för invandrare (sfi)

Antalet studerande inom sfi har minskat under året. Totalt har 19 793 personer läst sfi under året, varav en majoritet (55 procent) har varit kvinnor. Det är en minskning med ungefär 500 personer jämfört med 2015. Under senare delen av hösten har dock antalet besökare på sfi-centrum ökat, bland annat till följd av flyktinginvandringen, och många har ansökt om sfi-studier inför våren 2017.

Resultaten inom sfi är goda och har förbättrats jämfört med tidigare år. Av dem som genomfört nationella provet i sfi fick 95 procent godkänt resultat. Verksamheten når däremot inte upp till kommunfullmäktiges mål om att 68 procent ska klara kursen inom sfi inom tidsramen 600 timmar. Staden har arbetat aktivt för att identifiera elever med långsam progression och stärka stödet till elever med posttraumatiskt stressyndrom.

Personer som är intresserade av sfi-studier kan vända sig till sfi-centrum, för att få information och göra nivåtest inför sina studier. Under året har sfi-centrum anställt två nya studie- och yrkesvägledare för att förbättra rådgivningen till alla som söker sfi.

För att underlätta inträdet på arbetsmarknaden kan utrikesfödda som har en yrkesutbildning från hemlandet läsa svenska

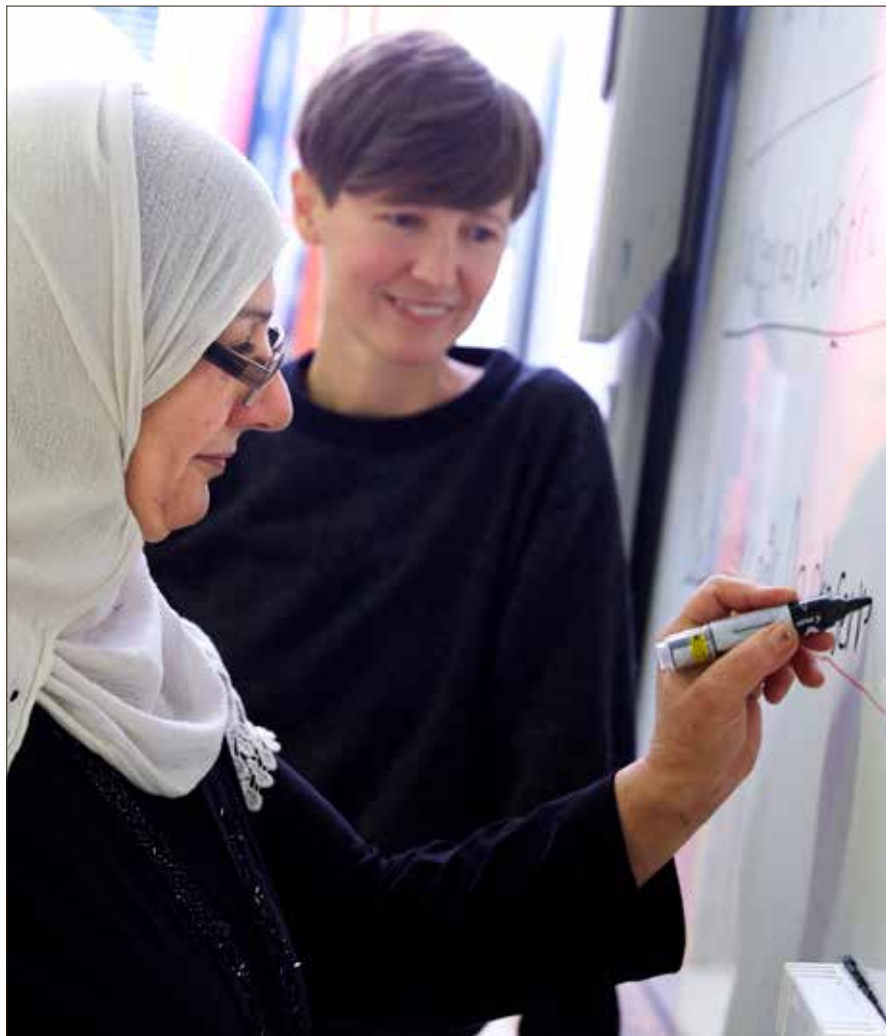


FOTO: FREDRIK PERSSON

för yrkesutbildade (sfx). Undervisningen genomförs i samverkan med andra kommuner i länet. I Stockholm finns möjligheten att läsa yrkesanpassad svenska för pedagoger, ekonomer, jurister och andra samhällsvetare samt för ingenjörer och arkitekter. Även de studenter som har deltagit i Arbetsförmedlingens snabbspår för pedagoger har erbjudits svenskautbildning i stadens regi.

Samhällsorientering

Genom samhällsorientering kan nyanlända flyktingar få en grundläggande förståelse

för det svenska samhället och en grund för fortsatt kunskapsinhämtning. Samhällsorienteringen erbjuds genom Centrum för samhällsorientering, ett länsgemensamt samordningskansli. Totalt har 1 025 deltagare från Stockholm deltagit i samhällsorientering under året. Sedan 2015 har staden arbetat med implementeringen av ett länsgemensamt projekt kring hälso-kommunikation, där samhällsorienteringen kompletterats med ett särskilt block med fokus på hälsofrågor. Projektet har utvärderats under 2016 med gott resultat.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Andel kursdeltagare inom sfi med godkänt betyg efter fullföljd kurs	94 %	97 %	97 %	97 %	Helt	
Andel godkända sfi-elever efter 600 timmar	68 %	62 %	58 %	68 %	Delvis	Andelen godkända har sjunkit jämfört med tidigare år. Deltagarna behöver generellt längre tid för att få godkänt.
Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	85 %	84 %	85 %	83 %	Delvis	Andelen godkända ligger på samma nivå som tidigare år.
Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	87 %	82 %	84 %	80 %	Delvis	Andelen godkända ligger på samma nivå som tidigare år.





FOTO: LENNART JOHANSSON

Långsiktigt hållbar ekonomi

En god offentlig ekonomi är en förutsättning för att kunna stärka välfärden och Stockholms stad ska därför ha en budget i god ekonomisk balans. Grundläggande mål för soliditet och investeringsutgifter garanterar långsiktig hållbarhet. Stadens verksamhet ska vara kostnadseffektiv och administrativa kostnader hållas låga.

Budgetföljsamheten i Stockholm är god

Nämnderna har generellt en god budgetföljsamhet och redovisar totalt ett överskott på 740 mnkr, efter resultatöverföringar (519 mnkr) varav 135 mnkr avser stadsdelsnämnderna och 605 mnkr avser facknämnderna.

Samtliga stadsdelsnämnder redovisar ett överskott. De största överskotten bland stadsdelsnämnderna finns hos Östermalm, Kungsholmen, Skärholmen, Rinkeby-Kista, Norrmalm och Södermalm.

Bland facknämnderna redovisar fastighetsnämnden och överförmyndarnämnden underskott, övriga nämnder redovisar överskott. Fastighetsnämndens underskott uppgår till 45 mnkr och beror främst på att nämnden har kostnadsfört nedlagda utrednings- och utvecklingsutgifter för två förgävesprojekt, att nämnden inte har uppnått de pålagda effektiviseringskraven och oförutsedda kostnader av varierande slag. Överförmyndarnämndens underskott uppgår till 4 mnkr och beror i huvudsak på att en stor mängd ensamkommande barn flyttats från andra



Mål för verksamhetsområdet

Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar.

Måluppfyllelse för året

Bokslutet för 2016 visar ett positivt resultat om 4 643 mnkr. Staden uppfyller samtliga finansiella mål och nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

kommuner till Stockholm, att staden har fått betala arvoden från tidigare perioder i andra kommuner och att det har tagit längre tid för Migrationsverket att fatta beslut om permanent uppehållstillstånd för ensamkommande barn.

Kompetensutveckling, digitala verktyg och samverkan effektiviserar staden

Under året har staden fortsatt arbeta med att utveckla verksamheterna och skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar ekonomi. Bland annat har en förstudie påbörjats för att utreda förutsättningarna för ett gemensamt budgetverktyg i staden. Verktöget ska förbättra arbetet med budget, uppföljning, analys och prognos vilket kan ge bättre beslutsunderlag och möjlighet att agera tidigare på negativa avvikelser. Arbetet med att införa det koncerngemensamma ekonomisystemet har fortlöpt enligt tidplan och under 2016 driftsattes ytterligare åtta av kommunkoncernens bolag. Fem bolag återstår innan hela kommunkoncernen är implementerad. Därutöver har staden under året utarbetat ett långsiktigt kompetensutvecklingsprogram för stadens ekonomer och controllers i syfte att förstärka och fördjupa kunskapen kring verksamhetsstyrning.

Stadens samverkan är god både inom staden och med andra aktörer utanför staden och lärdomar från varandra har utvecklat kvaliteten. Bland annat har staden under året ingått finansiell samordning med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Stockholms Läns Landsting (FINSAM). Detta för att skapa struktur så att ett samordnat stöd kan erbjudas personer med ekonomiskt bistånd.

Jämställdhetsintegrerad budgetprocess synliggör skillnader

I syfte att jämställdhetsintegrera budgetprocessen har staden under året utvecklat arbetet med rapportering av individbaserade indikatorer uppdelat på kön. Den könsuppdelade statistiken synliggör eventuella



FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEUS

skillnader mellan kvinnor och män, flickor och pojkar vilket möjliggör fördjupade analyser och ger allsidigt belysta beslutsunderlag.

Stockholms stad är väl rustad för att möta framtida utmaningar

Enligt det internationella kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's står Stockholms stad väl rustad för att möta framtida utmaningar i form av ökande utgifter och investeringar, som bland annat krävs på grund av en snabbt ökande befolkning. Tack vare stadens starka ekonomi och finansiella styrning med stor budgetflexibilitet och låga skuldnivå fick staden under 2016 fortsatt högsta möjliga långsiktiga och kortsiktiga kreditbetyg (rating) AAA/ A-1+ respektive K-1.

Indikator	Årsmål	Utfall	Målluppfyllelse	Kommentar
Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	53 %	Helt	
Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	53 %	Helt	
Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	98 %	Helt	
Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	98 %	Helt	
Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	1 %	Helt	
Stadens ekonomiska resultat (lägst)	0,1 mnkr	4 643 mnkr	Helt	
Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader (max)	7 %	6 %	Helt	
Stadens nettodriftskostnader per skatteintäkter (max)	100 %	100 %	Helt	
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	36 %	Helt	
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	36 %	Helt	





ISOLINER/ARTIST/JOHANSSON

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Stockholm ska sträva efter att bli en stad som genomsyras av jämställdhet, jämlikhet och frihet från alla former av våld och diskriminering och staden ska stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna.

Jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Stockholm ska vara en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas jämnt oavsett kön. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i stadens alla verksamheter. Alla nämnder ska ha könsuppdelad statistik och analysera resursfördelningen utifrån kön. Stadens egen verksamhet ska därigenom bidra till ökad jämställdhet.

Staden har under året påbörjat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning, från planering till utförande och uppföljning av verksamheten. Könsskillnader har synliggjorts och analyser har påbörjats. Arbetet har utförts systematiskt av medarbetare på olika nivåer i verksamheten.

En hållbar struktur för jämställdhetsarbetet

För att synliggöra (o)jämställdhet har staden utvecklat framtagandet av könsuppdelad statistik och påbörjat analyser av densamma. Statistiken rör sig över de flesta verksamhetsområden, vilket inte minst syns i uppföljning av kommunfullmäktiges individbaserade indikatorer som under året börjat följas upp utifrån kön. Där skillnader framkommit har arbete med jämställdhetsanalyser påbörjats och arbetssätt har vidareutvecklats. Till exempel har checklistor inom myndighetsutövning och i arbete med kommunikation tagits fram för att säkra ett jämställt, normkritiskt och enhetligt arbetssätt. S:t Erik Försäkrings AB har under året arbetat med att införa ett nytt incidentrapporteringsystem i staden. I detta har bolaget möjliggjort för stadens nämnder och bolagsstyrelser att ta ut könsuppdelad statistik. Några av stadens nämnder har tagit fram handlingsplaner och tillsatt stödfunktioner för att driva jämställdhetsarbetet framåt. Staden har också utvecklat både interna och stadsövergripande jämställdhetsnätverk för erfarenhets- och kunskapsutbyte i organisationen.

För att belysa frågor som rör trygghet i stadsmiljön har staden tagit fram digitala

kartor. Kartorna lyfter fram hur ojämställdheten ser ut i Stockholm och ligger till grund för pågående planarbete samt för områdesplaneringen. I medborgardialoger synliggörs kvinnors och mäns deltagande.

» För att synliggöra (o)jämställdhet har staden utvecklat framtagandet av könsuppdelad statistik och påbörjat analyser av densamma.«

Ett annat område där jämställdhetsperspektivet integrerats är i arbetet med verksamhetsbidrag och arrangörstöd, som flera av stadsdelsnämnderna utvecklat under året. Idrottsnämnden har prioriterat områden där det tydligt går att utläsa hur resurser fördelas utifrån kön, föreningsbidraget aktivitetsstöd och medel för investeringar. För att få fler flickor att idrotta arbetar staden efter två parallella strategier, att möta flickors preferenser och att få fler flickor att ägna sig åt idrotts- och motionsformer där pojkar är i majoritet.

Ökad kunskap främjar jämställdhet

Chefer, strategiska stödfunktioner och medarbetare har utbildats i jämställdhetsfrågor och hur arbetet ska bedrivas. Utbildningar har genomförts med fokus på nationell jämställdhetspolitik och de jämställdhetspolitiska målen, styrkedjan och verksamhetens kärnuppdrag. Andra områden som lyfts har varit jämställt och normkritiskt bemötande, maskulinitetsnormer med dess



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika.

Måloppfyllelse för året

Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

koppling till våldsutövande samt arbete med könsuppdelad statistik och jämställdhetsanalyser. Det finns en ökad medvetenhet om verksamheternas jämställdhetsutmaningar och dess innebörd och ett mer kritiskt tänkande utifrån jämställdhet men också utifrån andra diskrimineringsgrunder.

Medarbetare i förskolan har fått en ökad medvetenhet om hur de tillskriver flickor och pojkar könsstereotypa egenskaper vilket begränsar barnens handlingsutrymmen, ett utvecklingsområde som kommer att arbetas vidare med.

Spelet *Göra skillnad* har tagits fram för chefer och biståndshandläggare inom äldreomsorgen. Spelet tar upp frågor om jämlikhet, jämställdhet, diskriminering, inkludering med mera.

Staden samverkar med Södertörns högskola där studenter genomför studier med fokus på jämställt bemötande. Inom förskolan har 39 medarbetare påbörjat utbildning om minst 7,5 högskolepoäng i hbtq, genus och mänskliga rättigheter.





FOTO: SARA MC KEY

En bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

Stockholms stad behöver attrahera och behålla en mångfald av välutbildade och kompetenta medarbetare och chefer. Som arbetsgivare ska Stockholms stad erbjuda grundförutsättningar som trygga arbetsvillkor, kompetensutveckling och en god och hälsosam arbetsmiljö, som ett led i att på bästa sätt förstå och se till alla stockholmares behov.

Hållbart och jämställt arbetsliv

En arbetsmiljö med förhållanden som ger bra förutsättningar och som stimulerar lärande och utveckling har avgörande betydelse för såväl verksamhetens resultat som för medarbetarnas hälsa, trivsel och personliga utveckling. Under året har Kommunfullmäktige beslutat om en reviderad personalpolicy. Stadens personalpolicy syftar till att stödja ett jämställt och hållbart arbetsliv och ge medarbetarna goda förutsättningar att hålla en hög kvalitet i arbetet.

Staden har tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Stadsdelsnämnderna har under 2016 påbörjat genomförandet av de olika delarna i handlingsplanen med målet att bättre kunna behålla och rekrytera socialsekreterare och biståndshandläggare och säkerställa en rätts-säker verksamhet av hög kvalitet.

Utvecklingen av stadens sjukfrånvaro följer utvecklingen i riket, vilket innebär



Mål för verksamhetsområdet

Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor.

Måloppfyllelse för året

Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

att den ökande trenden brutits. Nämnder och bolagsstyrelser har fortsatt prioriterat insatser för att sänka sjukfrånvaron och stadens rehabiliteringsprocess utgör grunden i arbetet. Vidare har nämnderna genomfört olika insatser för att stärka det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Hållbart ledarskap

Stockholms stad är en av Sveriges största arbetsgivare. Stadens omkring 1 800 chefer har en central roll i arbetet att tillsammans med sina medarbetare erbjuda stockholmarna en god service. Ett närvarande och tydligt ledarskap som främjar ett aktivt medarbetarskap är avgörande för alla verksamheter.

Staden genomför en mängd olika insatser för att säkra att chefer och medarbetare har kompetens för att fullgöra sina uppdrag. Nämnder och styrelser genomför lokala ledarprogram och utbildningsinsatser inom till exempel arbetsmiljö.

Stadsgemensamma insatser är bland annat utvecklingsgrupper för både chefer och medarbetare. Vidare har introduktionsprogrammet Chef i staden genomförts med omkring 120 deltagare under året. Som en del av stadens handlingsplan för att förbättra arbetssituationen inom socialtjänsten har fyra ledarutvecklingsprogram genomförts under året där 45 chefer på enhets- och avdelningsnivå inom socialtjänst/biståndshandläggning har deltagit. Den tredje omgången av stadens traineeprogram för akademiker, med femton deltagare, avslutades i juni 2016. Under våren genomfördes stadens ledardag då stadens alla chefer bjöds in till en heldag på temat *Att leda mot ett Stockholm för alla*. Höstens chefsseminarium, som genomfördes vid tre olika tillfällen, fokuserade på digitalisering och vad det innebär för verksamheten.

Goda utvecklingsmöjligheter

Kompetenta och engagerade medarbetare är en förutsättning för att staden ska kunna utföra sina uppgifter på ett effektivt och



Stadens personalpolicy syftar till att stödja ett jämställt och hållbart arbetsliv och ge medarbetarna goda förutsättningar att hålla en hög kvalitet i arbetet.

88%

av stadens anställda arbetar heltid.

professionellt sätt. En särskild satsning på kompetensutveckling genomförs för att långsiktigt höja utbildningsnivån i välfärds-tjänsterna och för att utveckla kvaliteten och säkra kompetensförsörjningen. Under 2016 har nämnderna beviljats medel för grundutbildning av barnskötare, introduktion för socialsekreterare som arbetar med barn och unga, utbildning i att möta ensamkommande flyktingbarn och kvalitetsmärkning inom demens.

Goda arbetsvillkor

Genom ett starkt fokus på utveckling och kvalitet i verksamheten säkerställs en god service. Kontinuitet är en viktig faktor för

god kvalitet och nämnderna arbetar fort-löpande med att erbjuda heltid till ofrivilligt deltidansställda. Det är ett långsiktigt arbete som ännu inte givit full effekt. Heltid är norm vid nyanställningar. Andelen heltidsanställda har ökat under 2016 och uppgår nu till 88,4 procent. Under 2016 har staden tecknat kollektivavtal om möjlighet för medarbetare att växla in semesterdagstillägget till extra lediga dagar.

I december var totalt 42 660 personer anställda i Stockholms stad. Av dessa var 39 868 anställda i stadens nämnder och 2 792 var anställda i stadens bolag.



FOTO: LENNART JOHANSSON

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Aktivt medskapandeindex	83	-	-	-	Ingen mätning gjord	Baseras på resultat från medarbetarenkäten som inte genomfördes 2016.
Andel medarbetare som inte upplever sig diskriminerade på sin arbetsplats	100%	-	-	-	Ingen mätning gjord	Baseras på resultat från medarbetarenkäten som inte genomfördes 2016.
Index Bra arbetsgivare		-	-	-	Ingen mätning gjord	Baseras på resultat från medarbetarenkäten som inte genomfördes 2016.
Index Psykosocial arbetsmiljö		-	-	-	Ingen mätning gjord	Baseras på resultat från medarbetarenkäten som inte genomfördes 2016.



En stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

Stockholm ska i den egna verksamheten skydda och främja mänskliga rättigheter. En viktig del av rättighetsarbetet är att synliggöra förekomst av diskriminering. Arbetet mot diskriminering ska vara systematiskt. För att uppnå detta behöver staden bli bättre på att kartlägga och analysera verksamheten.

Kommunfullmäktiges indikatorer för verksamhetsområdesmålet var nya för året. Nämndernas utfall är goda och kommunfullmäktiges årsmål bedöms därför som helt uppfyllt.

Det finns vissa skillnader i den könsuppdelade statistiken kring några indikatorer för målet som har uppmärksamats och kommer att följas upp i stadens verksamheter.

Rättigheter i fokus

Stadens arbete med kompetenshöjande insatser har stärkts under året. Seminarier, konferenser och utbildningar har genomförts för chefer och medarbetare inom frågor som rör arbetet mot diskriminering och om olika

rättighetsområden, bland annat en diplomutbildning för ett hbtq- och normmedvetet bemötande. Under tre föreläsningsdagar har frågor lyfts om hbtq-rättigheter, jämställdhet, jämlikhet och normkreativt arbete i förskolan. Totalt har cirka 900 personer från kommunala och fristående förskolor deltagit i dessa utbildningstillfällen. Mötesplatser för unga hbtq-personer har öppnats och en av stadens ungdomsmottagningar har startat en grupp för transpersoner.

Fler verksamheter inom staden har hbtq-certifierats. En åtgärd som lyftes fram i verksamhetsanalyser under året var införandet av könsneutrala omklädningsrum, så kallade flexrum.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för samtliga fem av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



FOTO: YANAN LI

Staden bjöd in allmänheten till ett publikt seminarium med företrädare från bland annat akademien, medier och civilsamhället på den internationella dagen mot rasism på Kulturhuset. Eventet var en del av stadens åtaganden i European Coalition of Cities against Racism – ECCAR:s handlingsplan.

Det första årliga Katarina Taikon-priset delades ut i Stadshuset för att uppmärksamma och belöna rättighetskämpar som skyddar de mänskliga rättigheterna i Stockholm. Stockholms stad beviljades statliga medel för att utveckla stadens arbete med romsk inkludering med fokus på områdena utbildning, arbetsmarknad, socialtjänst, demokrati och civilsamhällets organisering.

Under året har bolagen antagit verksamhets-specifika CSR-strategier. CSR – Corporate Social Responsibility är ett företags samhällsansvar. CSR-strategierna utgår från perspektiven: kunden, samhället och medarbetaren och syftar till att ge en tydlig inriktning för bolagens fortsatta arbete för en socialt hållbar utveckling av Stockholm, till exempel genom att bidra till att minska arbetslösheten i grupper långt från arbetsmarknaden och ställa sociala krav i upphandlingar.

Samverkan över gränser

Staden utvecklade samverkan med idéburna organisationer för att bland annat engagera nyanlända unga i föreningslivet och för bättre möjligheter till anställning. Många stadsdelsnämnder samarbetade kring minoritetsgruppers rättigheter, exempelvis vid erbjudandet av olika forum, där finskspråkiga äldre har fått träffa andra finsktalande på öppna caféer och föreläsningar.

Stockholms stad diplomerades under Eurovision-veckan som Sveriges 76:e Fairtrade City. En styrgrupp som består av förtroendevalda, samt representanter från näringslivet och civilsamhället valdes för att leda arbetet för en mer rättvis handel och etisk konsumtion i staden.



Hans Cالدaras och representanter från föreningen Läkare i världen – vinnare av Katarina Taikon-priset 2016.

Ungas organisering

Satsningen på ungas organisering resulterade i ett flertal aktiviteter och initiativ. Ett exempel är det stadsövergripande sommarjobbprojektet Rättighetsjakten, där unga stockholmare tog fram utbildningsmaterial om rasism och sexism. Materialet har använts vid flera av stadens utbildningar och konferenser.

I projektet Ortens organisatörer startade unga stockholmare studiecirkel där de bland annat diskuterade frågor som rasism och sexism och arrangerade olika lokala

initiativ för och med andra unga. I projektet deltog cirka 100 ungdomar från sju stadsdelsnämnder i ytterstaden.

Ensamkommande ungdomar har under året deltagit i fritidsverksamhet med hjälp av språkkunniga fritidsledare som ordnade aktiviteter där ensamkommande och andra ungdomar träffades, vilket har bidragit till nya kontaktytor.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målluppfyllelse	Kommentar
Andel brukare i dagverksamhet för äldre som inte upplever diskriminering	Öka	95 %	95 %	95 %	Helt	1 % har upplevt diskriminering. 4 % vill ej svara.
Andel brukare inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som inte upplever diskriminering	Öka	87 %	83 %	89 %	Helt	5 % har upplevt diskriminering. 8 % vill ej svara.
Andel brukare inom socialpsykiatri som inte upplever diskriminering	Öka	88 %	88 %	88 %	Helt	7 % har upplevt diskriminering. 5 % vill ej svara.
Andel brukare som inte upplever diskriminering inom förskolan och familjedaghem	Öka	96 %	96 %	96 %	Helt	2 % har upplevt diskriminering, 2 % vill ej svara. Könsuppdelning utgår från barnets kön, ej föräldrarnas
Andel bostadshyresgäster som inte upplever diskriminering i stadens bostadsbolag	Öka	84 %	-	-	Helt	4 % har upplevt diskriminering. 12 % vet ej.





FOTO: MATTIAS PROKHOROU DAHLQVIST

Respekt för barnens rättigheter

Barnets rättigheter ska vara centrala för alla politikområden och genomsyra stadens verksamheter. För att säkerställa barnrättsperspektivet har en barnombudsman inrättats. Under året ska ett program för barnets rättigheter beslutas och implementeras. Alla barn oavsett social bakgrund eller legal status ska ha rätt till skola och förskola. Inom verksamheter som riktas till barn och unga ska kompetens inom genus, normkritik och antirasistiska perspektiv öka.

Nämnder med särskilt rapporteringsansvar

Stadens nämnder har genomfört en rad olika aktiviteter under året som bidrar till måluppfyllelsen. Här redovisas nämnderna med särskilt rapporteringsansvar. Kommunstyrelsen har bland annat genomfört seminarier, föreläsningar och utbildningar i staden för att höja kunskapen om barns rättigheter. Exploateringsnämnden har bidragit till att ta fram riktlinjer för hur barnkonsekvensanalys

kan användas vid exploatering. Idrottsnämnden har tagit fram en barnchecklista och genomfört barnkonsekvensanalyser. Vidare har ett arbete genomförts för att skapa meningsfulla idrotts- och motionsaktiviteter i ytterstadsområden och ett samarbete med Rädda barnen inom projekt *Ung på väg* som ger ensamkommande ungdomar möjlighet att bli ledare inom idrotten. Socialnämnden har under året genomfört en rad åtgärder, här två exempel. Nämnden



Mål för verksamhetsområdet

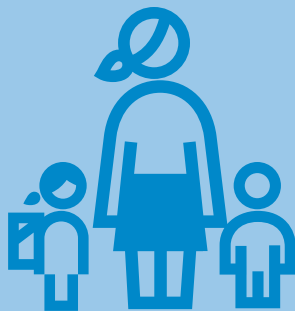
Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

Måluppfyllelse för året

Utfallet för samtliga sex av kommunfullmäktiges indikatorer är nya och det finns inga årsmål att relatera till sedan tidigare. Utfallen är dock goda och indikatorerna bedöms uppfyllas helt. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

81%

av eleverna i årskurs 5 känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.



har samarbetat med barnombudsmannen för att utveckla barnperspektivet i samband med utarbetning och revidering av riktlinjer. Socialinspektörerna har gjort en granskning avseende barn till föräldrar i missbruk och sett att barnperspektivet bör tydliggöras i ärendena. Stadsbyggnadsnämnden har bland annat genomfört ett barn- och ungdomsråd i samband med samrådet för en uppdaterad översiktsplan under året. Det är första gången som barn och ungdomars synpunkter har getts samma utrymme som andra invånares. Utbildningsnämnden har utvecklat skolornas förebyggande och hälsofrämjande elevhälsoarbete. Samtliga skolor har upprättat elevhälsoplaner för att tydliggöra elevhälso-teamets organisation och uppdrag. En treårsplan har tagits fram för grundskolans arbete med elevhälsa. Nämnden ska till 2017 utveckla egna årsmål på indikatorerna utifrån utfall i brukarundersökningen som redovisats nedan.

Stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna har fördjupat sina analyser kring barnrättsperspektivet och barns delaktighet inom flera områden. Inom socialtjänsten har barnperspektivet stärkts genom att uppmärksamma barns situation när vuxna ansöker om stöd. Merparten av nämnderna beskriver att de har utvecklat arbetet med barnkonsekvensanalyser samt fortsätter arbetet med att öka kunskapen om barns rättigheter hos barn och medarbetare.



FOTO: STEFAN EK

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Mållup- fyllelse	Kommentar
Andel elever i årskurs 2 på gymnasiet, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	87%	-	-	Helt	
Andel elever i årskurs 2, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	64%	-	-	Helt	
Andel elever i årskurs 5 som känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Öka	81%	-	-	Helt	
Andel elever i årskurs 5, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	72%	-	-	Helt	
Andel elever i årskurs 8 som känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Öka	47%	-	-	Helt	
Andel elever i årskurs 8, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	76%	-	-	Helt	



En stad där ingen är rädd för våld

Staden ska stärka sitt arbete för att nå målet om en stad där ingen behöver vara rädd för våld. Stöd och skydd ska ges till våldsutsatta vuxna och barn samt insatser till våldsutövare. Det förebyggande arbetet ska stärkas genom kompetenshöjning i genus, normkritik och antirasism. Staden ska stärka stödet till kvinnojourer och utveckla arbetet för att angripa våldets ursprung.

Fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser

Staden har fortsatt arbeta med att utveckla rutiner och metoder för att upptäcka tidiga signaler på våldsutsatthet genom bland annat standardiserade bedömnings- och utredningsinstrumentet med stöd i forskning och beprövade metoder. Detta arbete behöver fortsätta att utvecklas inom samtliga delar av socialtjänsten, äldreomsorgen och omsorgen om personer med funktionsnedsättning. Medarbetare inom samtliga verksamhetsområden har utbildats i hur våld kan upptäckas och vilka åtgärder som ska vidtas.

» Under året har staden fokuserat på kompetenshöjning i genus, normkritik och att förändra normer kring maskulinitet och våld bland barn och unga.«

Det våldspreventiva arbetet behöver fortsätta att utvecklas, från tidiga universella insatser riktade till alla barn, unga och vuxna innan våldet har skett, till insatser riktade mot våldsutövare. Arbetet med att motivera våldsutövare till att ta emot insatser för att förändra sitt beteende och att upphöra med våldet behöver fortsätta stärkas. Under året har staden fokuserat på kompetenshöjning i genus, normkritik och att förändra normer kring maskulinitet och våld bland barn och unga. Det brottsförebyggande- och trygghetsskapande arbetet är starkt sammankopplat med socialt förebyggande arbete. Föräldrastödsprogram, utbildningar, fältassistenternas uppsökande

arbete och sociala insatsgrupper har utgjort viktiga insatser i det förebyggande arbetet. Samarbetet mellan skola, ungdomsmottagningar och socialtjänst har varit viktigt för måluppfyllelse.

Stöd och skydd till våldsutsatta

Staden har prioriterat och genomfört ett antal åtgärder för att utveckla arbetet mot våld i nära relationer. Ett nytt stadsövergripande program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck har tagits fram, vilket beslutades av socialnämnden i augusti 2016.

En stor del av stadens arbete mot våld i nära relationer sker av stadens relationsvårdsteam (RVT) som erbjuder stöd- och behandlingsinsatser till våldsutsatta och våldsutövare, samt arbetar preventivt och uppsökande. Medarbetare, myndigheter och samarbetspartners fortbildas löpande för att kunna upptäcka och samtala om våld. Det framgår tydligt att de nämnder med etablerade relationsvårdsteam och som arbetar med kunskapsspridning internt och externt även identifierar våldsutsatta och våldsutövare i högre utsträckning. Arbetet med att erbjuda ett likställt stöd oavsett vart i staden den enskilde bor behöver fortsätta att utvecklas. Staden ser en ökad ärendemängd och ett ökat antal invånare som kommer i kontakt med socialtjänsten utifrån sin våldsutsatthet, vilket bidrar till målet om att en större andel personer som utsätts för våld i nära relation ska vara kända av socialtjänsten.

Resurscentrum Origo utgör ett viktigt stöd i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och under året har samarbetet med stadsdelsnämnderna stärkts. Det uppsökande



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld.

Måluppfyllelse för året

Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner men det kommer att ta tid innan åtgärderna får full effekt och arbetet mot ett Stockholm där ingen behöver vara rädd för våld ska betraktas som ett långsiktigt arbete. Verksamhetsmålet bedöms uppfyllas delvis under 2016.

och förebyggande arbetet bedrivs genom föreläsningar informationsspridning och genom råd och stöd.

Ett tydligt barnperspektiv

Vid misstanke om att barn bevittnat eller utsatts för våld ska alltid en utredning inledas för att säkerställa barnets skydd från våld. Barns rättigheter uppmärksammas i högre grad i utredningar av vuxna som utsätts för våld alternativt vuxna som utövar våld. Stadens socialtjänst har fortsatt att implementera metoden Signs of Safety för att på ett tydligt och strukturerat sätt kunna göra risk- och skyddsbedömningar för barn som utsätts, bevittnar eller riskerar att utsättas för våld. Barnhus Stockholms verksamhet bygger på myndighetssamverkan mellan polis, socialtjänst, barnläkare och barn- och ungdomspsykiatri och som tillsammans arbetar med barn som blivit utsatta för brott, våld eller övergrepp. Under året har behandlingsmodellen KIBB (kognitiv behandling vid barnmisshandel) används som har goda forskningsresultat och utvecklingen av fler behandlingsmodeller har fortsatt.





FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJIS

En tillgänglig stad för alla

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla invånare. Alla, oavsett funktionsförmåga, ska ha lika möjlighet till full delaktighet. Samhällets stöd till personer med funktionsnedsättning ska vara utformat utifrån en grund i antidiskriminering och jämlikhet, så att insatserna ska kunna leda till ökad självständighet, delaktighet, inflytande och bättre levnadsvillkor.

20 nämnder av 32 uppger att målet för verksamhetsområdet har uppfyllts helt. Ambitionen har höjts inom verksamhetsområdet vilket återspeglas i de högre målvärdena. Under året har inflyttningen till boenden varit stor, och erfarenhet vittnar om viss fördröjning innan trivsel och nöjdhet infinner sig. Samtliga sju indikatorers utfall är i närheten av hel uppfyllelse.

Valfrihet inom korttidstillsynen

Den 1 juli infördes ett valfrihetssystem enligt Lagen om valfrihetssystem (LOV) för insatsen *Korttidstillsyn för skolgångdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen* samt under lov enligt Lagen om stöd och service till vissa funktions-

hindrade (LSS). Upphandling enligt LOV innebär ett gemensamt avtal mellan stadsdelsnämnd och utförare som innehåller kvalitetskrav samt ersättningsnivåer med syfte att öka kvaliteten och säkerställa en jämnare prisnivå för insatsen. För brukaren ska det leda till ökad valfrihet, mångfald och kvalitet. Stadens egna verksamheter med korttidstillsyn samt entreprenader ingår i valfrihetssystemet utan upphandling. Socialnämnden har genom upphandling enligt LOV godkänt och slutit avtal med nio utförare i enskild regi sedan valfrihetssystemet infördes. Information om verksamheter inom valfrihetssystemet publiceras löpande på "Hitta och jämför service" på stadens hemsida.



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en tillgänglig stad för alla.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för tre av sju av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, fyra uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

Teknisk modernisering av socialtjänsten

Staden driver en teknisk utveckling av e-tjänster och modernisering av socialtjänsten. Under året har en förstudie genomförts för att utreda hur befintlig e-tjänst "Ansökan om stöd och service" (ASoS) kan utvecklas ur ett tillgänglighets- och delaktighetsperspektiv för bland annat brukare inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning.

Inom en annan förstudie har förutsättningarna kartlagts för att utveckla ett digitalt kommunikationsstöd som kan användas vid utredning- och uppföljningssamtal med barn och unga inom funktionshindersområdet.

Populärt med sommarkollo

Sommarens LSS-kolloverksamheter har uppskattats av såväl deltagande flickor/kvinnor och pojkar/män samt anhöriga, på de åtta gårdar i egen regi och de sju som bedrivs på entreprenad. Under året har totalt 600 personer deltagit, varav 213 flickor/kvinnor och 387 pojkar/män. Av de som besvarade brukarenkäten var 99 procent nöjda eller mycket nöjda. Alla gårdar är belägna nära vatten så deltagarna har fått möjlighet att exempelvis bada, fiska, hajka, åka på båtutflykter, paddla kanot med mera. Aktiviteterna formas också av att vissa gårdar har tillgång till exempelvis ridhus eller sporthall. De verksamheter som har större andel pojkar/män än flickor/kvinnor är främst de med målgruppen autismspektrumtillstånd av den typ som tidigare kallades Aspergers syndrom. Detta stämmer väl

överens med könsfördelningen bland de barn och ungdomar som diagnostiseras med autismspektrumtillstånd.

Samordnad kompetensutveckling

Medarbetare i staden deltar i fortlöpande kompetensutveckling genom Forum Carpe, som är en verksamhet med staden som huvudman och som finansieras av länets samtliga kommuner. Forum Carpe samordnar och bidrar till kompetensutveckling inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning, och riktar sig till anställda på alla nivåer hos såväl kommunala som privata utförare samt myndighetsutövare i länets samtliga kommuner. Under året har 3 770 personer deltagit i Forum Carpes kompetensutvecklingsinsatser, varav 33 procent kom från verksamheter inom Stockholms stad. Deltagandet från verksamheter inom staden har ökat under året, föregående år var deltagandet 29 procent. Verksamhetsidén är att samordna aktiviteter för att synliggöra funktionshinderområdet, genomföra kompetensutveckling samt sprida goda exempel.

Satsningen på en evidensbaserad praktik (EBP) har fortsatt under verksamhetsåret på uppdrag av Sveriges kommuner och landsting (SKL). Prioriterade områden i satsningen har varit förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan samt att initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning. Projektet har nu avslutats och satsningen sammanställs i en slutrapport.

99%

av de som deltog på sommarens LSS-kolloverksamhet var nöjda eller mycket nöjda med sin vistelse.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Nöjda brukare – daglig verksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89%	88%	88%	88%	Delvis	Stor inflyttning genererar lägre resultat första året.
Nöjda brukare – LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89%	89%	88%	90%	Helt	
Nöjda brukare – korttidsboende (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89%	89%	87%	89%	Helt	
Brukarens upplevelse av trygghet – LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	90%	89%	86%	91%	Delvis	Stor inflyttning genererar lägre resultat första året.
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	76%	75%	75%	75%	Delvis	Stor inflyttning genererar lägre resultat första året.
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	88%	87%	86%	88%	Delvis	Stor inflyttning genererar lägre resultat första året.
Andel personer som upplever att de varit delaktiga i upprättandet av genomförandeplaner (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	78%	79%	79%	79%	Helt	



Demokrati och inflytande

Stockholmarna ska känna att de har möjlighet att påverka Stockholms utveckling. Staden ska ta ansvar för att öka valdeltagande i de delar av staden där det är lågt. Stadsdelsnämndernas inflytande ska stärkas genom att ansvarsområden tillförs och genom att centrala nämnder ska samverka bättre med stadsdelsnämnderna i enlighet med riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete.

Bedömningen om måluppfyllelse grundar sig på att 17 av 22 nämnder med särskilt rapporteringsansvar uppnått kommunfullmäktiges årsmål för verksamhetsområdesmålet samt att sju nämnder utöver det anger att verksamhetsmålet uppfylls helt.

Lokala utvecklingsprogram konkretisar stadens vision

Under 2016 har samtliga stadsdelsnämnder tagit fram lokala utvecklingsprogram med mål och åtgärder som utgår från nämndernas lokala förutsättningar och en dialog med bland annat invånare och civilsamhälle. Lokala utvecklingsprogram är ett sätt att konkretisera stadens vision för en hållbar stad och göra den relevant på en lokal nivå. De syftar också till att kraftsamla och styra resurser där de som bäst behövs i staden.

Under våren arbetade stadsdelsnämnderna med att analysera nuläge och trender i sina respektive stadsdelsnämndsområden. Med utgångspunkt i nulägesanalysen identifierade de därefter geografiska och/eller tematiska prioriteringar för respektive program. Utifrån prioriteringarna togs program med långsiktiga mål och åtgärder fram med utgångspunkt i en dialog med invånarna. De lokala utvecklingsprogrammen redovisades i tertiär rapport 2 och har utgjort underlag för verksamhetsplanerna för år 2017.

Delaktighet och inflytande

Staden har fortsatt att utveckla e-tjänsten Tyck till genom att bland annat påbörja utveckling av en funktion för återkoppling av felanmälningar. Kampanjer har genomförts för att öka kännedomen om e-tjänsten



Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för fyra av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.



FOTO: LENNART JOHANSSON

och för att få fler att använda den. Under 2016 har samråd genomförts kring stadens nya översiktsplan, dels genom en månads-lång turné i stadens 14 stadsdelsnämnds-områden men också genom ett digitalt dialogverktyg. Enligt beräkningar togs 12 000 kontakter under denna turné och 800 skriftliga synpunkter i digitala dialogverktyget inkom under samma tid.

Flera stadsdelsnämnder har under 2016 påbörjat ett arbete med medborgarbudget och vid en stadsdelsnämnd har en medborgarbudget genomförts där mer än 200 personer deltog.

Staden har genom Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd en regelbunden kontakt med invånare i Östberga med områdets trygghets-situation i fokus. De boende har fått kunskap om hur de kan påverka utvecklingen i om-rådet vilket medfört att de boende upplever att de är delaktiga i förbättringsförslag för området och att de kan påverka skeendet via de demokratiska strukturerna.

» Lokala utvecklingsprogram är ett sätt att konkretisera stadens vision för en hållbar stad och göra den relevant på en lokal nivå.«

Stadens riktlinjer för mutor och representa-tion har reviderats och antagits av bolags-nämnderna under året. Riktlinjerna gäller för alla förtroendevalda och anställda i staden och i stadens bolag och anger den norm som bör gälla för representation, uppvaktningar och gåvor. Utgångspunkten är att representa-tionen ska kännetecknas av måttfullhet.

80%

av brukarna på stadens grupp-boenden anser att de har inflytande över stödet de får.



FOTO: LENNART JOHANSSON

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Andel brukare med boendestöd som anser att de har inflytande över det stöd de får av sina boendestödjare	85%	85%	85%	84%	Helt	
Andel brukare på stadens gruppboenden som anser att de har inflytande över det stöd de får	80%	80%	80%	80%	Helt	
Andel elever i åk 8 som anser att de har inflytande i skolan	64%	64%	67%	63%	Helt	Skilnaderna mellan könen bör beaktas i utbildningsnämndens fortsatta arbete. Skillnaden har ökat sedan undersökningen infördes 2013.
Andel hyresgäster i stadens bostadsbolag som anser att de har inflytande över sitt boende	43%	43%	-	-	Helt	44 % av respondenterna har svarat vet ej. Könsuppdelad statistik saknas.
Andel vårdnadshavare till barn i förskolan som anser att de har möjlighet till delaktighet och inflytande i verksamheten	82%	81%	81%	81%	Delvis	Utfallet för indikatorn är detsamma som för år 2014 och 2015. Stadsdelsnämndernas utfall har en relativt stor spridning.
Andel äldre med hemtjänst som anser att personalen tar hänsyn till deras åsikter och önskemål om hur hjälpen ska utföras	86%	85%	85%	85%	Delvis	Utfallet för indikatorn är detsamma som för år 2014 och 2015. Stadsdelsnämndernas utfall har en relativt stor spridning.



Offentlig upphandling

Stockholm ska använda offentlig upphandling som ett styrmedel för att driva utvecklingen i socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar riktning. Valfärdsverksamheten ska kännetecknas av hög kvalitet, öppenhet och goda arbetsvillkor.

Program och anvisningar styr mot en hållbar utveckling

Under året har stadens nya program för upphandling och inköp antagits och tillämpningsanvisningar har tagits fram som utvecklar hur målen i programmet för upphandling och inköp ska uppnås. Implementeringen av programmet och anvisningarna i stadens verksamheter har pågått under hela året. Under året har fokus även varit på utbildningsinsatser i den nya lagstiftningen på upphandlingsområdet.

Staden har genom projektet vita jobb fortsatt arbetet med särskilda arbetsrättsliga villkor. I upphandlingen av persontransporter ställdes exempelvis arbetsrättsliga villkor om lön, semester och arbetstid. Samverkan med Göteborgs stad och Malmö stad har inletts för att hitta gemensamma arbetssätt. Städerna har bland annat fört dialog med de centrala parterna inom byggområdet i syfte att säkerställa skäliga arbetsvillkor i stadernas byggtreprenadupphandlingar.

Upphandling ökar sysselsättningen

Staden har under 2016 utvecklat sysselsättningsfrämjande krav i stadens upphandlingar. Bland annat har anvisningar och särskilda klausuler kopplat till sysselsättningsfrämjande krav tagits fram. Syftet är att tydliggöra när och hur kraven ska ställas och även tydliggöra arbetsmarknadsnämndens roll. Staden har även tillsammans med fyra andra kommuner, Arbetsförmedlingen och Upphandlingsmyndigheten ansökt om medel från Europeiska socialfonden med avsikt att starta ett gemensamt projekt i att utbyta erfarenheter och metodutveckla det praktiska arbetet kring nyanlända och sociala klausuler vid upphandling.

Tidig dialog ökar kvaliteten

Staden har under 2016 gjort en särskild satsning för att öka användningen av tidig dialog

med marknadens aktörer under upphandlingsprocessen. Bland annat har metoden extern remiss använts som innebär att staden publicerar ett preliminärt upphandlingsdokument för synpunkter av marknadens aktörer. Syftet är att öka kvaliteten i de upphandlingsdokument som publiceras. Metoden tillämpades bland annat vid upphandlingen av teckenspråkstolkare med goda resultat. Staden har även deltagit i upphandlingsmyndighetens rådgivande grupp för att främja innovation genom tidig dialog.

Ökad kontroll för att säkerställa etiskt producerade varor

Genom att ställa tydliga krav och sedan följa upp dem på ett systematiskt sätt bidrar de ställda kraven till att förbättra arbetsförhållandena i andra delar av världen. För att säkerställa att våra leverantörer av varor lever upp till ställda krav på etiska hänsyn har staden under 2016 anslutit sig till den så kallade Hållbarhetskollen. Staden arbetar tillsammans med 89 andra kommuner, regionförbund och bolag för att följa upp och kontrollera att de varor som levereras till offentlig sektor uppfyller ställda villkor. Kontroll sker bland annat på plats vid tillverkningsanläggningar runt om i världen.

Ökad kvalitet och kostnadsbesparingar genom utvecklingsprojekt

Under 2016 har tre stadsövergripande utvecklingsprojekt pågått för att utveckla stadens inköpsverksamhet. Målen med projekten är ökad kvalitet i stadens verksamheter, ökad avtalstrohet, kostnadsbesparingar, en effektivare och kvalitetssäkrad inköpsprocess samt förbättrade möjligheter för uppföljning och analys.

E-handel har införts hos 18 nämnder och stora delar av utbildningsnämnden genom projektet *Effektivt inköp*. Projektet har bidragit till att stärka beställarkompetensen



Mål för verksamhetsområdet

Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning.

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för kommunfullmäktiges obligatoriska nämndindikator uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Verksamhetsmålet har uppfyllts helt under 2016.

» Målen är att uppnå rätt kvalitet i stadens verksamheter, en lägre totalkostnad för köpta varor och tjänster samt att staden ska vara en attraktiv avtalspartner.«

i staden, genom att cirka 3 200 chefer och medarbetare utbildats inom upphandlings- och inköpsprocessen samt lagar och regler. Under året har även projekten *Verksamhetsnära inköp* och *VINST* (verktyg för inköp i Stockholms stad) initierats för att stärka stadens upphandlings- och inköpsorganisation. Målen är att uppnå rätt kvalitet i stadens verksamheter, en lägre totalkostnad för köpta varor och tjänster samt att staden ska vara en attraktiv avtalspartner.



Ekonomisk och finansiell analys

Årsredovisningen omfattar kommunkoncernen Stockholms stad. I kommunkoncernen ingår staden och de kommunala bolagen. Med de kommunala bolagen menas stadens majoritetsägda bolag som finns samlade i koncernen Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB ägs av Stockholms stad och fungerar som en sammanhållande funktion för huvuddelen av stadens aktiebolag.

För en mer utförlig beskrivning av aktiebolagen hänvisas till årsredovisningen för Stockholms Stadshus AB som kan beställas via www.stadshusab.se eller läsas direkt [här](#).

Om kommunkoncernen

Årets resultat

I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Efter att koncern-interna mellanhavanden, inklusive utdelning, har eliminerats uppgår resultatet efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen till 5 406 mnkr (2 606 mnkr).

Resultat för kommunkoncernen, mnkr

2016	2015	2014	2013	2012
5 406	2 606	4 087	2 502	4 828

Koncernen Stockholms Stadshus AB:s samlade resultat efter finansiellt resultat uppgår till 1 914 mnkr (1 411 mnkr). Koncernen Stockholms Stadshus AB:s dispositioner och skatt uppgår till 567 mnkr (331 mnkr) och årets resultat uppgår till 1 347 mnkr (1 086 mnkr).

Avskrivningar

De planliga avskrivningarna på anläggningstillgångar ökade med 606 mnkr under 2016 och uppgår till 4 457 mnkr (3 851 mnkr). Ökningen av avskrivningarna beror på att investeringsvolymerna i framförallt bostäder har legat på en hög nivå under de senare åren. Att avskrivningarna inte ökar mer trots de höga investeringsvolymerna beror främst på att investeringarna sker i pågående nyanläggningar som inte börjar skrivas av förrän de är helt färdigställda.

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet för kommunkoncernen är negativt och uppgår till -526 mnkr (-582 mnkr). Det finansiella resultatet har påverkats av den låga räntenivån.

Kassaflödesanalys

I stort sett har hela kommunkoncernen gemensam hantering av finansiella flöden som administreras av staden. De kommunägda bolagen har antingen en fordran på eller en skuld till staden. Enligt finanspolicyen för kommunkoncernen Stockholms stad ska kommunkoncernens kassaflöden kvittas mot varandra och all extern lånefinansiering och placering ska ske centralt.

Balansräkning

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Det egna kapitalet för kommunkoncernen har ökat

med 5 365 mnkr och uppgår till 117 269 mnkr (111 904 mnkr). Förändringen av det egna kapitalet är hänförlig till årsresultatet på 5 406 mnkr samt övriga förändringar på -41 mnkr. Balansomslutningen uppgår till 187 424 mnkr (177 424 mnkr). Detta medför en ökning av balansomslutningen på 10 000 mnkr.

Kommunkoncernens soliditet uppgår till 53 procent inklusive pensionsåtaganden (53 procent). En långsiktigt stabil soliditet är bra för att ge kommunkoncernen en god betalningsförmåga på lång sikt och därmed en god finansiell handlingsberedskap för framtiden. Nedanstående tabell visar soliditeten under perioden 2012–2016.

Soliditet för kommunkoncernen (inklusive pensionsåtaganden), procent

2016	2015	2014	2013	2012
53,3	53,0	55,2	54,2	54,9

Investeringar

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar ligger på en fortsatt hög nivå och uppgår 2016 till 15 595 mnkr (15 525 mnkr). Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB ligger också på en fortsatt hög nivå och uppgår 2016 till 10 073 mnkr (10 769 mnkr).

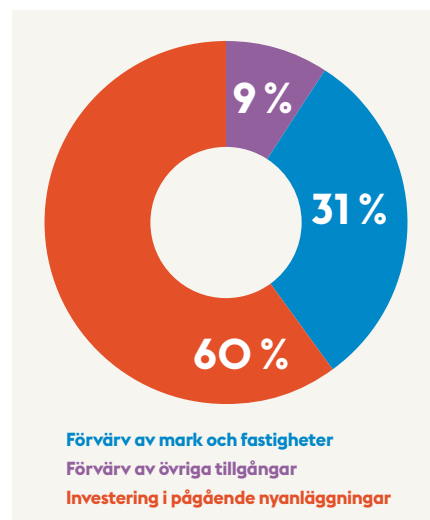
Svenska Bostäder, Familjebostäder och Stockholms hem redovisar en sammanlagd investeringsvolym om 5,2 mdkr, vilket är cirka 700 mnkr lägre än år 2015. Svenska Bostäders investeringsvolym uppgår till cirka 2,5 mdkr, varav 1 mdkr avser nybyggnadsprojekt. Bostadsbolagen har under 2016 påbörjat byggande av nästan 1 100 lägenheter, vilket är lägre än såväl föregående år (1 580) som planerat (1 500). Tidsförskjutningar, i nybyggnadsprojekten, bland annat beroende på överklaganden, har inneburit förseningar av antalet påbörjade lägenheter.

Under året har SISAB investerat cirka 1 760 mnkr. Investeringarna avser framför allt uppförande av Hägerstenshamnens skola, samt om- och tillbyggnad av Lindeskolan, Kungsholmens grundskola, Långbrodalskolan och Dalhagsskolan i Husby.

Stockholm Vatten och Avfalls investeringar uppgår sammanlagt till knappt 1 390 mnkr. Investeringar i ledningsnät i befintligt nät och exploateringsområden samt vatten- och avloppsverk uppgår till cirka 1 010 mnkr.

Stockholm Vatten och Avfall genomför projektet *Stockholms framtida avloppsrening*, SFA. Projektet ska ge Stockholm ett av världens modernaste reningsverk i Henriksdal och beräknas pågå till år 2024. Totalkostnadsprognosen för projektet uppgår till 9,2 mdkr, varav cirka 320 mnkr har förbrukats under år 2016.

Diagrammet nedan ger en översikt över hur bruttoinvesteringarna för kommunkoncernen har fördelats under 2016. Investeringarna består främst av nyproduktion av bostäder samt förvärv av mark och fastigheter. Med pågående nyanläggningar menas investeringar i anläggningstillgångar av väsentligt värde som är under uppförande, men ännu inte färdigställda.



Finansiell verksamhet

Kommunkoncernens lånebehov tillgodoses genom en central upplåning. All extern lånefinansiering och placering hanteras centralt av [Stockholms stads internbank](#). Internbanken har till uppgift att stödja kärnverksamheten och tillvarata skalfördelarna i den finansiella hanteringen. Detta uppnås bland annat genom ett gemensamt koncernkontosystem, som möjliggör att alla flöden nettas internt innan Stockholms stad behöver vända sig mot den finansiella marknaden. På så sätt underlättas administrationen av de interna flödena samtidigt som det ger lägre totala finansieringskostnader.

Kommunkoncernen har en mycket hög kreditvärdighet, så kallad rating. Ratingen ska återspegla kommunkoncernens förmåga att infria sina betalningsåtaganden och finansiella skyldigheter på kort respektive lång sikt. Kreditbedömningen utförs av



FOTO: LINNART JOHANSSON

kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's som ger kommunkoncernen Stockholms stad högsta möjliga betyg för både den korta och långa upplåningen, A-1+ respektive AAA. Ratingen uppdateras halvårsvis och bekräftades den 18 november 2016. För investerare innebär denna rating att det är förknippat med mycket låg risk att låna ut pengar till Stockholms stad. Detta möjliggör att kommunkoncernen erhåller fortsatt förmånliga lånevillkor.

Kommunkoncernens upplåning

Kommunkoncernen Stockholms stad hade den 31 december 2016 en extern skuldportfölj om 36 308,3 mnkr (33 335,8 mnkr). Den externa skuldportföljen har sedan årsskiftet ökat med 2 972,5 mnkr. Nettoskuldportföljen, det vill säga bruttoskuld minus placeringar, var för kommunkoncernen 36 289,1 mnkr (31 628,7 mnkr), vilket är en ökning om

4 660,4 mnkr. Ökningen i skuldportföljen beror på en fortsatt hög investeringsnivå i kommunkoncernen. Investeringarna består främst av byggnation av bostäder och skolor, samt infrastrukturprojekt.

Kommunkoncernen hanterar skuldförvaltningen effektivt inom de ramar som finns i enlighet med fastställd finanspolicy. För att bland annat uppnå detta lånar Stockholms stad med både fast och rörlig ränta på inhemsk och internationell lånemarknad. Stockholms stad arbetar även aktivt med att hantera förfallostrukturen och samarbetar med många olika motparter, vilket medför minskad refinansieringsrisk.

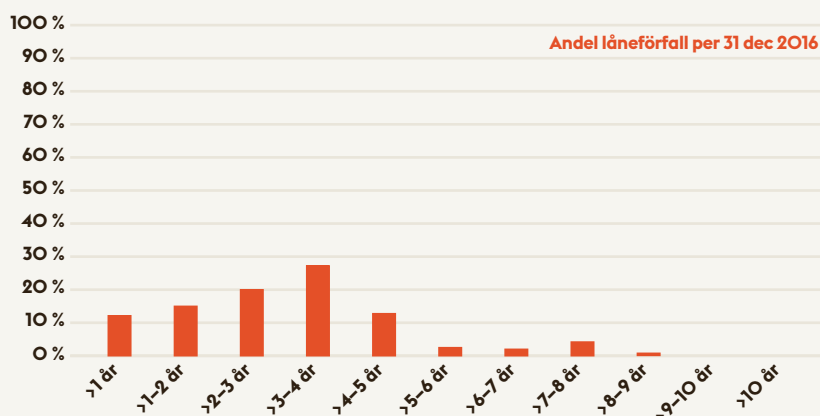
Valuta- och räntederivat uppgår per den 31 december till ett sammanlagt nominellt belopp brutto om 13 514,0 mnkr efter säkrad kurs. Enligt finanspolicyen får derivat ingås

för att hantera uppkommen ränte- och valutarisk. Samtliga derivatinstrument utestående på balansdagen är säkringsinstrument med syfte att säkra ränte- och valutarisk för kommunkoncernens skuldportfölj. Den delen av extern skuldportfölj som är i utländsk valuta, 19,4 procent, är genom derivat omvandlade till SEK. Det ger en förutsägbarhet avseende valutarisk och räntekostnader, som bland annat underlättar för kommunkoncernens verksamhetsplanering. I analys av upplåningen används, om inte annat anges, belopp inklusive säkring med derivat i linje med säkringsredovisning. Utestående derivat omfattar swappar och terminer.

Den genomsnittliga räntan för kommunkoncernens externa skuldportfölj uppgår för 2016 till 1,2 procent och årets räntekostnad för den externa skuldportföljen är 402,6 mnkr. Den genomsnittliga räntebindningstiden för den externa skuldportföljen per den 31 december är 2,4 år (2,8 år).

Grunden för en god låneplanering är bra prognoser över koncernens kassaflöden. Bolagen och de största investerande nämnderna i kommunkoncernen upprättar både kortsiktiga och mer långsiktiga prognoser över sina kassaflöden. Dessa prognoser är en förutsättning för att kunna se till att upplåning och placering sker på lämpliga räntenivåer och löptider.

Kommunkoncernen lånar i huvudsak genom olika marknadsprogram direkt på den finansiella marknaden. Det sker genom att Stockholms stad ger ut certifikat (korta lån)



och obligationer (långa lån). Utöver lån via marknadsprogrammen sker upplåning hos Europeiska Investeringsbanken (EIB) och Nordiska Investeringsbanken (NIB). Utnyttjade nominella belopp per den 31 december anges i nedan tabell.

Kommunkoncernen har extra betalningsberedskap i form av en checkräkningskredit om 4 000 mnkr samt ett kreditlöfte i form av ett syndikerat lån om 5 000 mnkr.

Finanspolicyn sätter ramarna

Finanspolicyn anger mål och riktlinjer för finansverksamheten inom kommunkoncernen samt identifierar de finansiella risker som

kommunkoncernen är exponerad för och hur de ska hanteras.

Risker förenade med stadens finansiella verksamhet hänför sig huvudsakligen till kredit- och marknadsrisk. Det finns även andra risker såsom likviditetsrisk, finansieringsrisk och operativa risker. Kreditrisk är risken för att en motpart inte kan uppfylla sina betalningsförpliktelser gentemot kommunkoncernen. Kreditrisken mäts som kreditvärde per motpart eller instrument. Marknadsrisk definieras som risken för att förändringar av räntor, växelkurser och priser leder till en ofördelaktig förändring av värdet av tillgångar och skulder. Ränte-

risk uttrycks som målduration med ett tillåtet avvikelseintervall och en definierad ränteförfallstruktur. Finansieringsrisken är risken att vid kapitalförfall inte kunna återfinansiera förfallet eller endast lyckas låna till kraftigt ökade kostnader. Finansieringsrisken hanteras genom att kapitalförfallen, i möjligaste mån utifrån marknadsförutsättningar, sprids över. För att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader, orsakade av ränte- och valutaförändringar under löptiden för ingående lån i skuldportföljen, får Stockholms stad använda derivat.

Stockholms stad har valt att ha en sammanhållen central finansfunktion, internbanken, som hanterar de aggregerade riskerna, säkerställande av finansiering, likviditetshantering, bankrelationerna etcetera. En central hantering innebär även en minskad finansiell risk och möjliggör för en bättre intern kontroll.

Riskerna följs upp löpande av en riskkontrollfunktion och rapporteras till kommunstyrelsen.

Marknadsprogram	Rambelopp, lokal valuta	Utnyttjat, lokal valuta	Utnyttjat SEK miljoner
Kommuncertifikat, KC, miljoner SEK	12 000	0	0
Euro commercial paper, ECP, miljoner USD	1 500	100	918
Medium term note, MTN, miljoner SEK	10 000	1 200	1 200
Euro medium term note, EMTN, miljoner EUR	8 000	2 899	26 600
Övriga låneprogram			
Europeiska investeringsbanken, EIB, miljoner SEK	5 700	4 749	4 749
Nordiska investeringsbanken, NIB, miljoner SEK	3 000	2 000	2 000

Om staden

Årets resultat

Resultat per den 31 december, mnkr

	2016	2015	2014	2013	2012
Resultat förändring eget kapital	4 643	1 924	3 450	3 444	3 037
Varav reavinster	4 426	1 426	1 912	987	768

Årets resultat för staden uppgår till 4 643 mnkr (1 924 mnkr). Realisationsvinster och försäljning av exploateringsfastigheter utgör den största delen av resultatet, 4 426 mnkr. Försäljning av exploateringsfastigheter har skett främst i Hagastaden, Globenområdet, Liljeholmen, Södermalm och Södra Hammarbyhamnen. En beräkning visar en negativ påverkan på resultatet för slutavräkning år 2016. Det generella statsbidrag som staden erhöll 2015 avseende kostnader för flyktingverksamhet, periodiserades till 2016 och påverkar resultatet positivt liksom erhållen byggbonus. Stadens verksamheter lämnar ett överskott

med drygt 700 mnkr, varav 135 mnkr avser stadsdelsnämnderna.

Resultatet justerat enligt kommunallagens krav på en ekonomi i balans, visar att staden uppfyller kravet då resultatet är positivt, och uppgår till 4 225 mnkr (1 560 mnkr). Enligt stadens finansieringsstrategi ska vinster vid försäljning av exploateringsområden finansiera exploateringsverksamheten. Resultatet, när även dessa vinster avräknats uppgår till 217 mnkr.

Av den budgeterade utdelningen om totalt 1,0 mdkr från Stockholms Stadshus AB har 500 mnkr återredovisats enligt beslut i Kommunfullmäktige.

Reservation av eget kapital

Årets resultat uppgår till 4 643 mnkr. Möjlighet finns att disponera del av resultatet utan att stadens långsiktiga finansiella mål äventyras. Kvarstående reservation avseende IT-satsningar utökas därför från 408,5 mnkr till 640,0 mnkr att disponeras under 2017. IT-satsningarna har karaktären av bestående värde för framtiden. Reservationen fördelas på följande projekt:

IT-satsning	mnkr
Gemensam IT-plattform (GSIT 2.0)	230
Skolplattform	160
Koncerngemensamt ekonomisystem (SUNE)	16
Uppgradering e-tjänst	15
Dokumenthanteringssystem E-dok	9
Fritt Wifi-nätverk	5
Smart stad	65
Sociala system	40
Digitala förnyelse	100
Summa	640

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 11 977 mnkr (10 271 mnkr), vilket är en ökning med 1 707 mnkr eller 16,6 procent jämfört med föregående år. Det är framförallt bidrag för flyktingmottagande från Migrationsverket som ökat kraftigt med 1 056 mnkr. Statsbidragen från Skolverket har också ökat, det gäller bidrag för Lärarlönelyftet och satsningar till fritidshem och lågstadiet. Även intäkterna för barnomsorgsavgifterna har ökat då inkomsttaket för maxtaxan indexreglerats 2016 medan statsbidraget för maxtaxan som en följd har minskat. Felparkeringsavgifterna har minskat jämfört med motsvarande period föregående år medan intäkterna för parkering och boendeparkering ökat. Intäkterna för hyror och tomträttsavgälder har ökat med 1,9 procent. Det är intäkterna för tomträttsavgälder som ökat.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader, exklusive avskrivningar, uppgår till 51 887 mnkr (48 350 mnkr), vilket är en ökning med 3 537 mnkr eller 7,3 procent (5,9 procent). Befolkningsökningen har avtagit men är fortsatt hög, 12 103 personer det senaste året. Inflationen har ökat något till 1,7 procent jämfört med december 2015, men håller tillbaka kostnadsökningarna. Nedan beskrivs några större kostnadsposter.

Bidrag och transfereringar

Kostnaden för bidrag och transfereringar uppgår till 2 249 mnkr (2 193 mnkr), en ökning på 2,6 procent jämfört med föregående år. Ekonomiskt bistånd fortsätter att minska och uppgår till 895 mnkr (952 mnkr). Antal biståndshushåll har i ett tolv månadersperspektiv minskat med 3,0 procent. Av de vuxna biståndstagarna i december var 44 procent arbetslösa (44 procent). Övriga bidrag har ökat främst beroende på bidrag till genomförandet av Eurovision Song Contest.

Externa utförare

Kostnaderna för externa utförare uppgår till 18 733 mnkr (17 600 mnkr) en kostnadsökning med 6,4 procent (3,8 procent), det vill säga en högre ökningstakt. För verksamhetsområdet äldreomsorg och övrig utbildning utförs över 60 procent av verksamheten av externa entreprenörer och för verksamhetsområdena omsorg om funktionshindrade, utbildning gymnasieskolan och infrastruktur är hälften eller mer än hälften av verksamheten utlagd på entreprenad. I förhållande till föregående år har andelen verksamhet utförd av extern utförare minskat avseende äldreomsorg där verksamhet återtagits i egen regi. Inom individ- och familjeomsorg har det skett en ökning av köpt verksamhet. Detta är främst kopplat till flyktingverksam-

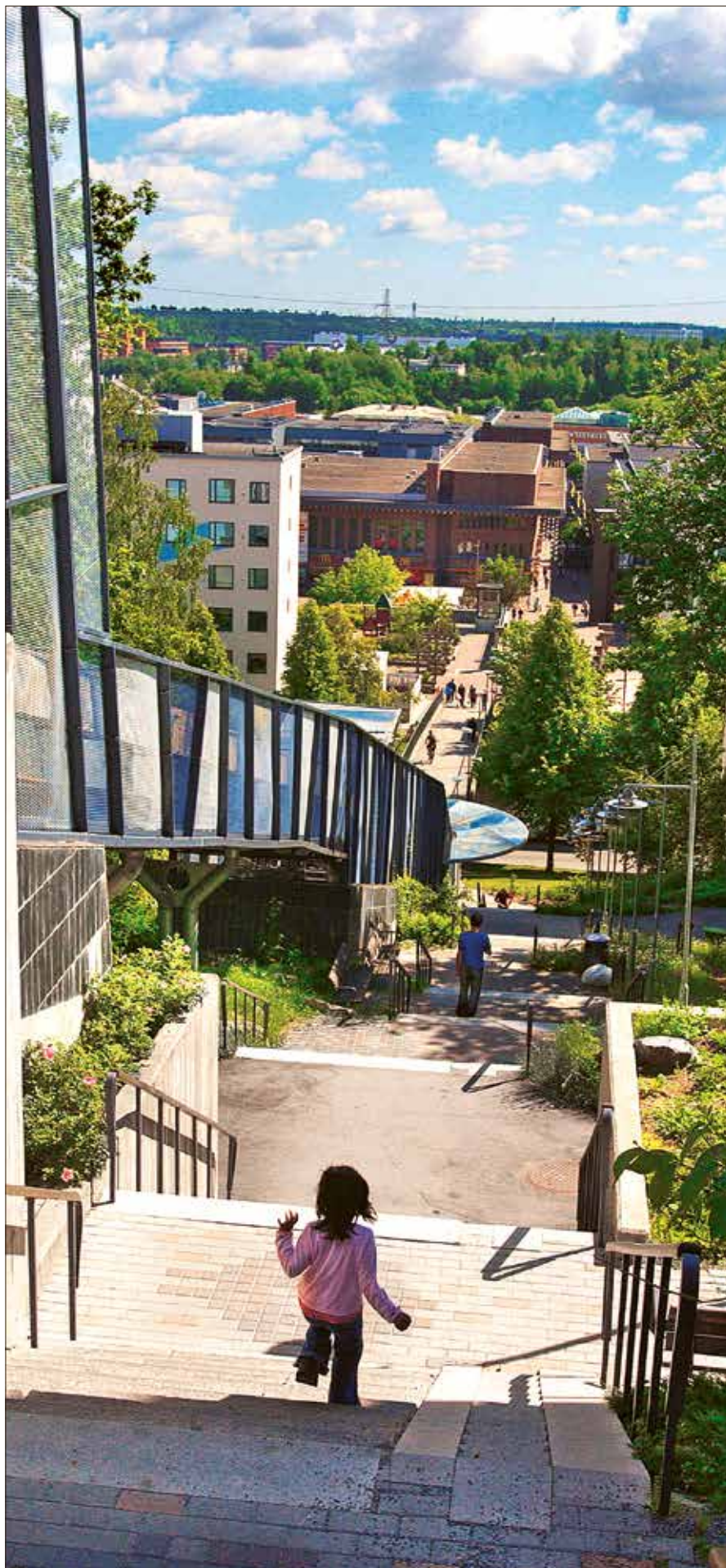


FOTO: LENNART JOHANSSON

Stadens soliditet
uppgick till

36%

Kommunkoncernens soliditet
uppgick till

53%

heten. Barn som väljer att gå i fristående förskolor och grundskolor har ökat något. Över en tredjedel av stadens totala kostnader utgörs av entreprenadkostnader.

Konsultkostnader

Kostnaderna för konsulter uppgår till 1 109 mnkr (1 031 mnkr) en ökning med 78 mnkr eller 7,6 procent (15,4 procent). Ökningstakten har avtagit. Den dominerande konsultgruppen är IT-konsulter. Staden har under året bedrivit flera stora digitaliseringsprojekt bland annat ny upphandling av gemensam IT-service och ett genomförande av skolplattformen, ett IT-baserat verksamhetsstöd inom utbildning samt SUNE, införande av ett koncern-gemensamt ekonomisystem.

Personalkostnader

Personalkostnaderna har 2016 ökat med 9,2 procent (6,3 procent). Antalet helårsarbetare har under året ökat med 2 052 stycken eller 5,0 procent. Den stora ökningen av helårsarbetare är hänförlig till återtagen verksamhet från externa utförare samt ökad verksamhet till följd av en växande stad. Den genomsnittliga löneökningen under året uppgår till 2,8 procent. Premien för avtalsgrupp-sjukförsäkringen, som ingår i personalkostnaderna, har utgått 2016 liksom 2015 på grund av positiv avkastning på förvaltad kapital. Kvarvarande sänkning av arbetsgivaravgifterna för unga har tagits bort från och med juni månad.

Procentuellt sett har verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg ökat mest. Flyktingmottagandet har inneburit ökade personalkostnader vilka kompenseras med statsbidrag. Verksamhetsområdet äldreomsorg har ökat beroende på återtagen verksamhet från externa utförare. Inom administrationen ökar personalkostnaderna bland annat på grund av en satsning på överförmyndarverksamhet. Inom utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnomsorg har personalkostnaderna stigit till följd av ett ökat barnantal.

Sjuklönekostnaden har under året ökat med 12,7 procent (14,3 procent). Ökningen har varit större under andra halvåret 2016. Det är främst kostnaderna för långtidssjuk-skrivningar som ökar.

Jämförelsestörande poster

De jämförelsestörande intäkterna uppgår till 4 902 mnkr (1 874 mnkr) och de jämförelsestörande kostnaderna till 1 050 mnkr (377 mnkr). Intäkterna avser försäljningar varav exploateringsintäkterna uppgår till 4 238 mnkr och reavinster till 418 mnkr. Härtill kommer 246 mnkr, som avser upplösning av avsättningen till Science for Life Laboratory med mera. Stadens åtaganden förändras framöver varför avsättningen upplöses. Jämförelsestörande kostnader består av försälda exploateringsfastigheters bokförda värde, som kostnadsförs vid försäljning, 230 mnkr (199 mnkr). Förbrukning av inteckning av eget kapital gjord i bokslut 2014, redovisas som jämförelsestörande och uppgår sammanlagt till 259 mnkr. Medlen har använts till IT-kostnader bland annat till utveckling av skolplattform.

En ny avsättning görs i samband med bokslutet. Avsättningen avser stadens del vid byggandet av en ny bussterminal vid Slussen och uppgår till 533 mnkr. Buss-terminalen kommer efter färdigställandet att ägas av Stockholms läns landsting.

Resultatet från begravningsverksamheten på 29 mnkr har avsatts.

Avskrivningar

Årets avskrivningar inklusive utrangeringar uppgår till 1 173 mnkr (1 224 mnkr), en minskning med 51 mnkr. De planerliga avskrivningarna har ökat med 13 procent beroende på en ökad investeringsvolym de senare åren. Under 2015 utrangierades hittills nedlagt i Samverkanscentralen, en kostnad på 157 mnkr, vilket gör att avskrivningarna totalt har minskat jämfört med samma period 2015.

Genomförande av komponentavskrivningar från och med 2015 har inneburit att planerat underhåll flyttats från resultaträkningen till investeringsverksamheten. Detta ger över tid en ökning av avskrivningarna, medan underhållskostnaderna från och med 2015 minskat i resultaträkningen.

Skatter, statsbidrag och utjämning

Årets skatteintäkter uppgår till 43 585 mnkr (40 338 mnkr) vilket är en ökning med 8,0 procent. En höjning av skattesatsen med 22 öre har gett ökade skatteintäkter med drygt 500 mnkr. Slutavräkningen för 2016 prognostiseras bli lägre än budgeterat på grund av lägre skatteunderlagstillväxt och påverkar utfallet negativt med 190 mnkr.

Nettot för generella statsbidrag och utjämning uppgår till -2 375 mnkr (-1 379 mnkr) en kostnadsökning med 996 mnkr. Från och med 2016 har utjämningsgraden avseende inkomstutjämningen höjts från 60 till 85 procent av den länsvisa skattesatsen i intervallet mellan 115 och 125 procent av medelskattkraften, vilket kraftigt ökat Stockholms avgift. Förändringen är kombinerad med ett införande bidrag för att mildra effekterna av förändringen, 344 mnkr 2016. År 2015 utgick ett generellt statsbidrag för insatser för flyktingmottagande. Bidraget har periodiserats till 2016 och påverkar året med 336 mnkr. Stockholms statliga byggbonus uppgår till 185 mnkr.

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet inkluderar räntenettot för staden samt övriga finansiella intäkter och kostnader. Stadens finansiella resultat uppgår till 662 mnkr (772 mnkr), varav aktieutdelning från Stockholms Stads-hus AB utgör 500 mnkr (500 mnkr).

Räntenettot för staden är positivt och uppgår till 298 mnkr (395 mnkr). Staden hanterar bolagskoncernens upplåning mot ränta inklusive omkostnadsersättning. Det låga ränteläget har inneburit minskade räntekostnader trots en ökad låneskuld. Eftersom bolagens ränteersättning till staden följer nivån på räntekostnaderna har även stadens ränteintäkter minskat. Under posten finansiella intäkter och kostnader redovisas även kostnad för värdesäkring av pensionsskulden som uppgår till 122 mnkr (79 mnkr).

Balansräkning

Stadens balansomslutning har ökat med 5 307 mnkr till 138 734 mnkr (133 427 mnkr). Förändringen härrör främst från stadens investeringsverksamhet, materiella anläggningstillgångar och exploateringsfastigheter har ökat med 4,2 mdkr, en ökning



50 %

Ungefär hälften av stadens investeringsvolym avser investeringar som genomförs i syfte att uppnå kommunfullmäktiges mål om ett högt bostadsbyggande.

som är egenfinansierad och motsvaras av en ökning av eget kapital. Staden administrerar upplåning och placering för stadens bolag. Balansomslutningen påverkas normalt sett främst av förändringar i bolagens upplåning. Nettofordran på bolagen har ökat med 5,5 mdkr men den största förändringen, 3,7 mdkr, påverkar stadens skuldsida. Två av stadens bolag lånar 2016 från Stockholms Stadshus AB (SSAB) i stället för direkt från staden. Därmed minskar stadens skuld till SSAB. Staden ersätter detta med externa lån och därmed påverkas inte balansomslutningen. Likvida medel på 1 692 mnkr har ersatts av en checkräkningskredit på 840 mnkr.

Tillgångar

Anläggningstillgångarna har ökat med 3 837 mnkr och uppgår till 72 779 mnkr (68 942 mnkr). Det är främst materiella anläggningstillgångar, som har ökat, men köp av bostadsrätter om 95 mnkr ökar även de finansiella anläggningstillgångarna. Investeringarna uppgår totalt till 5,8 mdkr, av- och nedskrivningar till 1,2 mdkr och det bokförda värdet vid försäljningar till 0,3 mdkr. Investeringsvolymen är mer än 800 mnkr högre än föregående år. Dominerande investeringsprojekt under perioden har på infrastruktursidan varit Slussen, Värtapiren och underhåll av Sergels torg. Inom bostadsbyggande drar Hagastaden mest resurser.

En omklassificering har gjorts under perioden till exploateringsfastigheter med 419 mnkr från anläggnings- till omsättningstillgångar på grund av förändrad bedömning av vad som kommer att säljas. Investeringsinkomster i form av avgifter och bidrag bruttoredo visas vid aktiveringen, så att inkomsterna skuldförs och intäktsredovisas i takt med en anläggnings förbrukning. Dessa investeringsinkomster uppgår till 144 mnkr (51 mnkr).

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångarna har ökat med 1 470 mnkr och uppgår till 65 955 mnkr (64 485 mnkr). Stadens fordran på bolagskoncernen har ökat med 1 832 mnkr. Stadens banksaldo

per 2015-12-31 på 1 692 mnkr, har 2016 ersatts av en utnyttjad checkräkningskredit. De likvida tillgångarna parerar upplåningsbehov och nivån påverkas av aktuell ränta. En ökad fordran på staten på drygt 0,5 mdkr påverkar ökningen av omsättningstillgångarna. Det är främst fordran på Migrationsverket som ökat.

Eget kapital och skulder

Det egna kapitalet har ökat med 4 643 mnkr till 67 399 mnkr (62 756 mnkr). I bokslut 2014 in-tecknades eget kapital för kommande satsningar. Av det ingående värdet på 1 265 mnkr har 259 mnkr förbrukats under året. Medlen har använts till IT-satsningar varav den beloppsmässigt största är skolplattformen.

Långfristiga skulder har ökat med 4 343 mnkr till 32 019 mnkr (27 676 mnkr). Främst reverslån har tagits upp för att möta bolagens ökade lånebehov. Lån, som förfaller till betalning inom ett år klassificeras som kortfristiga lån. (Se avsnittet om finanspolicy för en närmare analys.) Långfristigt lån avseende Stockholms stads åtagande i projektet avseende strömförsörjning, Stockholms Ström, har överförs till övriga avsättningar då osäkerhet råder om tidpunkter för utbetalning.

Kortfristiga skulder har minskat med 5 380 mnkr till 25 051 mnkr (30 431 mnkr). Stadens koncernbolag har checkräkningskrediter gentemot staden. Då dessa har ett positivt saldo uppstår en kortfristig skuld för staden. Denna skuld har under perioden minskat med 3 672 mnkr. De kortfristiga certifikatlånen har minskat medan stadens checkräkningskredit har utnyttjats.

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Måttet redovisas inklusive stadens ansvarsförbindelse för pensionsåtaganden. Soliditeten uppgår till 36 procent (34 procent). Förändringen påverkas av årets resultat. Eget kapital uppgår till 67 399 mnkr, vilket motsvarar cirka

72 125 kr per invånare (inklusive ansvarsförbindelse 53 518 kr).

Pensioner

Skulden för förmånsbestämd ålderspension inklusive särskild löneskatt på pensionskostnader redovisas i balansräkningen med totalt 5 643 mnkr. Pensionsavsättningarna har under perioden ökat med 354 mnkr. Beräkningen bygger på Sveriges Kommuner och Landstings riktlinjer, RIPS07. Grunden för beräkningar är pensionsavtalet KAP-KL. Avtalet har år 2014 för anställda födda 1986 och senare ersatts av ett nytt avtal, AKAP-KL.

Pensionsskulden intjänad till och med 1997 utgör en ansvarsförbindelse och uppgår till 17 338 mnkr inklusive särskild löneskatt (17 792 mnkr). Redovisningen, av denna del av pensionsskulden som ansvarsförbindelse, sker enligt den så kallade blandmodellen. Balansräkningen visar därmed en mer positiv bild av den ekonomiska ställningen. Vid beräkning av soliditeten ingår dock denna del av skulden. En fortsatt minskning av ansvarsförbindelsen enligt tidigare trend är att vänta. Reviderade riktlinjer för beräkning av pensionsskulden är beslutade. De tillämpas från och med 2017.

Den upplupna kostnaden för avgiftsbestämd ålderspension och särskild löneskatt på pensionskostnader redovisas som kortfristig skuld och uppgår sammanlagt till 867 mnkr.

Leasingavtal

Värdet för stadens framtida åtagande för operationell leasing uppgår i bokslut 2016 till 6 418 mnkr, varav 65 procent (4 179 mnkr) avser avtal med stadens bolag. I stort sett alla leasingavtal avser hyresavtal för lokaler. Avtalen med externa hyresvärdar är spridda över ett stort antal hyresvärdar, varför risken bedöms som låg. Endast ej uppsägningsbara leasingavtal med en avtalstid som överstiger tre år redovisas. Avtalen med Skolfastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara och ingår i normalfallet inte i redovisningen. Avtalen med Micasa Fastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara, men till en väsentlig kostnad för staden varför det bedömts att de ska ingå i redovisningen. Leasingavtalen för stadens IT-leverantör ingår inte, då de inte uppfyller villkoren, men utgör en stor kostnad för staden, 623 mnkr för 2016.

Försäljningar

Stadens försäljningsinkomster uppgår under perioden till 4 752 mnkr vilket innebär en vinst netto för staden på 4 426 mnkr. Försäljningarna är främst kopplade



FOTO: SIMON GATE

till exploatering. De största objekten är i Hagastaden, Globenområdet, Södermalm, Södra Hammarbyhamnen och i Liljeholmen. Av övriga fastighetsförsäljningar avser friköp i Riksby, markförsäljning i Södra Hammarbyhamnen och friköp av småhus de största delarna.

Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag

Lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag innehåller en möjlighet för staden att via en särskild efterutdelning finansiera projekt inom ramen för stadens bostadsförsörjningsansvar, inom vilka åtgärder som främjar integration och social sammanhållning genomförs. Staden har under åren 2012–2014 erhållit efterutdelning om sammanlagt 3 020 mnkr för ändamålet. Utdelningen har öronmärkts för projekt i prioriterade områden i ytterstaden. Under året har förbrukats 192 mnkr.

Ansvars och borgensförbindelser

Stadens åtagande avseende borgen och ansvarsförbindelser uppgår till 428 mnkr, en minskning med 202 mnkr. Minskningen beror främst på att Stockholms Kooperativa

Bostadsförening, SKB har löst in sina lån i april. Föreningen har valt en annan finansieringsform som inte utnyttjar stadens borgensåtagande för lån. Borgensåtagandet avser dels ideella föreningar dels stiftelser eller bolag. Staden har även gått i borgen för en liten del pensionsutfästelser för stadens majoritetsägda bolag samt till vissa stiftelser. Större delen av dessa pensionsutfästelser har bortförsäkrats till S:t Erik Livförsäkring AB. Den samlade risken för stadens borgensåtagande bedöms som låg.

Kassaflödesanalys

Summan av kassaflödet är negativt och uppgår till 2 533 mnkr. De likvida tillgångarna parerar upplåningsbehov och nivån påverkas av aktuell ränta. Kassaflödet varierar efter bedömt behov av likvida tillgångar. Vid balanstillfället hade staden utnyttjat sin checkräkningskredit.

Kassaflödet från verksamheten består av årets resultat exklusive realisationsvinster/förluster och återläggning av ej likvidpåverkande poster i form av avskrivningar, avsättningar med mera. Från verksamheten uppgår kassaflödet till 3 310 mnkr (1 936 mnkr). Ett

høgt resultat 2016 ger ett økat kassafløde från verksamheten.

Kassaflødet från förändringen av kortfristiga fordringar/skulder samt lager beror främst på förändringar i fordringar/skulder gentemot stadens bolag. Den totala förändringen är negativ, -8 964 mnkr varav en högre nettofordran på bolagen utgör -5 503 mnkr. Bolagen har genomfört stora investeringar under året vilket øket behovet av upplåning. Minskade kortfristiga lån påverkar även förändringen.

Kassaflødet från stadens investeringsverksamhet är negativt, -1 003 mnkr, beroende på en øg investeringsvolym på 5,8 mdkr. Försäljning av exploateringsfastigheter har hållit nere det negativa kassaflødet. Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur påverkar flødet med -224 mnkr.

Staden har øket sina långfristiga skulder för att täcka lånebehovet för bolagen, netto 4 348 mnkr. Stadens räntebärande nettotillgångar har øket med 0,7 mdkr beroende på de omfattande försäljningarna under året.

Investeringar i staden

Stadens investeringsutgifter 2016 uppgår till 5 759 mnkr vilket är 836 mnkr högre än föregående år. Investeringsinkomsten för året uppgår till 144 mnkr (51 mnkr). Ett antal stora investeringsprojekt pågår, varav de största under året har varit Slussen, Hagastaden, Värtapiren och Sergels torg.

Stadens satsning på bostadsbyggande fortgår. Ungefär halva investeringsvolymen avser investeringar som genomförs i syfte att uppnå kommunfullmäktiges mål om ett högt bostadsbyggande.

Cirka en tredjedel av stadens investeringsvolym avser investeringar i infrastruktur. Stadens största infrastrukturprojekt är rivning och nyanläggning av Slussen.

Renoveringen av Sergels torgs tätskikt och flera reinvesteringsprogram med syfte att säkerställa funktionen i stadens infrastruktur pågår. Av stadens investeringsvolym utgörs drygt hälften av reinvesteringar. Inom ramen för stadens satsning på cykel, den så kallade ”cykelmiljarden”, genomförs infrastrukturåtgärder på cykelvägnätet. Projektet omfattar de mest prioriterade åtgärderna på pendlingsstråken.

I tabellen ovan redovisas ett antal större projekt med genomförandebeslut som pågått under året (nettoutgifter, mnkr).

Investeringsutgifternas avvikelse jämfört med budget beror i många fall på tidsförskjutning av investeringsprojekten, vars genomförandetid sträcker sig över flera kalenderår. Projektens utfall kommer att kunna mätas först i samband med avslut och

Större projekt med genomförandebeslut som pågått under året (nettoutgifter, mnkr)

Projektnamn	Avser	Total budget	Utfall t.o.m. 2015	Budget 2016	Utfall 2016	Avvikelse 2016
Hagastaden	Bostäder	10 425,1	3 751,2	477,1	465,7	+11,4
Värtapiren	Bostäder	2 185,0	1 844,8	361,4	488,1	-126,7
Albano	Bostäder	168,0	67,5	70,8	62,7	+8,1
Hjorthagen, Brofästet	Bostäder	258,0	51,2	72,4	64,3	+8,1
Värtahamnen hamnpåfarten	Bostäder	890,0	19,3	66,0	44,5	+21,5
Rosenlundsparken	Bostäder	72,5	24,9	44,2	41,5	+2,7
Bryggvägen	Bostäder	48,0	9,1	43,3	43,1	+0,2
Hjorthagen, Västra	Bostäder	614,5	395,9	77,9	48,5	+29,4
Åkeshovs sim- och idrottshall	Idrott	528,0	103,3	212,0	147,5	+64,5
Slussen	Infrastruktur	9 930,6	1 964,2	725,0	671,5	+53,5
Sergels torg, tätskikt inklusive Spårväg City	Infrastruktur	1 488,0	501,7	257,0	259,4	-2,4
Västberga allé, byte av broar	Infrastruktur	197,0	47,4	83,0	134,9	-51,9
Cykelplan, utbyggnad av pendlingsstråk	Infrastruktur	1 437,3	386,7	212,1	94,9	+117,2
Liljevalchs ombyggnad	Kultur	256,0	20,8	102,0	63,6	+38,4
Östermalmshallen upprustning	Kommersiella lokaler	635,0	181,9	130,2	157,5	-27,3
Gasverket	Kommersiella lokaler	605,0	176,7	139,2	100,4	+38,8

slutredovisning. Vid en prognostiserad avvikelse på mer än 15 procent krävs reviderat beslut i enlighet med investeringsstrategin.

Medfinansiering

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansierare i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Staden har under året betalat ut 224 mnkr i medfinansiering till de statliga infrastrukturprojekten Citybanan, medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan och åtgärder i Nationalstadsparken. Av utbetalningarna avser den största

delen, 120 mnkr, tunnelbaneutbyggnad. För närvarande pågår nya förhandlingar för ytterligare infrastrukturprojekt inom ramen för den så kallade Sverigeförhandlingen.

Transparensdirektivet

Lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser med mera ställer vissa krav på redovisning i offentliga företag, genom krav på öppen och separat redovisning. Syftet med lagen är att implementera EU-kommissionens direktiv 08/723/EEG i svensk lag (transparensdirektivet) för att motverka otillbörlig konkurrens.



FOTO: YANAN LI



För att angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm ska kunna genomföras är staden medfinansiär i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt, bland annat för Citybanan och utbyggnaden av tunnelbanan.

Lagen omfattar offentliga företag där staten, kommuner eller landsting har ett direkt eller indirekt dominerande inflytande genom ägande, finansiell medverkan eller genom de regler som gäller för företaget. Även ekonomisk eller kommersiell verksamhet som drivs i förvaltningsform kan omfattas av begreppet.

Enligt lagen ska offentliga företag som har en årlig nettoomsättning överstigande 40 miljoner euro under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren tillämpa bestämmelserna om öppen redovisning.

De bolag som omfattas av direktivet och uppgiftsskyldigheten är Stockholms Hamn AB, AB STOKAB och Stockholms Stads Parkerings AB. All upp- och utlåning till stadens bolag sker genom stadens internbank. Samtliga bolag erbjuder upplåning och placering med villkor motsvarande koncernens externa finansieringskostnad med utrymme för eventuell omkostnadsersättning. Inga kapitaltillskott, amorteringsfria lån eller förlustbidrag lämnas.

Begränsningar avdrag för koncerninterna räntor

Riksdagen beslutade i slutet av år 2012 om ytterligare begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor i huvudsyfte att förhindra kapitalflykt till utlandet med skatteplanering. Skatteverket har därefter kommit ut med skriftliga ställningstaganden med sina bedömningar av hur begränsningarna ska tolkas. Stockholms stad och bolagskoncernen har sedan beslutet togs år 2012 sökt besked hur stadens bolag ska förhålla sig till Skatteverkets tolkningar. Skatteverket har i mars 2015 inkommit med svar gällande avdrag på koncerninterna lån inkomståret 2014 för två av koncernens bolag. Av svaret framgår att Skatteverket anser att stadens



FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEIJIS

bolag inte har rätt till avdrag för ränteutgifter på lån från ägaren Stockholms stad.

I bolagskoncernens bokslut för 2014 och 2015 har räntekostnaderna bedömts vara fullt avdragsgilla. Stadens bolag har i likhet med tidigare år yrkat för räntekostnaderna i föregående års deklaration som avser inkomståret 2014 och 2015. Skatteverket har i slutet av december fattat ett slutligt omprövningsbeslut för inkomståret 2014. Beslutet innebär att en begränsad del av de externa räntorna anses vara avdragsgilla. Sammantaget innebär skatteverkets beslut en utökad skattekostnad för bolagskoncernen om cirka 150 mnkr för inkomståret 2014. Kostnaderna kommer att belasta bokslutet för år 2016.

För inkomståren 2015 och 2016 finns ännu inget ställningstagande från Skatteverket. Berörda bolag kommer dock att reservera medel för inkomståren 2015 och 2016 i bokslut 2016 enligt överenskommelse med revisorerna. För bolagskoncernens del innebär detta en sammanlagd skattekostnad om cirka 350 mnkr i 2016 års bokslut.

Skatteverkets omprövningsbeslut för inkomståret 2014 vill Stockholms Stadshus AB få en rättslig prövning av och beslutet kommer därför att överklagas.

Årsboks slut



Resultaträkning		Staden			Kommunkoncernen	
mnr	Not	2016-12-31	2015-12-31	2016 Budget	2016-12-31	2015-12-31
Verksamhetens intäkter	1	11 977,5	10 270,7	7 440,4	22 954,2	21 706,5
Jämförelsestörande intäkter	2	4 901,7	1 873,8	0,0	5 031,1	1 873,8
Verksamhetens kostnader	3	-51 886,7	-48 349,8	-48 342,3	-57 588,7	-54 931,1
Jämförelsestörande kostnader	4	-1 049,7	-377,0	0,0	-1 064,6	-430,3
Avskrivningar	5	-1 172,9	-1 223,9	-1 063,6	-4 637,8	-4 095,9
Verksamhetens nettokostnader		-37 230,1	-37 806,2	-41 965,5	-35 305,8	-35 877,1
Skatteintäkter	6	43 585,3	40 337,8	43 710,5	43 585,3	40 337,8
Generella statsbidrag och utjämning	7	-2 374,6	-1 379,2	-2 836,6	-2 374,6	-1 379,2
Resultat från andelar i intresseföretag	8	-	-	-	595,4	437,9
Finansiella intäkter	9	1 315,1	1 579,9	1 991,7	27,1	18,0
Finansiella kostnader	10	-652,8	-808,4	-900,0	-553,0	-599,9
Resultat efter skatteintäkter och finansiellt resultat		4 642,9	1 924,0	0,1	5 974,4	2 937,5
Skatt	11	-	-	-	-566,7	-325,6
Minoritesandel i årets resultat		-	-	-	-1,2	-5,6
Årets resultat (ÅR)		4 642,9	1 924,0	0,1	5 406,5	2 606,3
Avgår jämförelsestörande intäkt	12	-417,7	-364,1	0,0	-	-
Årets resultat efter balanskravsjusteringar		4 225,2	1 559,9	0,1	-	-
Årets balanskravsresultat		4 225,2	1 559,9	0,1	-	-

Balansräkning		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	Not	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Tillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar	13	-	-	84,1	78,0
Summa immateriella anläggningstillgångar		-	-	84,1	78,0
Materiella anläggningstillgångar					
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	14	49 518,3	45 945,7	130 357,3	121 273,3
Maskiner och inventarier	15	686,0	581,4	7 879,3	7 209,4
Pågående ny-, till- och ombyggnader	16	18 566,9	18 501,1	32 979,5	32 393,1
Summa materiella anläggningstillgångar		68 771,1	65 028,2	171 216,0	160 875,8
Finansiella anläggningstillgångar					
Aktier och andelar	17	3 989,5	3 894,8	2 734,4	2 637,7
Kapitalandel intresseföretag	18	-	-	5 747,7	5 221,3
Långfristiga fordringar	19	18,4	19,2	52,7	281,4
Summa finansiella anläggningstillgångar		4 007,9	3 914,0	8 534,8	8 140,4
Summa anläggningstillgångar		72 779,0	68 942,2	179 834,9	169 094,2
Omsättningstillgångar					
Exploateringsfastigheter	20	1 878,5	1 460,0	1 878,5	1 460,0
Varulager och pågående arbete	21	9,5	4,4	42,1	35,7
Kortfristiga fordringar	22	64 038,9	61 293,2	5 389,9	4 844,6
Kortfristiga placeringar	23	22,6	28,9	205,2	28,9
Kassa och bank	24	5,9	1 698,6	73,6	1 960,8
Summa omsättningstillgångar		65 955,5	64 485,0	7 589,3	8 329,8
Summa tillgångar		138 734,5	133 427,2	187 424,1	177 424,1
Eget kapital och skulder					
Eget kapital					
Årets resultat enl resultaträkning	25, 26	4 642,9	1 924,0	5 406,5	2 606,3
Justering eget kapital		0,0	169,0	-41,3	151,4
Övrigt eget kapital		62 756,2	60 663,2	111 904,4	109 146,7
Summa eget kapital		67 399,0	62 756,2	117 269,5	111 904,4
Avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	27	5 643,0	5 289,2	7 694,5	7 236,0
Uppskjuten skatteskuld				1 410,8	1 896,6
Övriga avsättningar	28	8 622,4	7 275,2	8 745,9	7 466,0
Summa avsättningar		14 265,4	12 564,5	17 851,2	16 598,6
Minoritetsintresse i eget kapital				47,2	46,0
Långfristiga skulder					
Obligationslån	29	24 965,5	23 599,2	24 965,5	23 599,2
Reverslån	30	6 749,0	3 250,0	6 749,0	3 250,0
Övriga långfristiga skulder	31	304,6	826,4	344,7	845,3
Summa långfristiga skulder		32 019,1	27 675,6	32 059,2	27 694,5
Kortfristiga skulder					
Kortfristiga skulder	32	20 212,4	23 695,8	15 358,4	14 445,4
Kortfristiga lån	33	4 838,7	6 735,1	4 838,7	6 735,1
Summa kortfristiga skulder		25 051,0	30 430,9	20 197,0	21 180,5
Summa eget kapital och skulder		138 734,5	133 427,2	187 424,1	177 424,1
Ansvars- och borgensförbindelser	34	428,4	630,2	460,8	748,2
Pensionsskuld ansvarsförb inkl löneskatt	35	17 338,0	17 791,7	17 338,0	17 791,7
Derivatinstrument; marknadsvärde	36	-254,3	-510,0	-254,3	-510,0
Leasingavtal operationell leasing erläggs	37	6 418,2	6 588,0	4 159,1	2 613,5
Leasingavtal operationell leasing erhålls	37	-	-	14 097,4	13 712,1
Efterutdelning 2012 §5:1 allbolagsl kvarstår	38	266,7	321,9		
Efterutdelning 2013 §5:1 allbolagsl kvarstår		1 540,2	1 661,9		
Efterutdelning 2014 §5:1 allbolagsl kvarstår		295,6	310,8		

Kassaflödesanalys		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	Not	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Den löpande verksamheten					
Årets resultat		4 642,9	1 924,0	5 406,5	2 606,3
Återläggning reavinster/reaförluster	39	-4 425,9	-1 425,8	-4 381,5	-1 575,1
Justering för ej likviditetspåverkande poster	40	3 093,4	1 469,4	5 994,5	3 495,7
Minskning av avsättningar pga utbetalningar	41	0,0	-31,5	0,0	-31,5
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital		3 310,4	1 936,1	7 019,4	4 495,5
Ökning/minskning kortfristiga fordringar	42	-2 739,5	-7 577,1	-904,7	396,1
Ökning/minskning förråd och varulager		-5,1	2,8	-6,4	1,1
Ökning/minskning kortfristiga skulder	43	-6 219,9	2 169,5	-1 883,8	899,8
Kassaflöde från den löpande verksamheten		-5 654,0	-3 468,7	4 224,5	5 792,5
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur*					
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur		-224,2	-741,8	-224,2	-741,8
Investeringsverksamheten					
Investering i immateriella anläggningstillgångar	44	-	-	-23,7	-21,3
Investering i materiella anläggningstillgångar	45	-5 661,0	-4 917,6	-15 474,9	-15 456,6
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	46	4 752,5	1 661,6	4 726,9	1 891,3
Investering i finansiella anläggningstillgångar	47	-94,7	-14,1	-96,7	-47,4
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	48	0,0	0,0	0,0	3,6
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-1 003,2	-3 270,1	-10 868,4	-13 630,4
Finansieringsverksamheten					
Nyupptagna lån		7 717,8	10 751,1	7 717,8	10 751,1
Amortering av långfristiga skulder		-2 950,1	-4 119,1	-2 963,5	-4 119,1
Ökning/minskning av långfristiga skulder	49	-419,7	2 237,5	-420,3	2 963,3
Ökning/minskning av långfristiga fordringar		0,8	0,8	-193,1	413,4
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		4 348,8	8 870,3	4 140,9	10 008,7
Årets kassaflöde		-2 532,6	1 389,7	-2 727,1	1 429,0
Likvida medel vid årets början		1 698,6	308,8	1 960,8	531,8
Likvida medel vid periodens slut	50	-834,1	1 698,6	-766,4	1 960,8
Räntebärande nettotillgång/skuld		12 814,9	12 080,2	-29 324,8	-22 379,0
Räntebärande nettotillgång/skuld vid årets början		12 080,2	13 197,1	-22 379,0	-16 121,8
Räntebärande nettotillgång/skuld vid periodens slut		12 814,9	12 080,2	-29 324,8	-22 379,0

*Se not 41, bidrag till statlig infrastruktur bryts ut från minskning av avsättning och redovisas separat.

Redovisningsprinciper

Kommunal redovisningslag

Bokslutet har upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen (SFS 1997:614) och Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer.

Avskrivningar

Staden använder som huvudregel linjär avskrivning – ett lika stort belopp skrivs av varje månad under nyttjandeperioden. Vid tilläggsinvesteringar används saldojusterad avskrivning – tilläggsinvesteringen slutavskrivs vid samma tillfälle, som den ursprungliga investeringen. Omkostnadsförd anläggning – ingen avskrivning görs – används till exempel för mark och konst. Komponentavskrivning tillämpas från och med år 2015. Komponentindelning görs vid kalkylering och aktivering. Inget krav på komponentindelning finns under byggnadstiden. Komponentindelning görs utifrån naturliga komponenter där utbytestid/underhållstid är avgörande för vad som ska räknas som naturligt. Vid utbyte av komponenter förutsätts i normalfallet den tidigare komponenten vara slutavskriven och ingen utrangering görs. Uppenbara undantag från regeln är till exempel utbyte av hiss. Görs utbytet av komponenten efter ett tidsintervall, som väsentligt avviker från nyttjandetiden ska utrangering göras. En gång per år utrangeras nollställda, ersatta komponenter. Som utgångspunkt för bedömning av nyttjandetider har staden hämtat vägledning från Rådet för kommunal redovisnings (RKR) idéskrift Avskrivningar.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar har redovisats till anskaffningsvärdet. I anskaffningsvärdet inräknas utgifter för nedmontering och bortforsling av tidigare tillgång och återställande av plats om detta är en förutsättning för den nya tillgången. Som anläggningstillgång räknas tillgångar, som har en livslängd på minst tre år och uppgår till minst ett basbelopp. För investeringar i annans fastighet gäller, om fastigheten tillhör de kommunala bolagen Skolfastigheter i Stockholm AB och Micasa Fastigheter i Stockholm AB, att investeringsutgiften ska uppgå till minst 0,5 mnkr för att räknas som investering. Beslut om detta undantag är fattat i kommunfullmäktige den 3 november 2008 och ska omfatta mindre projekt och byggåtgärder. Undantaget bedöms beloppsmässigt vara försumbart och därmed inte påverka räkenskaperna i någon väsentlig omfattning.

Aktiveringstidpunkt för anläggning. En anläggning aktiveras i normalfallet och börjar skrivas av när den tas i bruk. Om inte samtliga utgifter flutit in eller kunnat uppskattas med rimlig säkerhet får aktiverings-tidpunkten skjutas upp högst sex månader.

Omsättningstillgångar har redovisats till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde på balansdagen.

Immateriella tillgångar

Stockholms stad redovisar i dag inga immateriella tillgångar. Enligt stadens redovisningsregler för investeringar ska restriktivit iaktas när en tillgång klassificeras som immateriell för att undvika en övervärdering av tillgångssidan. Till och med bokslut 2016 bedöms inga tillgångar uppfylla kraven på en immateriell tillgång.

Nedskrivning av tillgångar

Nedskrivning av tillgångar görs i enlighet med RKR 19. Staden tillämpar gränsen att en anläggnings värde ska uppgå till minst 1 mnkr för att en prövning av nedskrivningsbehov ska göras. Nedskrivning görs när bokfört värde överstiger återvinningsvärdet med minst 0,5 mnkr och förändringen bedöms som varaktig, där varaktig definieras som minst fem år.

Leasing

I enlighet med Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nr 13.2, 2013 ”Redovisning av hyres-/leasingavtal” redovisar staden kommande kostnader för leasingavtal. Finansiell leasing redovisas i balansräkningen. En väsentlighetsbedömning har gjorts och avtal har endast tagits med där den totala utgiften överstiger 0,5 mnkr eller den årliga kostnaden överstiger 0,2 mnkr. Operationell leasing redovisas inom linjen med samma beloppsgränser, som för finansiell leasing. Enligt rekommendationen ska redovisning ske om leasingtiden överstiger tre år. Stadens avtal om IT-tjänster nämns i not om operationell leasing, trots att tidsvillkoret inte är uppfyllt på grund av att detta ekonomiska åtagande är omfattande.

Försäljning och inköp av anläggningstillgångar

Vid försäljning och köp av anläggningstillgångar gäller, som huvudregel, att transaktionen bokförs vid dagen för tillträde.

Lånekostnader

Lånekostnaderna belastar den period de

hänför sig till och inräknas inte i tillgångars anskaffningsvärden.

Klassificering

Kortfristiga fordringar och skulder förfaller till betalning inom tolv månader från balansdagen. *Långfristiga fordringar och skulder* förfaller till betalning efter mer än tolv månader efter balansdagen. Undantag är investeringsinkomster som i sin helhet redovisas som långfristiga skulder då dessa ej är likvidpåverkande.

Exploateringsfastigheter, som avses avyttras redovisas som omsättningstillgångar. Semesterlöneskuld, okompenserad övertid är skuldförda enligt ställning den 31 december 2016.

Finansverksamhet

Finansverksamheten inom kommunkoncernen grundar sig på stadens finanspolicy, som fastställs årligen av kommunfullmäktige. Utländska lån värderas enligt principer för säkringsredovisning. Staden utnyttjar valutaterminer och/eller ränte- och valuta-swappar i syfte att säkra positioner avseende kurs- och ränteförändringar. Köp eller försäljning av finansiella tillgångar eller skulder redovisas per likviddagen. Finansiella omsättningstillgångar och kortfristiga skulder värderas till anskaffningsvärdet. Eventuella emissionsutgifter och liknande transaktionsutgifter periodiseras enligt effektivräntemetoden.

Jämförelsestörande poster

Som jämförelsestörande poster redovisas vinster och förluster samt poster av engångskaraktär, som inte tillhör den normala verksamheten. Hit räknas försäljning av exploateringsfastigheter som från och med räkenskapsåret 2014 bruttoredo visas enligt gällande regelverk, bokfört värde som kostnad och försäljningsinkomsten som intäkt. Enligt beslut i kommunfullmäktige 2014 har en in-teckning gjorts av eget kapital till olika åtgärder. Staden har valt att redovisa ovanstående poster som jämförelsestörande om de uppgår till minst 0,1 mnkr.

Avsättningar

Staden gör, utöver avsättning för pensions-skulden, avsättningar för effekter av stora omorganisationer, när detta är aktuellt, åtaganden inom det infrastrukturella området med mera. Vid avsättningar tillämpas direkt resultatföring. Posterna redovisas som jämförelsestörande.

Pensionsåtaganden

Stadens pensionsskuld redovisas dels som en avsättning i balansräkningen, dels som en ansvarsförbindelse. Pensioner intjänade till och med 1997 redovisas som en ansvarsförbindelse. Stadens personals individuellt intjänade pensionsrättigheter under året redovisas i balansräkningen som en upplupen kostnad. Pensionsskulden är korrigerad med bortförsäkrade åtaganden, vilka har liten omfattning. Förändringar enligt rekommendation om Särskild avtalspension och visstidspension är gjord och påverkar ansvarsförbindelsen men ej skulden. Åtaganden avseende latent efterlevandepension tas från och med 2015 upp i skuld och ansvarsförbindelse.

Beräkningen av pensionsskulden är gjord enligt Riktlinjer för beräkning av pensions-skuld (RIPS 07). Grunden för beräkningarna är pensionsavtalet KAP-KL och för berörda åldersgrupper AKAP-KL.

Fordringar/skulder mot koncernbolagen

Staden handhar upplåning respektive utlåning åt de kommunala bolagen. Bolagen har konto i stadens koncernstruktur med några få undantag. Beroende på saldo redovisas fordran eller skuld gentemot respektive bolag. Från och med 2016 har två bolag sin skuld mot Stockholms Stadshus AB i stället för direkt mot staden.

Sammanställd redovisning

Allmänt

Enligt Lagen om kommunal redovisning ska Stockholms stads års- och delårsbokslut även omfatta sådan verksamhet som bedrivs av andra juridiska personer inom kommun-koncernen och en sammanställd redovisning ska upprättas. Syftet med den sammanställda redovisningen, som är den kommunala motsvarigheten till koncernredovisning, är att ge en samlad bild av stadens nämnder, aktiebolag och kommunalförbunds verksamhet och ekonomiska ställning.

Den sammanställda redovisningen har upprättats enligt RKR 8.2 Sammanställd redovisning. Stadens nämnder har proportionellt konsoliderats med stadens direkt och indirekt hel- och samägda företag där staden minst har ett betydande inflytande.

Skillnad i redovisningsprinciper mellan bolagen och staden kan förekomma på grund av att olika lagstiftning och rekommendationer tillämpas för staden respektive bolagen. I den sammanställda redovisningen har effekter av väsentlig betydelse beroende på skillnader mellan redovisningsprinciper för

bolag och staden justerats utifrån kommunala redovisningsprinciper.

En sammanställd redovisning görs i samband med tertialrapport 2 samt årsbokslut.

Sammanställd redovisning konsolideringsprinciper

Huvuddelen av stadens bolag finns samlade i koncernen Stockholms Stadshus AB som är helägd av staden. Bokslutet för koncernen Stockholms Stadshus AB används som underlag för konsolidering av den sammanställda redovisningen. I den sammanställda redovisningen har alla interna mellanhavanden samt interna vinster och förluster av väsentlig betydelse eliminerats. Det i koncernen Stockholms Stadshus AB ingående dotterbolaget S:t Erik Livförsäkring AB redovisar finansiella instrument till verkligt värde. Ingen justering av detta sker i den sammanställda redovisningen eftersom värdena inte är av väsentlig betydelse.

Den sammanställda redovisningen har i huvudsak upprättats enligt förvärvsmetoden, vilket innebär att endast ägda andelar av företagens räkenskapsposter konsolideras

samt att de bokförda värdena av andelar i koncernföretagen elimineras mot förvärvad andel av dotterbolagens egna kapital. Därmed ingår i den sammanställda redovisningen enbart den del av dotterbolagens egna kapital som tillkommit efter förvärvet. I den sammanställda redovisningen finns samägda företag som inte konsolideras proportionellt utan konsolideras med kapitalandelsmetoden där AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad representerar det största värdet. Avsteget mot att använda proportionell konsolideringsmetod gällande Fortum görs med hänvisning till att det ger en mer rättvisande bild av innehavet eftersom staden inte har det bestämmande inflytandet och eftersom att verksamheten i det samägda företaget är av kommersiell karaktär. För övriga bolag, se not 18, är motiveringen att resultat och balansomslutning inte är av väsentlig storlek. Det faktum att kapitalandelsmetoden tillämpas istället för proportionell konsolidering får ingen påverkan på årets resultat men påverkar verksamhetens intäkter med -3 734 mnkr, verksamhetens kostnader med 3 139 mnkr och balansomslutningen med -9 077 mnkr.

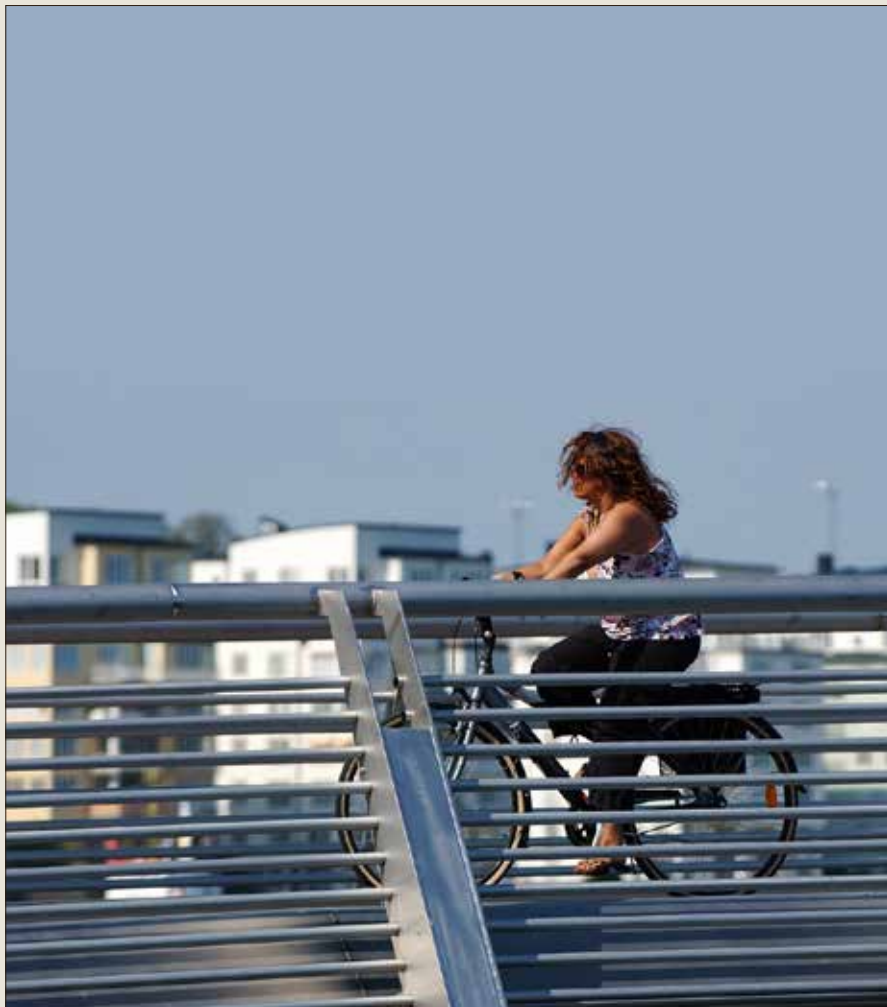


FOTO: LENNART JOHANSSON

Tillämpning av vissa redovisningsprinciper i Stockholms stad

Exploateringsfastigheter

Exploateringsfastigheter, som avses att avyttras redovisas som omsättnings-tillgångar vid samtliga bokslutstillfällen. Aktiverade tillgångar avses endast att avyttras i undantagsfall. Berört är pågående ny- till- och ombyggnader, som inte är aktiverade. Den del av dessa upparbetade anläggningar, som avses att säljas, bokförs

som omsättningstillgång vid bokslutstillfället. Vid försäljningar bruttoredo visas bokfört värde som kostnad och försäljningsköpeskillingen.

Investeringsinkomster

Rådet för kommunal redovisningsrekommendation 18, Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar tillämpas från och med 2010.

Definitioner till årsbokslut

- ▶ **Anläggningstillgångar** är tillgångar som är avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten. Kan vara immateriella (till exempel goodwill), materiella (till exempel byggnader) eller finansiella (till exempel aktier).
- ▶ **Avskrivning enligt plan** är den fördelade totalutgiften för en anläggningstillgång. Kostnaden fördelas över de antal år som tillgången används i verksamheten. För tilläggsinvesteringar används en saldotjusterad avskrivning – tilläggsinvesteringen slutavskrivs vid samma tillfälle, som den ursprungliga investeringen. På tillgångar som mark och konst görs ingen avskrivning.
- ▶ **Avsättningar** är legala förpliktelser som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår och som på balansdagen är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de ska infrias.
- ▶ **Balanskravet** är kopplat till resultaträkningen. Enligt kommunallagen ska budgeten upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna (KL 8 kap. 4 §). Om det redovisade resultatet blir negativt, det vill säga om kostnaderna för ett visst räkenskapsår överstiger intäkterna, ska det negativa resultatet regleras senast under det tredje året efter det att det negativa resultatet redovisades. Huvudprincipen är att realisationsvinster inte ska inräknas i intäkterna då avstämning med balanskravet görs. Undantag kan dock göras om det står i överenskommelse med god ekonomisk hushållning, till exempel om försäljningen är ett led i en omstrukturering.
- ▶ **Balansräkningen (BR)** är en sammanställning av tillgångar, eget kapital, avsättningar och skulder på balansdagen, det vill säga redovisningsperiodens sista dag.
- ▶ **Certifikat** kan emitteras av till exempel kommuner eller företag. Lån kan upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev med löptider upp till ett år.
- ▶ **Eget kapital** utgör skillnaden mellan tillgångar och skulder. Visar hur stor del av tillgångarna som inte finansierats med lån.
- ▶ **Eliminering** innebär att interna poster tas bort, så att uppgifter om intäkter, kostnader, fordringar och skulder endast innehåller för staden externa poster.
- ▶ **Euro Commercial Paper (ECP)** är certifikat med löptider på upp till ett år och som kan emitteras i flera olika valutor.
- ▶ **Euro Medium Term Note (EMTN)** är skuldebrev i form av obligationer, med löptid över ett år. Dessa obligationer kan emitteras i flera olika valutor.
- ▶ **Förpliktelse** – ett åtagande som härrör från kontrakt, lagstiftning eller annan laglig grund.
- ▶ **Kassaflödesanalysen** visar in- och utbetalningar för stadens olika verksamheter. Summan av in- och utbetalningar utgör årets totala kassaflöde.
- ▶ **Finansnetto** är skillnaden mellan posterna finansiella intäkter och finansiella kostnader i resultaträkningen.
- ▶ **Medium Term Note (MTN)** är lån som upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev i form av obligationer med löptider om lägst ett år.
- ▶ **Omsättningstillgångar** är tillgångar som inte innehas för stadigvarande bruk, utan förbrukas i samband med framställning av produkter eller tjänster eller på annat sätt används i rörelsen.
- ▶ **Resultaträkningen (RR)** är en sammanställning av intäkter och kostnader som utmynnar i ett resultat för en viss period.

Noter till resultaträkningen

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

NOT 1 Verksamhetens intäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Taxor, avgifter m m		4 732,8	4 313,0	8 422,9	8 638,6
Hyror, tomträttsavgälder		4 061,0	3 986,0	11 293,2	11 031,7
Statsbidrag		3 152,3	1 960,7	3 206,8	2 025,3
EU-bidrag		31,3	11,0	31,3	11,0
Summa verksamhetens intäkter		11 977,5	10 270,7	22 954,2	21 706,5

NOT 2 Jämförelsestörande intäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Återbetalning premier avtalsförsäkringar 2004 (AGS-KL, AVBF-KL)		0,0	249,2	0,0	249,2
Realisationsvinster vid försäljningar		417,7	114,9	388,2	114,9
Försäljning av exploateringsfastigheter*		4 238,1	1 509,7	4 238,1	1 509,7
Korrigerig reavinst tidigare år		0,0	0,0	158,9	0,0
Upplösning avsättning SCILIFELAB mm		245,9	0,0	245,9	0,0
Summa jämförelsestörande intäkter		4 901,7	1 873,8	5 031,1	1 873,8

* Försäljning av exploateringsfastigheter bruttoredovisas.

NOT 3 Verksamhetens kostnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Material och köpta tjänster m m		-9 230,0	-8 653,5	-12 726,7	-13 139,0
Bostadstillägg, sociala bidrag och andra understöd		-2 249,1	-2 193,0	-2 249,1	-2 193,0
varav försörjningsstöd/socialbidrag		-895,4	-952,4	-895,4	-952,4
Entreprenader och köp av verksamhet		-18 732,6	-17 599,6	-18 732,6	-17 599,6
Löner*		-14 769,7	-13 583,1	-16 194,9	-14 956,9
Arbetsgivaravgifter och avtalsförsäkringar		-4 578,3	-4 128,6	-5 037,3	-4 624,9
Pensionskostnader**		-2 174,2	-2 040,2	-2 402,4	-2 197,2
varav utbetalning av pensioner		-858,3	-844,8	-	-
varav pensionsavgifter		-697,5	-650,3	-	-
varav tjänstepensionsförsäkringsavgifter		-8,0	-0,7	-	-
varav särskild löneskatt		-379,0	-384,7	-	-
varav förändring av pensionsskuld inkl. löneskatt		-231,5	-159,6	-	-
Övriga personalkostnader		-152,8	-151,8	-245,9	-220,5
Summa verksamhetens kostnader		-51 886,7	-48 349,8	-57 588,7	-54 931,1

* Timlöner; ersättning oökväm arbetstid, övertid inklusive arbetsgivaravg är periodiserade.

** Ränte- och basbeloppsuppräknig av pensionsskuden inklusive löneskatt redovisas under finansiella kostnader.

NOT 4 Jämförelsestörande kostnader

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde försäljning exploateringsstillgångar****	-229,9	-198,7	-229,9	-198,7
Realisationsförluster vid försäljningar	0,0	-0,1	-14,9	-53,5
Gjord avsättning till infrastruktur o begravningsverks*****	-561,0	-10,2	-561,0	-10,2
Ianspråktagande av notningar enligt 2014 års bokslut.				
Övriga notningar upplösta 2014				
Järvalyftet, Söderortsvisionen, Hässelby-Vällingby***	0,0	-8,8	0,0	-8,8
IT-kostnader*	-258,8	-97,8	-258,8	-97,8
varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)*	-26,8	-44,7	-26,8	-44,7
varav skolplattform*	-159,5	0,0	-159,5	0,0
varav digital förnyelse och e-tjänster*	0,0	-45,4	0,0	-45,4
varav projekt eDok*	-24,1	-7,6	-24,1	-7,6
varav GS-IT*	-48,4	0,0	-48,4	0,0
Stimulansbidrag**	0,0	-61,3	0,0	-61,3
varav utbyggnad barnomsorg**	0,0	-52,8	0,0	-52,8
varav utbyggnad funktionshindrade**	0,0	-8,5	0,0	-8,5
Summa jämförelsestörande kostnader	-1 049,7	-377,0	-1 064,6	-430,3

* Samtliga inteckningar eget kapital upplöstes i bokslut 2014 och ersattes av nya.

** Avsättningar för stimulansbidrag upplöstes i bokslut 2014 och ersattes av inteckning av eget kapital 2015 för att upplösas i bokslut 2015.

*** Notning avseende Järvalyftet, Söderortsvisionen Hässelby-Vällingby upplöst i 2015 års bokslut.

**** Försäljning av exploateringsfastigheter bruttoredovisas från och med 2014.

***** Bussterminal Slussen 532,5 mnkr; Begravningsverksamh 28,5 mnkr

NOT 5 Avskrivningar*

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Avskrivning hyresrätter immateriella tillgångar (Procent 20–33)	-	-	-18,2	-19,3
Avskrivning byggnader tekniska anläggningar (Procent 1,4–33,3)	-997,3	-876,9	-3 899,1	-3 311,1
Avskrivningar maskiner inventarier (Procent 2–33)	-168,5	-155,1	-539,6	-521,0
Summa planenliga avskrivningar	-1 165,8	-1 032,1	-4 456,9	-3 851,4
Nedskrivningar	0,0	0,0	-137,9	0,0
Reservering för kommande nedskrivningsbehov	0,0	0,0	-55,0	-60,0
Återföring nedskrivningar	0,0	0,0	25,0	7,3
Utrangeringar**	-7,1	-191,8	-13,0	-191,8
Summa avskrivningar	-1 172,9	-1 223,9	-4 637,8	-4 095,9

* Komponentavskrivningar genomfört från och med 2015 avseende samtliga anläggningar.

** År 2015: 157,4 mnkr avser utrangering nedlagda utgifter Park 1, Samverkanscentralen.

NOT 6 Skatteintäkter

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Årets preliminära skatteintäkter	43 547,9	40 182,4	43 547,9	40 182,4
Korrigerad prognostiserad slutavräkning 2014/2013	3,3	1,9	3,3	1,9
Korrigerad prognostiserad slutavräkning 2015/2014	38,3	-69,0	38,3	-69,0
Prognostiserad slutavräkning 2016/2015	-190,2	39,2	-190,2	39,2
Begravningsavgifter	186,1	172,5	186,1	172,5
Mellankommunal kostnadsutjämning	0,0	10,8	0,0	10,8
Summa skatteintäkter	43 585,3	40 337,8	43 585,3	40 337,8

NOT 7 Generella statsbidrag och utjämning		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
Införandebidrag	344,3	180,7	344,3	180,7	
Generella statsbidrag*	520,6	96,7	520,6	96,7	
Kommunal fastighetsavgift	1 122,6	1 098,1	1 122,6	1 098,1	
Summa generella statsbidrag och utjämning	1 987,5	1 375,5	1 987,5	1 375,5	
Avgifter i utjämningssystemet					
Inkomstutjämningsavgift	-2 961,5	-1 608,6	-2 961,5	-1 608,6	
Regleringsavgift	-31,6	-35,3	-31,6	-35,3	
Kostnadsutjämningsavgift	-299,1	-115,0	-299,1	-115,0	
Avgift till LSS-utjämning	-1 069,9	-995,8	-1 069,9	-995,8	
Summa avgifter i utjämningssystem	-4 362,1	-2 754,7	-4 362,1	-2 754,7	
Summa generella statsbidrag och utjämning	-2 374,6	-1 379,2	-2 374,6	-1 379,2	

* Varav stimulans nybyggnation 185 mnkr, Statsbidrag mottagning flyktingar från 2015, 335,6 mnkr

NOT 8 Resultat från andelar i intresseföretag		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	
I kommunkoncernen ingår resultat från andelar i intresseföretag enligt nedan:			
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms Stad	579,7	435,5	
Mässhastigheter i Stockholm AB	15,5	1,9	
Sydvästra Stockholmsregionens VA-verks AB, SYVAB	0,2	0,5	
Summa resultat från andelar i intresseföretag	595,4	437,9	
Då AB fortum Värme Holding representerar det största värdet av kapitalandel intresseföretag presenteras bolagets resultaträkning i förkortad form nedan*			
Resultaträkning Fortum Värme Holding AB			
Intäkter	6 703,4	6 275,8	
Kostnader	-5 126,9	-4 636,2	
Finansiella intäkter	2,4	1,6	
Finansiella kostnader	-110,5	-518,9	
Skatt	-309,6	-254,6	
Minoritetsintresse i periodens resultat	0,7	3,3	
Årets resultat	1 159,5	871,0	

* Resultaträkningen ovan är upprättad enligt K3-regelverket medan den officiella rapport som bolaget presenterar upprättas enligt IFRS.

NOT 9 Finansiella intäkter*		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
Räntor	802,7	1 073,1	13,4	11,0	
Övriga finansiella intäkter	12,3	6,7	13,6	7,0	
Aktieutdelning	500,1	500,1	0,0	0,0	
varav Stockholms Stadshus AB	500,0	500,0	-	-	
varav Söderhalls renhållningsverk AB	0,1	0,1	-	-	
Summa finansiella intäkter	1 315,1	1 579,9	27,1	18,0	

* Under posten övriga finansiella intäkter redovisas bland annat borgensintäkter från de kommunala bostadsbolagen.

NOT 10 Finansiella kostnader

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Räntor likvida medel och placeringar*	-505,1	-678,6	-404,6	-469,4
Ränta del pensionsskuldsköförändring	-122,3	-78,8	-122,3	-78,8
Övriga finansiella kostnader	-25,4	-51,0	-26,1	-51,8
Summa finansiella kostnader	-652,8	-808,4	-553,0	-599,9
Genomsnittlig ränta				
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj med derivat (%)	1,19	1,77	1,19	1,77
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj utan derivat (%)	0,97	1,41	0,97	1,41
Genomsnittlig räntebindningstid				
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj med derivat, år	2,60	2,80	2,60	2,80
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj utan derivat, år	1,80	1,70	1,80	1,70

* Räntekostnader redovisas inklusive nettot av ränte- och valutaswappar, i enlighet med RKR21. Se även not 36 Derivatinstrument.

Årets räntekostnad för den externa skuldportföljen (exklusive bolagskoncernen och SSBF) är 402,6 mnkr inklusive derivat och 336,3 mnkr exklusive derivat.

NOT 11 Skatt

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Aktuell skatt	-	-	-468,0	-398,8
Uppskjuten skatt	-	-	224,2	73,3
Skatt hänförlig till ränteavdragsbegränsning	-	-	-322,9	0,0
Summa skatt	-	-	-566,7	-325,5

NOT 12 Jämförelsestörande intäkter, som avgår i balanskravsutredningen

mnkr	Staden	
	2016-12-31	2015-12-31
Återbetalning premier avtalsförsäkringar 2004 (AGS-KL, AVBF-KL)	-	-249,2
Realisationsvinster	-417,7	-114,9
Summa jämförelsestörande intäkter som avgår	-417,7	-364,1

Noter till balansräkningen

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

I stadens balansräkning bruttoredovisas fordringar och skulder gentemot stadens egna bolag.

NOT 13 Immateriella anläggningstillgångar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående immateriella anläggningstillgångar 1/1	-	-	236,5	217,7
Årets nyinvesteringar	-	-	23,7	21,3
Försäljningar	-	-	0,0	-2,5
Omklassificering	-	-	1,5	0,0
Utrangeringar	-	-	-24,3	0,0
Summa anskaffningsvärde immateriella anläggningstillg	-	-	237,4	236,5
Ingående avskrivningar 1/1	-	-	-157,4	-140,6
Årets avskrivningar	-	-	-18,2	-19,3
Årets nedskrivningar	-	-	0,0	2,5
Omklassificering	-	-	-1,0	0,0
Utrangeringar	-	-	24,3	0,0
Summa avskrivningar immateriella anläggningstillg	-	-	-152,2	-157,4
Ingående nedskrivningar 1/1	-	-	-1,1	-1,1
Årets nedskrivningar	-	-	0,0	0,0
Summa utgående nedskrivningar	-	-	-1,1	-1,1
Summa immateriella anläggningstillgångar	-	-	84,1	78,0
Avskrivningstider			3–10 år	3–10 år

NOT 14 Mark, byggnader och tekniska anläggningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
Ingående anskaffningsvärde mark, byggnader och tekniska anläggningar 1/1	53 861,2	61 681,1	165 369,4	166 411,1	
Årets anskaffningar	4 681,9	4 549,9	4 899,8	5 880,5	
Årets försäljningar	-101,7	-62,4	-136,6	-216,3	
Årets utrangeringar anskaffningsvärde	-30,9	-219,4	-91,3	-219,4	
Korrigerig MFO / Effekt byte av redovisningsprincip*	-	169,0	0,0	169,0	
Årets återföringar från ny-, till- och ombyggnad**	0,0	-12 256,9	0,0	0,0	
Omklassificering	0,0	0,0	8 107,6	0,0	
Årets återföring till omsättningstillgångar/omklassificering	-8,5	0,0	-8,5	-6 655,5	
Årets kostnadsförda investeringar	0,0	0,0	-0,2	0,0	
Korrigerig anskaffningsvärde hänförlig försäljn tidigare år	0,0	0,0	158,9	0,0	
Summa utgående anskaffningsvärde	58 402,0	53 861,2	178 299,0	165 369,4	
Ingående avskrivningar	-7 915,6	-7 074,1	-36 553,1	-32 888,9	
Årets planenliga avskrivningar	-997,3	-876,9	-3 899,1	-3 502,9	
Årets anskaffade ackumulerade avskrivningar	0,0	0,0	0,0	-233,6	
Årets avskrivningar försäljningar	5,1	7,8	34,9	102,2	
Årets avskrivningar utrangeringar	24,0	27,6	83,6	27,6	
Omklassificering	0,0	0,0	-3,8	-57,5	
Summa utgående avskrivningar	-8 883,7	-7 915,6	-40 337,5	-36 553,1	
Ingående nedskrivningar	0,0	0,0	-7 543,0	-7 550,3	
Årets nedskrivningar	0,0	0,0	-102,9	-16,0	
Årets återförda nedskrivningar	0,0	0,0	25,0	23,3	
Omklassificering	0,0	0,0	16,7	0,0	
Summa utgående nedskrivningar	0,0	0,0	-7 604,2	-7 543,0	
Summa mark, byggnader och tekniska anläggningar	49 518,3	45 945,7	130 357,3	121 273,3	
Avskrivningstider	3–70 år	3–70 år	3–70 år	3–70 år	

Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer. RKR 19 avseende nedskrivningar tillämpas

Från och med 2015 tillämpas komponentindelning och komponentavskrivningar avseende stadens investeringar.

* En korrigerig har gjorts av en krediterig av stadens tillgångar i samband med bolagisering av MFO år 2000. Korrigerigen har framkommit vid en total genomgång av anläggningsreskontran vid övergång till ny anläggningsmodul.

** 10,5 mdkr flyttat från anläggningstillgångskonto till ny-, till- och ombyggnad 2015 i samband med att Exploateringsnämndens anläggningsregister ALF har överförs till den nya anläggningsmodulen i ekonomisystemet Agresso. Schablonmässiga aktiveringar har tidigare tillämpats vid överförig av värden för tillgångar från ALF till huvudboken. Förändringen innebär att huvudboken fortsättningsvis speglar anläggningsreskontran.

NOT 15 Maskiner och inventarier	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående maskiner och inventarier 1/1*	1 439,8	1 376,4	13 295,1	12 835,9
Årets nyinvesteringar	273,3	186,5	1 203,4	458,3
Årets försäljningar anskaffningsvärde	-3,3	-0,1	-44,6	-125,7
Årets utrangeringar anskaffningsvärde	-39,8	0,0	-144,2	0,0
Årets återföring från mark, byggnader, anl./omklassificering	0,0	0,0	-156,0	115,8
Aktiverade leasingavtal	0,0	0,0	33,0	10,9
Summa utgående anskaffningsvärde maskiner och inventarier	1 670,0	1 562,9	14 186,8	13 295,1
Ingående avskrivningar	-858,4	-826,3	-5 994,5	-5 588,6
Årets planenliga avskrivningar	-168,5	-155,1	-539,6	-521,0
Avskrivningar årets försäljningar	3,2	0,0	30,8	122,7
Avskrivningar årets utrangeringar	39,6	0,0	133,0	0,0
Omklassificering	0,0	0,0	148,4	-7,6
Summa utgående avskrivningar	-984,0	-981,4	-6 221,9	-5 994,5
Ingående nedskrivningar	0,0	0,0	-91,2	-91,2
Årets nedskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Utrangeringar	0,0	0,0	5,6	0,0
Summa utgående nedskrivningar	0,0	0,0	-85,6	-91,2
Summa maskiner och inventarier*	686,0	581,4	7 879,3	7 209,4
Avskrivningstider (linjär avskrivning)	3–20 år	3–20 år	3–20 år	3–20 år

Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.

* Finansiella leasingavtal ingår i summan för maskiner och inventarier; se not 37 för specifikation.

NOT 16 Pågående ny-, till- och ombyggnader

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående pågående ny-, till- och ombyggnader 1/1	18 501,1	6 611,2	32 415,7	16 684,6
Årets nyinvesteringar	705,7	181,2	9 577,7	9 728,9
Försäljningar	-229,9	-181,2	-229,9	-10,4
Kostnadsförda investeringar	0,0	0,0	-203,8	-226,3
Omklassificering exploateringsfastigheter till försäljning**	-410,0	-367,0	-410,0	-367,0
Omklassificering från/till mark- byggnader och tekniska anläggningar*	0,0	12 256,9	-8 112,6	6 605,9
Summa utgående anskaffningsvärde pågående ny-, till- och ombyggnad	18 566,9	18 501,1	33 037,1	32 415,7
Ingående nedskrivningar 1/1	0,0	0,0	-22,6	-22,6
Årets nedskrivningar	0,0	0,0	-35,0	0,0
Summa utgående nedskrivningar	0,0	0,0	-57,6	-22,6
Summa pågående ny-, till- och ombyggnader	18 566,9	18 501,1	32 979,5	32 393,1

Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.

* 10,5 mdkr flyttat från anläggningstillgångskonto till ny-, till- och ombyggnad 2015 i samband med att Exploateringsnämndens anläggningsregister ALF har överförs till den nya anläggningsmodulen i ekonomisystemet Agresso. Schablonmässiga aktiveringar har tidigare tillämpats vid överföring av värden för tillgångar från ALF till huvudboken. Förändringen innebär att huvudboken fortsättningsvis speglar anläggningsreskontran.

** Överföring av exploateringsfastigheter som avses att säljas flyttas från och med 2015 också från pågående ny-, till- och ombyggnader till omsättningstillgångar.

NOT 17 Aktier och andelar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående aktier och andelar 1/1	3 894,8	3 880,7	2 637,7	2 590,7
Köp av bostadsrätter	94,7	14,1	94,7	14,1
Köp av aktier, andelar och värdepapper	0,0	0,0	1,9	33,3
Försäljning av bostadsrätter	0,0	0,0	0,0	-0,4
Summa aktier och andelar	3 989,5	3 894,8	2 734,4	2 637,7

Statens aktier i kommunala bolag m.m. per 2016-12-31

Bolag	Aktiekapital (tkr)	Ägarandel (%)	Bokfört värde (tkr) 2016-12-31*
Stockholms Stadshus AB*	2 850 001,0	100,0	3 484 382,0
Kaplansbacken AB	500,0	100,0	514,0
Svenska Teknologföreningens Fastighets AB	562,0	100,0	562,0
Stockholms Terminal AB	1 000,0	50,0	2 300,0
Summa aktier i dotterbolag/koncernföretag			3 487 758,0
Aktier i övriga företag			
SÖRAB	12 000,0	5,0	400,0
AB Servi-Data (depositionsbevis)			0,1
Summa aktier i övriga företag			400,1
Andelar kommunalförbund Storstockholms brandförsvär			27 831,4
Summa andelar kommunalförbund			27 831,4
Andelar bostadsrätter			473 472,5
Summa andelar bostadsrätter			473 472,5
Totalt summa aktier och andelar staden			3 989 462,0

* Korrigering av aktiekapitalet enligt registrerat Bolagsverket

NOT 18 Kapitalandel intresseföretag		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31
Ingående anskaffningsvärde		5 221,3	5 016,3
Årets resultatandel		595,4	437,9
Utdelning		-203,0	-203,0
Korrigerig hänförlig till tidigare år		137,2	0,0
Övrigt		-3,2	-29,8
Utgående nettovärde		5 747,7	5 221,3
	Kapitalandel	Org nummer	Säte
Sydvästra Stockholmsregionens VA-verks AB, SYSAV	33,0%	556050-5728	Stockholm
Nynäshamns Mark AB	50,0%	556314-3113	Stockholm
Mässfastigheter i Stockholm AB	50,4%	556094-5627	Stockholm
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms Stad	50,0%	556040-6034	Stockholm
Då AB Fortum Värme Holding representerar det största värdet av kapitalandelen presenteras bolagets balansräkning i förkortad form nedan.*			
Balansräkning AB Fortum Värme Holding		2016-12-31	2015-12-31
Immateriella anläggningstillgångar		33,5	58,0
Materiella anläggningstillgångar		25 663,2	25 462,3
Finansiella anläggningstillgångar		8,9	11,6
Omsättningstillgångar		2 566,5	2 656,5
Summa tillgångar		28 272,0	28 188,5
Eget kapital inkl minoritetsintresse		11 578,3	10 825,7
Avsättningar		3 304,2	3 300,4
Långfristiga skulder		10 565,7	11 479,4
Kortfristiga skulder		2 823,8	2 583,0
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		28 272,0	28 188,5

* Balansräkningen ovan är upprättad enligt K3-regelverket medan den officiella rapport, som bolaget presenterar, upprättas enligt IFRS

NOT 19 Långfristiga fordringar*		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående långfristiga fordringar 1/1		19,2	20,0	281,4	342,2
Amorteringar		-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Förändring uppskjutna skattefordringar		-	-	-245,5	-14,4
Förändring övriga långfristiga fordringar		0,0	0,0	17,6	-45,6
Summa långfristiga fordringar		18,4	19,2	52,7	281,4
Sammansättning långfristiga fordringar					
Läntagare, övriga		18,4	19,2	52,7	35,9
Uppskjutna skattefordringar		-	-	0,0	245,5
Summa långfristiga fordringar		18,4	19,2	52,7	281,4

* Fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförs till kortfristig utlåning.

NOT 20 Exploateringsfastigheter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående exploateringsfastigheter		1 460,0	1 093,0	1 460,0	1 093,0
Omklassificering mark, byggnader och tekniska anläggningar		8,5	0,0	8,5	0,0
Omklassificering pågående arbeten		410,0	367,0	410,0	367,0
Summa exploateringsfastigheter		1 878,5	1 460,0	1 878,5	1 460,0

NOT 21 Varulager och pågående arbeten		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Varulager		3,5	3,3	32,6	30,9
Pågående arbeten		6,0	1,1	9,5	4,8
Summa varulager och pågående arbeten		9,5	4,4	42,1	35,7

Förråd värderas till det lägsta värdet av anskaffningsvärde och verkligt värde.

NOT 22 Kortfristiga fordringar – övriga

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Skattefordringar	0,0	0,0	0,0	187,6
Momsfordringar	840,2	791,6	1 006,6	0,0
Statsbidragsfordringar	940,8	470,4	940,8	470,4
Kortfristiga fordringar stadens koncernföretag*	58 878,1	57 046,3	0,0	0,0
Övriga kortfristiga fordringar**	24,2	18,7	11,8	353,4
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	2 605,5	2 315,1	2 179,5	2 686,9
Kundfordringar	750,2	650,9	1 251,2	1 146,2
Summa kortfristiga fordringar – övriga	64 038,9	61 293,2	5 389,9	4 844,6

* Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden.

** För kommunkoncernen 2015/12-31 ingår momsfordringar i posten övriga fordringar

NOT 23 Kortfristiga placeringar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Kompetenskonto	21,9	28,1	21,9	28,1
Kortfristig del av långfristig utlåning*	0,8	0,8	0,8	0,8
Övriga kortfristiga placeringar	0,0	0,0	182,5	
Summa kortfristiga placeringar	22,6	28,9	205,2	28,9

* Långfristiga fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförd till kortfristig utlåning.

NOT 24 Likvida medel

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Förskottskassor mm	5,9	6,5	5,9	6,5
Likvida medel (bank m.m.)*	0,0	1 692,1	67,7	1 954,3
Summa likvida medel	5,9	1 698,6	73,6	1 960,8

* På balansdagen 2016-12-31 hade stadens checkräkningskredit utnyttjats

NOT 25 Eget kapital

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående eget kapital 1/1	62 756,2	60 663,2	111 904,4	109 146,7
varav disposition 2014 års förändring/tidigare år*	-258,8	-167,9	-	-
Förändring av eget kapital enligt resultaträkningen	4 642,9	1 924,0	5 406,5	2 606,3
Förändring eget kapital som inte gått via RR**	0,0	169,0	-41,3	151,4
Summa eget kapital	67 399,0	62 756,2	117 269,5	111 904,4

* Disposition 2002, 2006, 2010, 2011 upplöstes i 2014 års bokslut och ersattes av en ny disposition på 1489,5 mnkr. Disposition avseende stimulansbidrag och Järvalyftet m.m. upplöstes i bokslut 2015.

** År 2015, korrigering MFO 2000 nollställd pga genomgång av samtliga anläggningar vid införande av ny anläggningsmodul 2015.

NOT 26 Summa disposition eget kapital*

mnkr	Staden			
	IB 2015	Avgår hittills	Avgår 2016-12-31	UB 2016-12-31
IT-kostnader**	765,0	-97,8	-258,8	408,5
varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)	0,0	-44,7	-26,8	-71,5
varav Skolplattform	0,0	0,0	-159,5	-159,5
varav digital förnyelse inkl e-tjänster	0,0	-45,4	0,0	-45,4
varav GS-IT	0,0	0,0	-48,4	-48,4
varav Projekt eDok	0,0	-7,6	-24,1	-31,7
Social investeringsfond	300,0	0,0	0,0	300,0
Medel för kompetensutveckling	200,0	0,0	0,0	200,0
Total disposition kvarstående av 2014 års disposition	1 265,0	-97,8	-258,8	908,5

* Notning avseende Järvalyftet, Söderortsvisionen, Hässelby-Vällingby samt notning avseende stimulansbidrag utgick i och med bokslut 2015. Dessa åtgärder finansieras fortsättningsvis med anslag och ingår inte i ovanstående redovisning

** Kvarvarande disposition avseende IT-kostnader om 408,5 mnkr beslutas i bokslut 2016 att utökas till 640 mnkr att disponeras 2017.

NOT 27 Pensioner och liknande förbindelser		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående avsatta pensioner 1/1		5 289,2	5 050,5	7 236,0	6 846,8
Nyintjänande o skuldförändr arbetstagare o pensionär*		393,2	331,1	503,7	290,5
Ränte- och basbeloppsuppräknig		98,4	63,4	176,8	125,8
Årets pensionsutbetalningar		-206,9	-202,4	-295,5	-291,6
Förändring av löneskatt		69,1	46,6	69,1	46,6
Garanti och avtalspensioner		-	-	4,5	217,9
Varav skuldförändring avgiftsbestämd chefs pension		14,1	-12,0	14,3	12,2
Varav skuldförändring förtroendevalda visstids- och ålderspensioner, avgångsersättning		36,1	3,9	36,1	3,9
Varav skuldförändring avseende Skafab		-3,3	2,4	-3,3	2,4
Summa avsatt till pensioner		5 643,0	5 289,2	7 694,5	7 236,0
Därav avgiftsbestämd chefs pension		176,5	159,0	177,8	160,1
Därav pensionsersättningar förtroendevalda inkl löneskatt**		254,5	209,6	254,5	209,6
Aktualiseringsgrad i procent		71,3%	81,4%	71,3%	81,4%
Antal visstidsförordnade tjänstemän; Staden visstidsförordnade tjänstemän har samtliga en tillsvidaranställning i botten, varför staden pensionsåtagande inte förändras på grund av visstidsförordnandet.		0,0	0,0	0,0	0
Skulden har minskats med bortförsäkrat via tjänstepensionsförsäkring omfattande förvaltningschefer m fl med särskilda avtal. (Mnkr)		8,8	0,7	-	-

* Skulden omfattar från och med 2015 även åtaganden för latent efterlevandepension.

** Förtroendevalda ingår från och med 2010 i balansräkningen.

NOT 28 Övriga avsättningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Begravningsavgifter					
Ingående balans 1/1		68,1	57,8	68,1	57,8
Ianspråktaget		0,0	0,0	0,0	0,0
Årets avsättning		28,5	10,2	28,5	10,2
Utgående balans		96,6	68,1	96,6	68,1
Stockholms Ström m.m.*					
Ingående balans 1/1		0,0	0,0	0,0	0,0
Överfört från skulder		1 256,2	0,0	1 256,2	0,0
Ianspråktaget		0,0	0,0	0,0	0,0
Årets avsättning		0,0	0,0	0,0	0,0
Utgående balans		1 256,2	0,0	1 256,2	0,0
Infrastrukturella bidrag**					
Ingående balans 1/1		6 961,2	7 703,0	6 961,2	7 703,0
Ianspråktaget		-224,2	-741,8	-224,2	-741,8
Årets avsättning Slussen bussterminal		532,5	0,0	532,5	0,0
Utgående balans		7 269,6	6 961,2	7 269,6	6 961,2
Science for Life Laboratory***					
Ingående balans 1/1		245,9	277,4	245,9	277,4
Upplöst avsättning/ Ianspråktagen avsättning		-245,9	-31,5	-245,9	-31,5
Årets avsättning		0,0	0,0	0,0	0,0
Utgående balans		0,0	245,9	0,0	245,9
Övriga avsättningar bolag					
Ingående balans 1/1		-	-	190,7	54,5
Ianspråktaget		-	-	-141,6	-1,1
Årets avsättning		-	-	74,5	137,3
Utgående balans		-	-	123,5	190,7
Summa ingående balans		7 275,2	8 038,3	7 466,0	8 092,8
Summa Ianspråktaget		-224,2	-773,3	-365,9	-774,3
Summa upplöst avsättning		-245,9	0,0	-245,9	0,0
Summan överfört från skulder		1 256,2	0,0	1 256,2	0,0
Summa årets avsättningar		561,0	10,2	635,5	147,6
Summa utgående balans		8 622,4	7 275,2	8 745,9	7 466,0

* Avsättningen avseende Stockholms Ström m m beräknas betalas 0,1 mnkr 2017, 0,3 mnkr 2019 och 0,2 mnkr 2024 och övrigt 0,7 mnkr efter 2020.

** Avsättning till Norra länken, Citybanan, Tvärbanor, tunnelbaneutbyggnad, övriga spårförbindelser, Slussen bussterminal, Nationalstadsparken m.m. Osäkerhet om belopp föreligger. Staden tillämpar direkt resultatföring av beslut om bidrag till statlig infrastruktur. Beloppen är indexuppräknade. För infrastrukturella åtgärder utgår ytterligare ca 235 mnkr 2017, 275 mnkr 2018, 290 mnkr 2019, 420 mnkr 2020 och 6,1 mnkr efter år 2020.

*** Avsättningen Science for Life Laboratory upplöses då kommande åtaganden är att betrakta som regelbundna driftkostnader, som ska budgeteras.

NOT 29 Obligationslån

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående obligationslåneskuld	23 599,2	16 853,1	23 599,2	16 853,1
Nyupplåning	4 218,8	9 701,1	4 218,8	9 701,1
Periodisering över- och underkurser	-0,1	-5,0	-0,1	-5,0
Återläggning av föregående års omklassificering	2 950,0	4 119,0	2 950,0	4 119,0
Amorteringar	-2 950,0	-4 119,0	-2 950,0	-4 119,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	-2 852,5	-2 950,0	-2 852,5	-2 950,0
Summa obligationslån	24 965,5	23 599,2	24 965,5	23 599,2
Utländska obligationslån	23 765,5	22 399,2	23 765,5	22 399,2
Svenska obligationslån	1 200,0	1 200,0	1 200,0	1 200,0
Summa obligationslån	24 965,5	23 599,2	24 965,5	23 599,2

* Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa skulder har omförs till kortfristiga lån.

NOT 30 Reverslån

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående reverslåneskuld	3 250,0	1 200,0	3 250,0	1 200,0
Nyupplåning	3 499,0	1 050,0	3 499,0	1 050,0
Återläggning av föregående års omklassificering	230,0	1 230,0	230,0	1 230,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	-230,0	-230,0	-230,0	-230,0
Summa reverslån	6 749,0	3 250,0	6 749,0	3 250,0
Utländska reverslån	6 749,0	3 250,0	6 749,0	3 250,0
Svenska reverslån	0,0	0,0	0,0	0,0
Upplåning från majoritetsägda bolag	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa reverslån	6 749,0	3 250,0	6 749,0	3 250,0

* Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år och ej med säkerhet bedöms omsättas till långfristig. Dessa skulder har omförs till kortfristiga lån.

NOT 31 Övriga långfristiga skulder

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Ingående låneskuld leasing	0,2	0,4	17,9	18,5
Ny låneskuld leasing	0,0	0,0	33,0	10,9
Återläggning och omklassificering	0,0	0,2	0,0	0,0
Amorteringar	-0,1	-0,1	-11,2	-11,3
Omklassificering	0,0	-0,2	-0,1	-0,2
Summa långfristig skuld leasing	0,1	0,2	39,6	17,9
Förmedlade medel och skuldfonder	25,5	30,5	25,5	30,5
Periodiserade investeringsinkomster*	279,0	139,4	279,0	139,4
varav investeringsinkomster pågående investeringar	185,6	59,9	185,6	59,9
varav investeringsbidrag	104,0	85,6	104,0	85,6
varav upplösta investeringsbidrag	-14,1	-9,7	-14,1	-9,7
varav gatukostnadsersättningar	4,1	4,1	4,1	4,1
varav upplösta gatukostnadsersättningar	-0,7	-0,5	-0,7	-0,5
Avskrivningstider (linjär avskrivning)	3-70 år	3-70 år	3-70 år	3-70 år
Övriga långfristiga skulder**	0,0	656,2	0,6	657,5
Summa övriga långfristiga skulder	304,6	826,4	344,7	845,3

* Investeringsbidragen periodiseras som motsvarande tillgång. Ingen omläggning till kortfristiga skulder sker då upplösningen av investeringsinkomsterna inte är likvidpåverkande.

** Avtal med affärsverket Svenska Kraftnät angående Stockholms Ström är 2016 bokfört som en avsättning.

NOT 32 Kortfristiga skulder

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	3 638,5	3 988,9	6 908,8	7 077,3
Skatteskulder	190,2	62,8	390,5	141,6
Moms*	54,9	33,3	105,4	33,3
Leverantörsskulder	4 162,8	3 683,3	5 757,6	4 944,0
Förmedlade medel, deponerade medel, skuldfonder	14,9	12,6	14,9	12,7
Personalskatter	304,7	279,0	332,6	288,6
Semesterlöneskuld inklusive arbetsgivaravgifter	799,4	779,6	998,4	1 013,0
Okompenserad övertid inklusive arbetsgivaravgifter	58,0	56,5	58,0	56,5
Kortfristiga skulder till koncernföretag**	10 150,1	13 821,8	0,0	0,0
Övrigt	839,0	978,0	792,2	878,5
Summa kortfristiga skulder	20 212,4	23 695,8	15 358,4	14 445,4

* För bolagskoncernen 2015/1231 ingår moms-skulder i posten övriga kortfristiga skulder.

** Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden. Under 2016 har två av stadens bolag överfört sin låneskuld till SSAB i stället för att låna direkt från staden. Detta innebär att staden har en motsvarande lägre skuld till SSAB.

NOT 33 Kortfristiga lån

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Utnyttjad checkräkningskredit*	839,9	0,0	839,9	0,0
Svenska certifikatlån	0,0	2 127,1	0,0	2 127,1
Utländska certifikatlån	916,2	1 428,1	916,2	1 428,1
Kortfristig del av långfristiga lån**	3 082,5	3 180,0	3 082,5	3 180,0
varav upplåning från majoritetsägda bolag	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa kortfristiga lån	4 838,7	6 735,1	4 838,7	6 735,1

* Staden har på balansdagen 2016-12-31 en utnyttjad checkkredit.

** Långfristiga lån som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförd till kortfristiga lån.

NOT 34 Ansvars- och borgensförbindelser

mnkr	Staden	
	2016-12-31	2015-12-31
Stadens majoritetsägda bolag pensionsutfästelse	47,6	42,6
Stockholms Stadshus AB	7,3	6,6
Stockholms Parkering	4,0	5,1
Stockholms Hamnar	5,1	6,3
S:t Erik Markutveckling	1,9	1,7
Stockholm Business Region	4,9	5,0
Bostadsförmedlingen i Stockholm AB	2,8	2,6
AB Svenska Bostäder	2,2	2,4
Micasa Fastigheter i Stockholm AB	2,6	2,4
SISAB	2,8	2,6
Stockholm Vatten Holding AB	7,4	6,4
Stockholm Globe Arena Fastigheter	1,3	0,6
AB STOKAB	3,1	
AB Familjebostäder	0,9	
S:t Erik Livförsäkring AB	1,3	0,9
Summa ansvars- och borgensförbindelser för majoritetsägda bolag	47,6	42,6
Övriga juridiska-/privatpersoner		
Borgen för lån	325,7	527,9
varav		
Stiftelsen Stockholms Studentbostäder	64,1	64,6
Stockholms Kooperativa Bostadsförening	0,0	195,8
Fortum	0,0	0,0
Stockholms Stadsmission	74,6	76,6
SYVAB	169,6	169,6
övriga juridiska personer	17,3	21,2
Pensionsutfästelser	54,5	58,7
Kommunalt förlustansvar för småhus	0,6	1,1
Summa	380,8	587,6
Totalt ansvars- och borgensförbindelser	428,4	630,2

NOT 35 Pensionsskuld ansvarsförbindelse

Staden

mnkr	2016-12-31	2015-12-31
Ingående pensionsskuld 1/1	14 318,1	14 309,6
Ränte- och basbeloppsuppräknig	351,6	267,6
Årets pensionsutbetalningar	-651,4	-642,5
Övrig post	-65,3	61,2
Ataganden för latent efterlevandepension tillagt i skulden	-	322,2
Summa pensionsskuld ansvarsförbindelse	13 953,0	14 318,1
Tillkommer löneskatt	3 385,0	3 473,6
Summa pensionsskuld ansvarsförbindelse inklusive löneskatt	17 338,0	17 791,7
Pensionsförpliktelse avseende visstidspension som ännu ej börjat betalats ut redovisas som ansvarsförbindelse enligt förändrad rekommendation 2015.		
Aktualiseringsgrad (%)	71,3	81,4

NOT 36 Derivatinstrument

Staden

Typ av derivat, mnkr	Nominellt belopp	Säkrad volym	Marknadsvärde
2016-12-31			
Valuta-/valutaränteswappar*	7 034,0	7 034,0	-27,5
Ränteswappar	6 480,0	6 480,0	-226,8
Summa	13 514,0	13 514,0	-254,3
2015-12-31			
Valuta-/valutaränte-swappar*	5 426,2	5 426,2	-438,1
Ränteswappar	6 930,0	6 930,0	-71,9
Summa	12 356,2	12 356,2	-510,0

* Valuta-/valutaränteswappar har omräknats till valutakurs efter valutasäkring.

Derivatinstrument används för att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader orsakade av ränte- och/eller valutaförändringar, vilket genererar en lägre risk genom en minskad volatilitet i räntan för staden. Den externa skuldportföljen har i huvudsak fast ränta efter säkring med derivat. Skuldportföljen i utländsk valuta är säkrad till SEK till 100 procent. Årets räntekostnad för den externa skuldportfölj (exklusive bolagskoncernen och SSBF) är 402,6 mnkr inklusive derivat och 336,3 mnkr exklusive derivat. Genomsnittlig ränta för extern skuldportfölj inklusive derivat är 1,19% (1,77%) och exklusive derivat 0,97% (1,41%). Genomsnittlig räntebindningstid (duration) för den externa skuldportföljen med derivat är 2,4 år (2,8 år) och exklusive derivat 1,6 år (1,7 år). Enligt Finanspolicyn ska den genomsnittliga räntebindningstiden (duration) vara 3,0 år med ett avvikelseintervall om +/- 1,5 år.

NOT 37 Leasing

Staden

Kommunkoncernen

mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Finansiella leasingavtal*				
Maskiner och inventarier				
Redovisat värde	0,3	0,4	39,6	18,1
Nuvärdesberäknade minimileasavgifter	0,2	0,4	40,1	19,3
därav förfallodag inom 1 år	0,2	0,2	14,1	9,7
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	0,1	0,2	26,0	9,5
därav förfallodag senare än 5 år	0,0	0,0	0,0	
Operationella leasingavtal*, erlägges				
Minimileaseavgifter	6 418,2	6 588,0	4 159,1	2 613,5
därav förfallodag inom 1 år	874,2	814,2	699,0	638,9
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	2 554,3	2 538,8	1 840,9	1 502,4
därav förfallodag senare än 5 år	2 989,7	3 235,0	1 619,2	472,2
varav koncernintern leasing	4 178,7	4 412,3		
med förfallodag inom 1 år	356,5	348,6		
med förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	1 248,8	1 257,0		
med förfallodag senare än 5 år	2 573,3	2 806,7		
Operationella leasingavtal, erhålles				
Minimileaseavgifter	-	-	14 097,4	13 712,1
därav förfallodag inom 1 år	-	-	5 814,4	5 731,6
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	-	-	3 334,0	2 590,8
därav förfallodag senare än 5 år	-	-	4 949,0	5 389,7

* För stadens del är medtaget endast avtal som överstiger 3 år.

Hyravtal som uppfyller villkoren för operationell leasing ingår. Leasingavtal med ett sammanlagt värde understigande 500 000 kronor eller en årlig kostnad motsvarande max 150 000 kronor är ej medtagna i redovisningen för staden. I bolagskoncernen tillämpas dock inte dessa gränsvärden. Det beräknas endast påverka marginellt varför ingen omräkning har gjorts.

Finansiell leasing ingår i balansräkningen på tillgångssidan under "maskiner och inventarier" samt under kort- och långfristiga skulder. Inga avtal om finansiell leasing omfattar variabla avgifter.

Stadens IT-verksamhet leasas från och med 20160401 av HCL Technologies. Företaget har tagit över stadens avtal från Volvo Information Technology AB.

Avtalens längd överstiger inte 3 år och därmed ingår inte det ekonomiska åtagandet i redovisningen ovan. Kostnaden för 2016 uppgår till 623,1 mnkr (587,4 mnkr).

NOT 38 Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen		Staden	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2012	670,0	670,0	
Förbrukat	-403,3	-348,1	
Summa återstår	266,7	321,9	
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2013	1 900,00	1 900,0	
Förbrukat	-359,8	-238,1	
Summa återstår	1 540,2	1 661,9	
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2014	450,0	450,0	
Förbrukat	-154,4	-139,2	
Summa återstår	295,6	310,8	

Noter till kassaflödesanalys

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

NOT 39 Återläggning reavinster/reaförkluster		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
Återläggning reavinster/reaförkluster	-4 425,9	-1 425,8	-4 381,5	-1 575,1	

En återläggning görs av reavinster/reaförkluster, så att faktiskt försäljningsvärde tas upp under investeringsverksamhet.

NOT 40 Ej likviditetspåverkande poster		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
Justering för av- och nedskrivningar	1 172,9	1 223,9	4 583,1	4 035,9	
Justering för gjorda avsättningar	914,8	249,0	1 951,8	-357,7	
Justering för överförd avsättning från lån	1 256,2	0,0	0,0	0,0	
Justering för återlagda inkomster	-4,6	-3,4	0,0	0,0	
Justering för upplöst avsättning	-245,9	0,0	0,0	0,0	
Betald inkomstskatt	-	-	5,7	195,6	
Ej kassaflödespåverkande del av förvärv av hyresfastigheter	-	-	0,0	-149,0	
Korrigerig reavinst avseende tidigare år	-	-	-158,9	0,0	
Resultatandelar i intresseföretag	-	-	-392,4	-234,9	
Övrigt	-	-	5,0	5,8	
Summa ej likvidpåverkande poster	3 093,4	1 469,4	5 994,5	3 495,7	

NOT 41 Minskning av avsättningar p.g.a. utbetalningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31	
lanspråktagen avsättning	-224,2	-773,3	-224,2	-773,3	
Infrastrukturella bidrag avgår, redovisas separat	224,2	741,8	224,2	741,8	
Summa minskning av avsättningar pga utbetalningar	0,0	-31,5	0,0	-31,5	

NOT 42 Ökning/minskning kortfristiga fordringar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Kortfristiga fordringar	-2 745,8	-7 581,5	-727,7	183,8
Kortfristiga placeringar	6,3	4,4	-177,0	212,3
Summa ökning minskning kortfristiga fordringar	-2 739,5	-7 577,1	-904,7	396,1

NOT 43 Ökning/minskning kortfristiga skulder m.m.

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Förändring kortfristig skuld	-3 483,5	783,4	12,7	-486,3
Förändring kortfristiga lån exkl förändring utnyttjad checkräkningskredit	-2 736,4	1 386,1	-1 896,5	1 386,1
Summa ökning/minskning kortfristiga skulder mm	-6 219,9	2 169,5	-1 883,8	899,8

NOT 44 Investering i immateriella anläggningstillgångar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Balanserade utvecklingskostnader			-23,7	-21,3
Summa investering immateriella tillgångar	0,0	0,0	-23,7	-21,3

NOT 45 Investering i materiella anläggningstillgångar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Varav byggnader och tekniska anläggningar	-4 681,9	7 707,0	-4 899,8	-5 495,8
Varav maskiner och inventarier	-273,3	-186,5	-1 201,3	-458,3
Varav pågående ny-, till- och ombyggnader	-705,7	-12 438,1	-9 373,8	-9 502,5
Summa investering i materiella anläggningstillgångar*	-5 661,0	-4 917,6	-15 474,9	-15 456,6

* Av periodens nyinvesteringar redovisas 3,8 mnkr under exploateringsfastigheter.

Finansiella leasingavtal ingår i summan för maskiner och inventarier. Se not 37 för specifikation.

NOT 46 Försäljning av materiella anläggningstillgångar

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde mark, byggnader och tekniska anläggningar	326,5	235,7	101,8	305,9
Bokfört värde maskiner och inventarier	0,1	0,1	13,8	13,4
Bokfört värde pågående ny-, till- och ombyggnad	0,0	0,0	229,9	0,0
Reavinster/förluster	4 425,9	1 425,8	4 381,5	1 572,0
Summa försäljning av materiella anläggningstillgångar	4 752,5	1 661,6	4 726,9	1 891,3

NOT 47 Investering i finansiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Köp av aktier och andelar		0,0	0,0	-2,0	-33,3
Köp av bostadsrätter		-94,7	-14,1	-94,7	-14,1
Summa investering i finansiella anläggningstillgångar		-94,7	-14,1	-96,7	-47,4

NOT 48 Försäljning finansiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Bokfört värde finansiella anläggningstillgångar		0,0	0,0	0,0	0,4
Reavinster/förluster		0,0	0,0	0,0	3,2
Summa försäljning finansiella anläggningstillgångar		0,0	0,0	0,0	3,6

NOT 49 Ökning/minskning långfristiga skulder		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Omklassificering till kortfristig skuld		-3 082,5	-3 180,0	-3 083,1	-3 180,0
Återläggning av omklassificering av långfristig upplåning till kortfristig		3 180,0	5 349,0	3 180,0	5 349,0
Periodisering över- och underkurser		-0,1	-5,0	-0,1	-5,0
Övriga förändringar långfristiga skulder		-521,7	70,0	-521,7	795,9
Posten redovisas under ej likvidpåverkande poster		4,6	3,4	4,6	3,4
Summa ökning/minskning långfristiga skulder		-419,7	2 237,5	-420,3	2 963,3

NOT 50 Likvida medel vid periodens slut		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
Förskottskassor m.m.		5,9	6,5	5,9	6,5
Likvida medel (bank medmera)		0,0	1 692,1	67,7	1 954,3
Utnyttjad checkräkningskredit		-839,9	0,0	-839,9	0,0
Summa likvida medel vid periodens slut		-834,1	1 698,6	-766,4	1 960,8

Revisionsberättelse för kommunstyrelsen 2016

Vi, av kommunfullmäktige utsedda revisorer, har granskat kommunstyrelsens verksamhet under år 2016.

Kommunstyrelsen ansvarar för att leda och samordna stadens verksamhet och ha uppsikt över övriga nämnder och bolag. Styrelsen ansvarar för att se till att verksamheten bedrivs enligt kommunfullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt gällande lagar och föreskrifter. Styrelsen ansvarar för uppföljning och att återrapportering sker till fullmäktige. Kommunstyrelsen ansvarar också för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild av ekonomiskt resultat och ställning.

Vårt ansvar är att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper samt att pröva om verksamheten bedrivits enligt kommunfullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Vi ska även bedöma om årsbokslutet är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som fullmäktige beslutat.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och stadens revisionsreglemente. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning. Vi bifogar en sammanfattande redogörelse för resultatet av vår granskning.

De utsedda lekmannarevisorerna i stadens bolag – Stockholms Stadshus AB inklusive dotterbolagen – har granskat verksamheten i dessa bolag under 2016.

Det ekonomiska resultatet för 2016 uppnår fullmäktiges beslutade resultatkrav. Vi bedömer att årsredovisningen ger en rättvisande bild av årets resultat och ekonomisk ställning samt att kommunfullmäktiges finansiella mål har uppfyllts.

Vidare har vi granskat om det verksamhetsmässiga resultatet är förenligt med kommunfullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning. Vi bedömer att inriktningsmålen *Ett*

klimateffektivt Stockholm och *Ett ekonomiskt hållbart Stockholm* har uppfyllts. Inriktningsmålen *Ett Stockholm som håller samman* och *Ett demokratiskt hållbart Stockholm* har delvis uppfyllts.

Vi bedömer sammantaget att verksamheten delvis har bedrivits på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt. Från ekonomisk synpunkt har verksamheten bedrivits på ett tillfredsställande sätt. Vidare bedömer vi att den interna kontrollen i huvudsak har varit tillräcklig.

Vi tillstyrker att stadens årsredovisning för 2016 godkänns.

Vi tillstyrker att kommunfullmäktige beviljar ansvarsfrihet för kommunstyrelsen och dess enskilda ledamöter.

Till revisionsberättelsen hör en sammanfattande redogörelse för resultatet av granskningen av stadens nämnder och bolag samt revisionsrapporter och revisionsberättelser enligt bilagd förteckning.

Stockholm den 23 mars 2017

Bosse Ringholm
Ulf Bourker Jacobsson
Håkan Apelkrona
Andreas Bjerke
Barbro Ernemo

Carolina Gomez Lagerlöf
Birgitta Guntsch
Susann Jensen-Engström
Katarzyna Konkol Gullberg*
Bengt Lagerstedt

Sven Lindeberg
Ulla-Britt Ling-Vannerus
Eva Lundberg
Inge-Britt Lundin
Amanj Mala-Ali

Lars Riddervik
Gun Risberg
Michael Santesson
David Winks
Gunnar Ågren

* Katarzyna Konkol Gullberg har tjänstgjort fr.o.m. 2016-06-13 och ersatte Kajsa Fogelberg.

Till revisionsberättelsen hör bilagorna nedan

- ▶ Revisorernas årsredogörelse 2016
- ▶ De sakkunnigas årsrapporter 2016 per nämnd (nr 1–32 2017)
- ▶ De sakkunnigas gransknings-PM 2016 per bolag (nr 1–17 2017)
- ▶ De sakkunnigas projektrapporter (nr 6–10, 2016 och nr 1–5, 2017)
- ▶ Granskningsrapporter från lekmannarevisorerna samt revisionsberättelserna från de auktoriserade revisorerna i bolagen:
Stockholms Stadshus AB, AB Svenska Bostäder, AB Stadsholmen AB, IT-BO i Stockholm AB, Svenska Bostäder L-Bolag 1 AB, Fastighets AB Centrumhuset i Vällingby, AB Familjebostäder, AB Familjebostäder Fastighetsnät, Hemmahamnen Kontor AB, Gyllene Ratten Ny AB, AB Stockholmshem, AB Stockholmshem Fastighetsnät, Bostads AB Hammarbygård, Västertorp Energi AB, Anser AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Stockholm Vatten och Avfall AB, Stockholm Vatten Avfall AB, Stockholm Vatten AB, Stockholm Vatten VA AB, Stockholms Hamn AB, Nynäshamns Hamn AB, Stockholms Stads Parkerings AB, Stokab, S:t Erik Kommunikation AB, S:t Erik Fiber AB, Stockholms Stadsteater AB, Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, Stockholm Entertainment District AB, Södra Byggrätten Globen AB, Arena 9 Norra Fastigheten AB, Stockholms Business Region AB, Visit Stockholm AB, Invest Stockholm Business Region AB, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, S:t Erik Markutveckling AB, Fastighets AB G-mästaren, Fastighets AB Runda Huset, Fastighets AB Charkuteristen, Fastighets AB Styckmästaren, Fastighets AB Tuben, Kylfacket förvaltning AB, Fastighets AB Kylrummet, Fastighets AB Palmfelt center, Norra Station AB, Fastighets AB Langobardia, Fastighets AB Gavia, Fastighets AB Godsfinkan, Fastighets AB Grosshandlarvägen, S:t Erik Livförsäkring AB, S:t Erik Försäkrings AB.

Nämnder, bolag och stiftelser

Facknämnder

mnkr	Antal anställda	Budget nettokostnader	Nettoutfall exkl. resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2016	Utfall netto-investeringar
Kommunstyrelsen	404	-1 502	-1 407	0	95	-1
Revisorskollegiet	18	-27	-25	0	2	0
Servicenämnden	341	-2	0	1	3	-1
Valnämnden	0	-3	-3	0	0	0
Stadsdelsnämnderna	18 877	-20 126	-19 976	-16	135	-292
Arbetsmarknadsnämnden	773	-851	-822	0	30	-5
Exploateringsnämnden	216	1 151	1 226	0	75	-2 953
Fastighetsnämnden	166	212	167	0	-45	-1 157
Ildrötsnämnden	430	-619	-610	0	8	-39
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	963	-889	-884	0	5	-14
Kulturnämnden: stadsarkivet	78	-50	-49	0	0	-1
Kyrkogårdsnämnden	114	-172	-158	0	14	-41
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	253	-112	-103	0	9	-2
Socialnämnden	1 113	-980	-925	0	56	-3
Stadsbyggnadsnämnden	379	-166	-165	0	0	-1
Trafiknämnden	376	-754	-667	0	87	-973
Utbildningsnämnden	15 203	-16 986	-16 670	-47	269	-127
Äldrenämnden	123	-169	-168	0	1	-4
Överförmyndarnämnden	41	-70	-74	0	-4	0
Summa nämnder	39 868	-42 115	-41 313	-62	740	-5 615

Antalet anställda avser samtliga månadsavlönade per 2016-12-31.

Budget och utfall är inklusive kapitalkostnader och mellan nämnderna interna mellanhavanden.

Ökning av resultatfond (-).

Avvikelse är efter resultatdispositioner.

Stadsdelsnämnder

mnkr	Antal anställda	Budget nettokostnader	Nettoutfall exkl. resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2016	Utfall netto-investeringar
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	1 257	-1 484	-1 471	-1	13	-6
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	926	-1 092	-1 087	-4	0	-7
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	1 613	-1 794	-1 794	0	1	-38
Bromma stadsdelsnämnd	1 635	-1 433	-1 437	4	0	-26
Kungsholmen stadsdelsnämnd	1 182	-1 143	-1 106	-4	33	-19
Norrmalm stadsdelsnämnd	838	-1 095	-1 084	2	13	-17
Östermalm stadsdelsnämnd	959	-1 317	-1 274	0	43	-17
Södermalm stadsdelsnämnd	1 725	-2 222	-2 209	-2	12	-28
Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd	2 648	-2 288	-2 276	-9	3	-41
Skarpnäck stadsdelsnämnd	804	-1 104	-1 104	1	1	-22
Farsta stadsdelsnämnd	1 219	-1 543	-1 546	3	0	-24
Älvsjö stadsdelsnämnd	685	-589	-589	0	0	-5
Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd	2 301	-1 844	-1 837	-6	2	-30
Skärholmen stadsdelsnämnd	1 085	-1 177	-1 162	0	14	-13
Summa stadsdelsnämnder	18 877	-20 126	-19 976	-16	135	-292

Stadsdelsnämndernas verksamhetsområden

mnkr	Budget nettokostnader	Nettoutfall exkl. resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2016
Nämnd- och förvaltningsadministration	-631	-570	0	62
Individ- och familjeomsorg	-2 047	-2 150	-1	-105
varav socialpsykiatri	-485	-471	-1	13
Stadsmiljöverksamhet	-212	-226	0	-14
avskrivningar	-113	-102	0	11
internräntor	-17	-17	0	0
Förskoleverksamhet	-4 688	-4 630	-11	47
Äldreomsorg	-7 069	-7 083	2	-11
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	-3 615	-3 602	-6	8
Kultur- och föreningsverksamhet	-347	-315	0	31
Arbetsmarknadsåtgärder	-195	-198	0	-3
Ekonomiskt bistånd	-1 132	-1 092	0	40
varav handläggare	-260	-310	0	-50
Övrig verksamhet	-60	9	0	69
Summa verksamheter	-20 126	-19 976	-16	135

Verksamhetens intäkter och kostnader är inklusive interna mellanhavanden
Beloppen i tabellerna är avrundade och summerar därför inte exakt

Stiftelser och kommunalförbund

mnkr	RÖRELSENS INTÄKTER				Övriga intäkter/ kostnader netto inkl avskrivn	Årets resultat efter disp	Balans- omslutning
	Medelantal anställda	Stadens bidrag	Övriga rörelse- intäkter	Rörelsens kostnader			
Stiftelser*							
Stiftelsen Barnens Dag	71,6		53,3	-51,3	-1,6	0,4	65,6
Stiftelsen Hotellhem i Stockholm	164	31,8	249,2	-282,0	0,1	-0,6	103,0
Stiftelsen Stockholm Water Foundation	2	0,0	2,9	-4,2	2,1	-0,3	40,5
Stiftelsen Strindbergsmuseet	11	5,5	3,3	-8,7	0,0	0,2	6,7
Summa stiftelser	248,6	37,3	308,7	-346,2	0,6	-0,3	215,8
Kommunalförbund							
Storstockholms brandförsvär	732	380,8	268,7	-591,4	-20,5	37,6	890,4

*Stiftelser där staden utser minst hälften av styrelseledamöterna

Aktiebolag

mnkr	Antal anställda	Om-sättning	Resultat efter finansnetto	Balans-omslutning	Eget kapital ¹	Ränta totalt kapital ² , %	Soliditet ³ , %	Investering
Stockholms Stadshus AB (koncern)								
Stockholms Stadshus AB, moderbolag	7	31,0	336,0	27 771,0	27 241,0	15 999,9	98,1	0,0
AB Svenska Bostäder, koncern	307	2 653,0	101,0	23 775,0	11 419,9	1,8	54,1	2 548,0
AB Familjebostäder, koncern	292	1 797,0	352,0	14 338,0	8 162,9	6,6	63,6	929,0
AB Stockholmshem, koncern	307	2 283,0	377,0	20 584,0	8 116,8	3,7	44,3	1 682,0
Micasa Fastigheter i Stockholm AB	75	1 081,0	116,0	7 278,0	483,1	2,2	5,6	228,0
Bostadsförmedling i Stockholm AB	95	104,0	8,0	85,0	15,5	3 797,5	21,5	0,0
Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB	182	2 184,0	15,0	13 301,0	167,7	1,1	2,4	1 885,0
Stockholm Vatten AB, koncern	507	2 078,0	98,0	11 890,0	116,7	1,8	2,0	1 389,0
Stockholms Hamn AB, koncern	166	797,0	112,0	4 125,0	660,6	4,2	18,9	882,0
AB Stokab	94	757,0	234,0	1 934,0	622,0	32,1	37,7	214,0
Stockholms stads Parkerings AB, koncern	69	571,0	143,0	1 163,0	83,8	17,9	9,4	290,0
Stockholms Stadsteater AB	462	148,0	-349,0	438,0	0,9	Neg	0,5	16,0
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, koncern	17	92,0	-119,0	3 730,0	84,9	Neg	12,2	51,0
S:t Erik Försäkrings AB	7	133,0	48,0	394,0	78,5	0,0	38,5	0,0
S:t Erik Livförsäkring AB	3	70,0	99,0	2 482,0	552,5	neg	26,3	167,0
Stockholm Business Region AB, koncern	65	247,0	5,0	189,0	20,1	286,1	15,5	2,0
S:t Erik Markutveckling AB, koncern	4	296,0	-48,0	3 436,0	-228,9	neg	0,1	63,0
Övriga bolag, Intressebolag SSAB				13,6	13,6			
Mässfastigheter i Stockholm AB, koncern*	236	658,0	40,0	1 007,0	362,2	4,8	36,0	28,0
Fortum värme Holding AB*	724	6 703,4	1 468,4	28 271,9	11 577,7	5,6	41,0	1 247,3
Summa aktiebolag**	3 619	22 683,4	3 036,4	166 205,5	69 551,5			11 621,3

* Intresseföretagens resultatandel ingår i koncernens rörelseresultat.

** Summeringarna avser inte den sammanställda redovisningen (kommunkoncernen) utan endast summan av de ingående bolagen.

1 Eget kapital uttrycks här som summan av bundet och fritt eget kapital enligt balansräkningen samt 78 % av de obeskattade reserverna.

2 Räntan på totalt kapital beräknas enligt följande: Resultat efter finansnetto plus finansiella kostnader delat med genomsnittlig balansomslutning.

3 Soliditetstalet beräknas enligt följande: Eget kapital samt 78 % av de obeskattade reserverna delat med totala tillgångar.

Femårsöversikt

Allmänt	2012	2013	2014	2015	2016
Folkmängd	881 235	897 700	911 989	923 516	935 619
riksandel, procent	9,2	9,3	9,4	9,4	9,4
procent av hela folkmängden	55,0	56,0	56,1	56,0	56,3
procent av folkmängden 15–74 år	72,3	73,6	73,6	73,4	73,9
Arbetslöshetstal, procent av arbetskraften 15–74 år	6,7	6,6	7,1	6,9	6,1
Beskattningsbar inkomst, mnkr*	191 258	201 165	210 351	220 055	233 635
per invånare, kr**	217 034	224 089	234 322	241 292	252 985
riksgenomsnittet för d:o kr	178 652	184 123	190 264	194 220	201 878
Stockholm, kr	29,65	29,50	29,50	29,86	30,06
varav staden	17,48	17,33	17,33	17,68	17,90
varav landstinget	12,10	12,10	12,10	12,10	12,08
varav Begravningsavgift	0,065	0,065	0,065	0,075	0,075
Total kommunal medelskattesats, riket, kr	31,60	31,73	31,86	31,99	32,1
Konsumentprisindex, årsmedeltal för riket (1980=100)	314,20	314,06	313,42	313,35	316,43
Inflation (årsgenomsnitt), procent	0,9	0,0	-0,2	0,0	1,0
Stadens verksamhet	2012	2013	2014	2015	2016
Årets förändring av eget kapital, mnkr	3 037	3 444	3 450	1 924	4 643
Årets resultat enligt balanskravet, mnkr	2 318	2 286	2 729	1 560	4 225
Verksamhetens kostnader, mnkr	43 276	44 502	45 916	48 350	51 887
Verksamhetens intäkter inkl skatt och generella statsbidrag, mnkr	44 503	45 674	46 702	49 229	53 188
Tillgångar, mnkr	103 256	112 809	120 823	133 427	138 735
per invånare, kr	117 335	125 841	132 483	144 477	148 282
Skulder, mnkr	50 067	56 176	60 160	70 671	71 336
varav avsättningar	12 852	13 695	13 089	12 565	14 265
skulder per invånare, kr	53 310	62 666	65 966	76 524	76 245
Eget kapital, mnkr	53 188	56 633	60 663	62 756	67 399
per invånare, kr	60 440	63 176	66 517	67 953	72 037
Soliditet inklusive pensionsskuld, %	35	34	36	34	36
Antal anställda, ca	36 530	36 280	36 473	38 325	39 868
motsv. heltidsanställningar, ca	34 775	34 644	35 069	36 765	38 267
Löner och lönebikostnader, mnkr	16 052	16 313	16 809	17 864	19 501
Majoritetsägda aktiebolags verksamhet***	2012	2013	2014	2015	2016
Antal här inräknade bolag/koncerner	19	18	18	18	18
Balansomslutning, mnkr	101 053	108 108	123 542	122 325	137 934
Omsättning, mnkr	13 564	13 874	14 678	15 214	15 980
Resultat efter skatt, mnkr	2 519	1 040	733	1 086	1 347
Eget kapital, mnkr	53 725	52 939	59 814	60 704	57 974
Investeringar (brutto), mnkr	9 489	8 279	10 621	10 936	10 374
Antal anställda, omräknade till heltidsanställningar	2 507	2 564	2 741	2 817	2 895
Löner, mnkr	1 197	1 238	1 309	1 374	1 437

* Taxeringsår.

** Antal invånare taxeringsåret.

*** Summeringarna avser inte den sammanställda redovisningen (kommunkoncernen) utan endast summan av de ingående bolagen.



